METSÄNTUTKIMUSLAITOKSEN
TIEDONANTOJA 125
Kolarin tutkimusasema

PALLAS-OUNAS -TYÖRYHMÄN MIETINTÖ

Erkki Numminen & Hannu Saarenmaa (toim.)

KOLARI 1983

Kansi: Nammalankurun kämppä ja Pallastunturit.
Kuva T. Vartiainen.

Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 125

Erkki Numminen & Hannu Saarenmaa (toim.)

PALLAS-OUNAS -TYÖRYHMÄN MIETINTÖ

KOLARI 1983

Metsäntutkimuslaitos

Metsäntutkimuslaitoksen ylijohtaja asetti 26.7.1982 työryhmän laatimaan Pallas-Ounastunturin kansallispuiston ja Pallasjärven kokeilualueen käytön yleissuunnitelmaa. Työryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin Kolarin tutkimusaseman johtaja Erkki Numminen, jäseniksi puistonvartijat Kalevi Autto ja Olli Autto, työnjohtaja Rauno Ovaskainen, tutkimusaseman johtaja Pentti Roiko-Jokela, ylimetsänhoitaja Reino Saarnio ja aluemetsänhoitaja Erkki Tuovinen sekä sihteeriksi MML Hannu Saarenmaa ja metsäteknikko Unto Vuontisjärvi. Maankäytön sunnittelun asiantuntijakseen työryhmä kutsui 25.11.1982 MMK Aulis Ritarin. Kaikki jäsenet ovat edustaneet Metsäntutkimuslaitosta. Työryhmä on pitänyt 11 kokousta.

Työryhmä on pitänyt tärkeimpänä ohjeenaan, että kansallispuistosuunnitelmassa on samalla kertaa huomioitava alueen kaikki käyttömuodot: luonnonsuojelu kasviston, eläimistön ja maaperän suojeluineen, tieteellinen tutkimus, opetus ja luonnonharrastus, porotalous, marjastus ja sienestys, kalastus ja metsästys niistä säädetyin erityisrajoituksin,

maisemansuojelu sekä matkailu ja retkeily. Näiden keskinäisten suhteiden järjestäminen puiston alkuperäinen luonne säilyttäen on ollut vaativa tehtävä ja edellyttäisi pitkäaikaista kenttätyötä alueella ja paikallisen asiantuntemuksen sekä kokemuksen hyväksikäyttöä. Vaikka kansallispuistossa on luonteeltaan erilaisia alueita, jotka vielä kuuluvat eri kuntiin, suunnitelma on kuitenkin täytynyt tehdä pitäen silmällä koko alueen kokonaisuutta. Kansallispuistosuunnitelmassa on pyritty huomioimaan toisaalta paikalliset, toisaalta valtakunnalliset, toisaalta taloudelliset ja toisaalta taas kulttuurivaikutukset. Kun ongelmavyyhti on näin mutkikas ja kantaa joudutaan ottamaan kansallisperinnöstä huolehtimiseen, suuri varovaisuus toimenpidesuosituksessa on ainoa mahdollinen tie. Erityisesti tämä koskee toimia, jotka olisivat peruuttamattomia.

Koska kyseessä on ollut osittain vaikea eri intressipiirien etujen yhteensovittamistilanne, työryhmän on täytynyt pyrkiä säilyttämään objektiivisuutensa mahdollisimman pitkälle. Jotta tämä olisi mahdollista, työhön on pyritty ottamaan tutkimuksellinen ote. Puutteena tässä selvityksessä on määrällisen aineiston niukkuus. Tiedot esim. luonnon kulumisasteen muutoksista alueella olisivat olleet korvaamattomia. Määräaikaan sidottu työskentely ei kuitenkaan ole mahdollistanut tällaista työtä.

Ulkopuolisia asiantuntijoita ja intressipiirien edustajia työryhmä on toimeksiantonsa mukaisesti kuullut kolmessa eri kokouksessa, jotka ovat olleet luonteeltaan yleistilaisuuksia, missä mielipiteitä on vaihdettu. Näiltä saatuja lausuntoja on kertynyt kaikkiaan 66 kpl, joten niiden liittäminen työryhmän mietintöön ei tullut kysymykseen. Lausuntoja on monistettu kuitenkin yksiin kansiin 9 kpl säilytettäväksi Metsäntutkimuslaitoksen kokeilualuetoimistossa, Kolarin ja Rovaniemen tutkimusasemilla, Pallastunturin opastuskeskuksessa sekä Pallasjärven ja Hetan toimipaikoissa sekä yhdet kappaleet asianomaisille kunnille.

Saatuaan työnsä valmiiksi työryhmä jättää mietintönsä kunnioittaen **Metsäntutkimuslaitoksen** ylijohtajalle.

Kolarissa 1.11.1983

Erkki Numminen

Kalevi Autto

Olli Autto

Rauno Ovaskainen

Pentti Roiko-Jokela

Hannu Saarenmaa

Reino Saarnio

Erkki Tuovinen

Unto Vuontisjärvi

SISÄLLYSLUETTELO

Sivu

1. ALKUSANAT 2
2. TAVOITTEEN ASETTELU 7
3. ALUEEN LUONTO 9
   31. Ilmasto 10
   32. Kallio- ja maaperä 10
   33. Kasvillisuus 11
      331. Havumetsävyöhyke 12
      332. Tunturikoivuvyöhyke 14
      333. Tunturit 14
      334. Suot 15
      335. Järvet 16
      336. Kulttuuriympäristöt 16
   34. Eläimistö 16
   35. Asutus 18
4. SÄÄDÖKSET 22
   41. Laki 22
   42. Asetus 22
   43. Järjestyssääntö 24
   44. Hoito- ja käyttösuunnitelma 26
   45. Kaavoitus 30
   46. Kansainväliset suositukset 34
5. KÄYTTÖMUODOT, INTRESSIPIIRIT JA NIIDEN VAATIMUKSET 37
   51. Luonnonsuojelu 37
   52. Tutkimus 41
      521. Kansallispuiston luonnon peruskartoitus 42
      522. Geologinen tutkimus 43
      523. Kasvitieteellinen tutkimus 43
      524. Eläintieteellinen tutkimus 44
         5241. Eläintieteellinen perustutkimus 44
         5242. Porotutkimus 46
         5243. Riista- ja kalatalouden tutkimus 46
      525. Metsätieteellinen tutkimus 48
         5251. Metsämaatutkimus 48
         5252. Suometsätieteen tutkimus 48
         5253. Metsänhoidon tutkimus 49
         5254. Puuntuotoksen tutkimus 50
         5255. Metsäeläintieteen tutkimus 50
         5256. Metsäpatologian tutkimus 51

Sivu

5257. Metsänjalostuksen tutkimus 52
5258. Virkistyskäytön tutkimus 52
526. Tutkimuksen yleiset tarpeet tulevaisuudessa 53
53. Opetus 54
54. Luontaiselinkeinot 55
541. Porotalous 55
542. Metsästys 58
543. Kalastus 59
544. Luonnontuotteiden keräily 60
55. Matkailu 62
551. Matkailuelinkeino 62
552. Reitit 67
553. Opastuskeskus 70
554. Vartiointi 73
56. Kokeilualueen metsätalous 74
57. Kuntien intressit 78
6. YHTEENSOVITTAMINEN 79
61. Käyttömuotojen suhteet 79
62. Käyttömuotojen yhteensovittaminen osa-alueittain 82
621. Pallastunturin matkailualue 82
622. Kittilän ja Muonion puoleinen tunturialue 84
623. Enontekiön puoleinen tunturialue 85
624. Vuontisjärven matkailutoimintojen tukialue 85
625. Pyhäkeron pohjoisrinne 86
626. Enontekiön puoleiset erämaavyöhykkeet 86
627. Onnasjoki ja Pahakuru 87
628. Kittilän ja Muonion puoleiset erämaa-alueet 87
629. Pallasjärven länsiranta 87
6210.Pallasjärvi 88
6211.Pallasjärven kokeilualueen pohjoinen osa 88
6212.Pallasjärven kokeilualueen eteläinen osa 88
7. SUOSITUKSET 88
71. Luonnonsuojelutavoitteista huolehtiminen 88
72. Tutkimuksen edistäminen 89
73. Poronhoidon edellytysten turvaaminen 90
74. Metsästyksen ja kalastuksen salliminen 91
75. Matkailun edistäminen 92
76. Hallinto ja hoito 94
8. KIRJALLISUUS 96
9. LAUSUNNOT 100

2. TAVOITTEEN ASETTELU

Tavoitteen asettelu pohjautuu työryhmän asettamiskirjeeseen, jonka tätä sivuava kohta kuuluu:

"Koska Pallasjärven kokeilualueen ja Pallas-Ounastunturin kansallispuiston käyttö sekä tutkimustyöhön että matkailuun ja ulkoiluun on vuosi vuodelta kasvanut, tulisi Metsäntutkimuslaitoksessa laatia myös tätä aluetta koskeva yleissuunnitelma. Tutkimuksen, matkailun, ulkoilun ja paikallisen väestön sekä muiden intressipiirien tarpeet tulee kartoittaa ja laatia kaikkia osapuolia mahdollisimman pitkälle tyydyttävä kokonaissuunnitelma.

Suunnitelmasta tulee selvitä toisaalta kokeilualueen ja toisaalta kansallispuiston erilainen käyttöperiaate sekä molempien tarpeellisuus tutkimustyölle. Työryhmän tulee etsiä keinot tiedotus- ja opastustoiminnan, ulkoilureittien ja luontopolkujen kunnon parantamiseksi sekä vartioinnin tehostamiseksi."

Työryhmän tehtävä menee osaksi päällekkäin voimassa olevan hoito- ja käyttösuunnitelman (VILÉN 1976) kanssa. Siksi työryhmä katsookin, että hoito- ja käyttösuunnitelmaa tulisi tarkistaa työryhmän suositusten pohjalta.

Työryhmä on työskentelyssään pyrkinyt noudattamaan nk. systemaattista lähestymistapaa (RITARI 1982). Suunnitteluprosessi on esitetty kuvassa 1, joka vastaa sisällysluettelon jaotusta. Ensiksi on selvitetty alueen luonnon ominaisuudet ja erityispiirteet, jotka vaikuttavat toimintoihin ja suunnitteluun. Samalla on todettu tärkeimmät säädösten aiheuttamat rajoitukset. Tämän jälkeen intressipiirit ja niiden vaatimukset (= käyttömuodot) on käsitelty kukin erikseen. Alueen osien soveltuvuutta eri toimintoihin on tarkasteltu tässä yhteydessä. Seuraavassa vaiheessa on yhteensovitettu käyttömuotoja huomioiden alueiden soveltuvuuden ja säädösten aiheuttamat rajoitukset. Viimeisessä vaiheessa, joka on luonteeltaan normatiivinen, esitetään työryhmän suositukset.

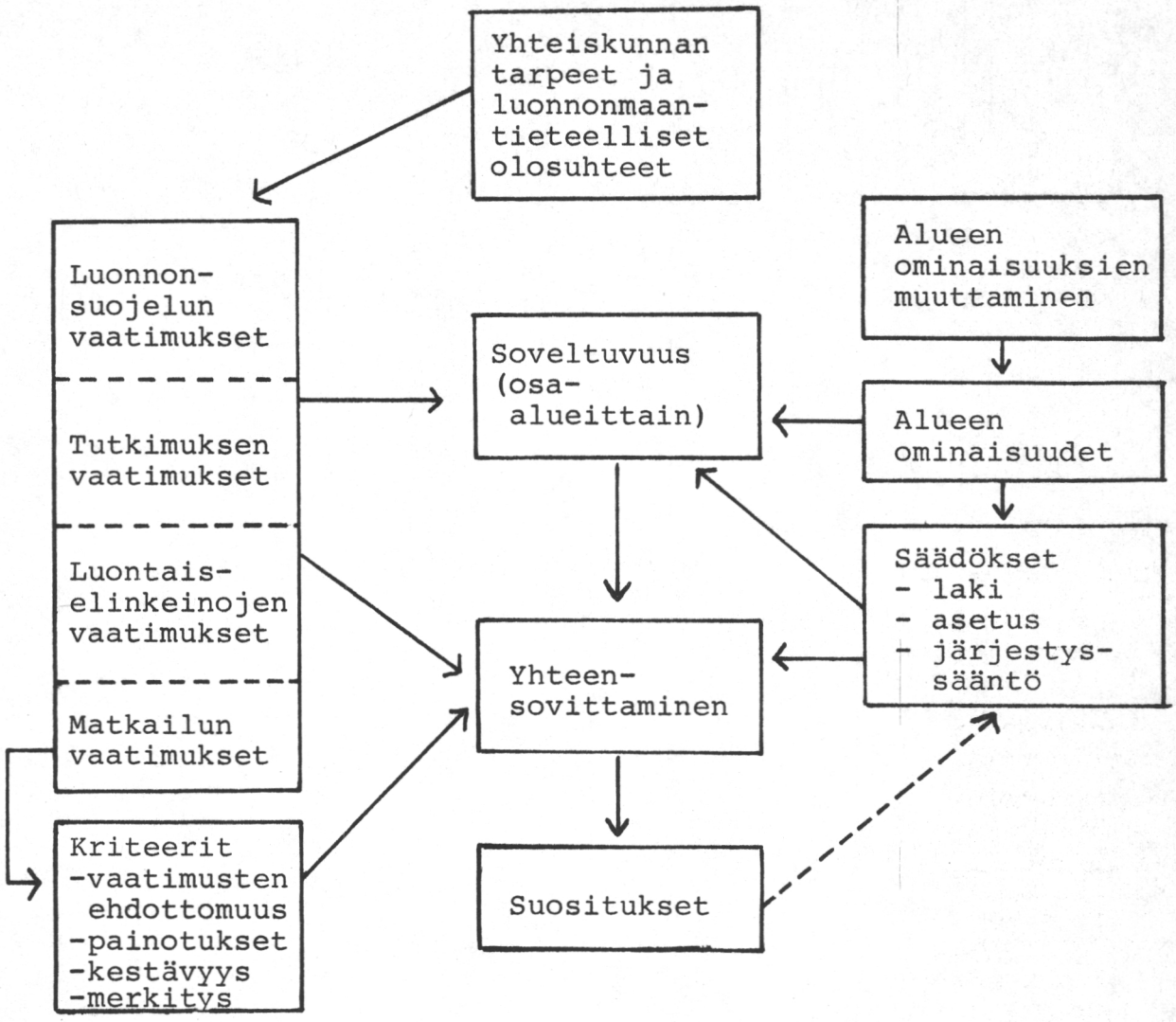

Kuva 1. Kaavio työryhmän suunnitteluprosessin etenemisestä, joka on mukaeltu BEEKin (1978), BENNEMAn (1981) ja RITARIn (1982) esittämistä maankäytön suunnittelun kaavioista.

Eri käyttömuotojen tarpeiden kartoittamiseksi työryhmä on toimeksiantonsa mukaisesti käyttänyt menetelmää, jossa on haastateltu kaikkien intressipiirien edustajia. Milloin vaatimukset kohdistuvat tiettyihin alueisiin, ne on viety karttapohjille. Tämä mahdollistaa niiden havainnollisen yhteensovittamisen. Käyttömuotojen tämän hetkinen intensiivisyyden aste on pyritty arvioimaan. Koska kysymys on tulevaisuuteen kohdistuvasta suunnittelusta, tarpeita ei ole mielekästä kartoittaa vain tämän hetkisen tilanteen perusteella. Tulevaisuuden todennäköinen kehityssuunta voidaan ennustaa vain menneen kehityksen, nykyisyydessä esiintyvien ilmiöiden ja luonnon lainalaisuuksien perusteella. Työryhmä on pyrkinyt huomioimaan vallitsevat trendit, milloin aineistoa on ollut saatavilla niiden havaitsemiseen.

Maankäytön suunnittelun yleisinä tavoitteina on viimeaikainen tutkimus esittänyt mm. seuraavia asioita: (i) suurta merkitystä omaavien kysymysten ja tärkeiden, mutta huonosti tunnettujen asioiden tunnistaminen; (ii) erilaisten riippuvuussuhteiden ja niiden vaikutusten arviointi; (iii) yhteydenpito intressipiirien välillä; (iv) tiedon synteesi ja (v) harjoitetun politiikan analysointi (vrt. REVIEW 1982).

Intressipiirien vaatimusten yhteensovittaminen ei ole täysin avoin tilanne vaan se määräytyy kansallispuiston lainsäädännön asettamien rajoitusten mukaan. Rajoitukset eivät kuitenkaan aina ole yksiselitteisiä, esim. asetus sallii kansallispuistossa tehtävän ympäristöministeriön luonnonsuojelutoimiston luvalla kaikkea, mikä on "tarpeellista kansallispuiston tarkoituksenmukaisen hoidon ja käytön kannalta". Eri käyttömuotojen vaikutukset toisiinsa ovat myös vaihtelevia ajallisesti ja paikallisesti. Selvityksen tavoitteena onkin ollut pyrkiä tunnistamaan mahdollisia keskenään kilpailevia käyttömuotoja ja sovittaa niitä yhteen kestävän moninaiskäyttöperiaatteen mukaisesti. Koska maankäytön suunnittelu on pohjimmiltaan yhteiskuntapoliittista suunnittelua, on yhteiskuntapoliittisten realiteettien huomioonottaminen jo suunnitteluvaiheessa välttämätöntä toteutuskelpoisten ratkaisujen löytämiseksi ja tarpeettomien ristiriitatilanteiden välttämiseksi (vrt. CORTNER ja RICHARDS 1983). Yhteensovittamisen tuloksena syntyneet toimintalinjat ja toimenpide-ehdotukset esitetään suositusosassa.

3. ALUEEN LUONTO

Pallas-Ounastunturin kansallispuisto sijaitsee Länsi-Lapissa Enontekiön, Muonion ja Kittilän kunnissa. Kansallispuiston pinta-ala on 50 000 ha ja se on Suomen kolmanneksi suurin kansallispuisto. Pohjois-etelä -suunnassa puiston pituus on noin 50 km, itä-länsi -suunnassa keskimäärin 10 km. Pallasjärven kokeilualue sijaitsee välittömästi puiston kaakkoislaidalla. Sen pinta-ala on 5 756 ha. Seuraava alueen luonnon esittely on tehty pääosin BORG ym. (1979) mukaan.

31. Ilmasto

Pallasjärvellä toimi Viljo ja Esteri Pakasmaan hoitama sääasema v. 1936 - 1963. Pallas-Ounastunturin alueen ilmasto on luonteeltaan mantereista. Tämä ilmenee suurena erona talven ja kesän lämpötiloissa. Pallasjärvellä vuosien kylmimmän kuukauden, helmikuun keskilämpötila oli -11,9°C ja lämpimämmän, heinäkuun 13,7°C. Helmikuun keskilämpötila on pari astetta korkeampi kuin läheisen Muonion sääaseman. Talvi alkaa Pallasjärvellä keskimäärin 13.10. ja kestää 29.4. asti, jolloin sen pituus on yli puoli vuotta. Kesä alkaa 16.6. ja kestää 25.8. asti ollen 70 vuorokauden mittainen. Terminen kasvukausi alkaa keskimäärin 24.5. ja kestää 119 vuorokautta 20.9. asti. Keskimääräinen lämpösumma oli jaksolla 1936 - 1963 658,9 d.d. Tunturialueella lämpöolot ovat erilaiset kuin alhaalla, ja siksi ilmaston paikalliset erotkin ovat suuria; esimerkiksi tyyninä pakkaspäivinä tunturissa voi olla 20° lämpimämpää kuin alhaalla.

Vuoden keskimääräinen sademäärä oli Muoniossa jaksolla 1961 - 1975 438 mm. Länsi-Lappi on näin ollen eräs maamme vähäsateisimmista alueista. Keskimääräinen lumen maksimisyvyys on 72 cm.

32. Kallio- ja maaperä

Kansallispuisto käsittää osan lähes 100 km pituisesta Ounasselän tunturiketjusta, joka ulottuu Ounastunturilta Ylläkselle. Tunturijakso jakautuu puiston alueella kahteen ryhmään. Eteläosan Pallastuntureita ja pohjoisosan Ounastuntureita erottaa toisistaan sokkeloinen Pahakurun laakso.

Ounasselän tunturijakso edustaa eroosiojäänteitä, jotka kohoavat ympäröivältä tasangolta, jonka korkeus tunturiketjun läheisyydessä on 200 - 300 m. Tunturit kohoavat 400 - 500 m sen yläpuolelle. Korkein laki, Taivaskero, on 807 m. Mannerjää pyöristi aikaisempia vuorenhuippuja. Tunturit sijaitsevat suurimmaksi osaksi epäsäännöllisessä linjassa puiston itäreunalla. Ounaksen tuntureita ympäröi suuri ylänköalue, joka on osittain soistunut. Tunturien rinteet ovat alueella loivia. Pallaksen

tunturit ovat muita korkeampia, jyrkempiä ja lakiosiltaan miltei kauttaaltaan rakan peittämiä (ks. KAASINEN 1951).

Kansallispuiston alueella vallitsevat peruskalliokivilajit. Ounaksen tunturit ovat pääosissa kvartsittia, Rautuvaara karbonaattipitoista diopsiidia. Pallaksen tunturit samoin kuin alueen eteläosan jonkin verran erilliset tunturit ovat amfiboliittia. Enontekiön puolella puiston itäosassa kallioperä on ns. Hetan graniittia, länsiosassa erilaisia gneissejä. Kansallispuiston eteläosassa esiintyy dioriittia ja gneissejä (HUSTICH 1938, MIKKOLA 1936).

Alueella vallitsevana maalajina on moreeni. Soraa, hiekkaa ja hietaa käsittäviä harjuja tavataan varsinkin Pahajoen ympäristössä, Pahakurun itäpuolella sekä muuallakin pieninä alueina. Veden synnyttämistä kasautumismuodoista tavataan harjuja, deltoja ja eräitä moreenimuodostumia. Alueen huomattavia harjumuodostumia ovat Hietatievat, Pippoharjut ja Sarvijärventievat. Ounastunturilla esiintyy moreenikumpuja ja -selänteitä (AARTOLAHTI 1974). Ounasjoen länsireunalla sijaitseva dyynialue ulottuu pieneltä osin kansallispuistoon Pahakurun kaakkoispuolella. Tuntureilla esiintyy polygonimaita sellaisissa kohdissa, missä laet ovat moreenin peitossa. Rinteillä esiintyy vastaavasti kivivirtoja. Kansallispuistossa on lukuisia pieniä järviä, joista useat ovat syntyneet jään kuluttamiin painanteisiin (KUJANSUU 1967). Turvealueita tavataan eri puolilla kansallispuistoa. Suurimmat sijaitsevat Pyhäkeron itäpuolella, Pippovuomalla, Suasjängällä, läntisen Vuontisjärven ympäristössä ja Hanhivuomalla (KUJANSUU 1965, PENTTILÄ & KUJANSUU 1963).

33. Kasvillisuus

Kansallispuiston eteläosan metsäkasvillisuutta on seikkaperäisesti tutkinut TEIVAINEN (1952). Hänen mukaansa eteläpuolisko jakautuu eri kasvillisuusvyöhykkeisiin seuraavasti:

havumetsävyöhyke	167 km^2	76 %
koivuvyöhyke	17 "	8 "
tunturipaljakka	35 "	16 "

Havumetsävyöhykkeestä soita on kolmasosa. Kansallispuiston pohjoisosa on kuivempaa ja karumpaa kuin eteläosa. Siellä myös tunturipaljakan osuus on suurempi, yli 50 %.

331. Havumetsävyöhyke

Kansallispuiston alueella Peräpohjolan metsätyypit vaihettuvat Metsä-Lapin tyypeiksi. Tästä johtuen pohjakasvillisuuteen perustuva metsätyypin määrittäminen alueella on tulkinnanvaraista. KALELAn (1961) luokitusta käyttäen alueella esiintyy seuraavia tyyppejä:

Peräpohjolan vyöhyke

CIT	jäkälätyyppi
MCClT	mustikka-kanerva-jäkälätyyppi
EMT	variksenmarja-mustikkatyyppi
HMT	seinäsammal-mustikkatyyppi (paksusammaltyyppi)
GMT	kurjenpolvi-mustikkatyyppi
GDT	kurjenpolvi-saniaistyyppi
FT	saniaistyyppi

Metsä-Lapin vyöhyke

CIT	jäkälätyyppi
UVET	juolukka-puolukka-variksenmarjatyyppi
UEMT	juolukka-variksenmarja-mustikkatyyppi
	heinä- ja ruohovaltaiset metsät

Puiston eteläosien pinta-alasuhteet ovat seuraavat:

kuivat ja kuivahkot kangasmetsät	60 %
tuoreet kangasmetsät	39 %
lehdot ja lehtomaiset metsät	1 %

Kansallispuiston tuoreet kangasmetsät ovat HMT tyyppiä ja sikäli omaleimaisia, että ne ovat TEIVAISEN (1952) mukaan välimuotc kuivien kangasmetsien ja laihojen suoperäisten maiden välillä. Pääpuulaji niillä on kuusi. Pallastunturien alarinteillä esiintyy erittäin komeita kuusimetsiä. Alueella on myös laajoja mäntykankaita, joilla EMT on yleisin. Myös MCCIT:ä esiintyy jonkir

verran. CIT on Peräpohjolan vyöhykkeessä alueen eteläosassa melko harvinainen. Tuoreemmat metsätyypit ovat pienialaisia. GDT reunustaa kapeana vyöhykkeenä jokivarsia. Jokien vesirajassa tavataan myös vähän Filices-tyypin saniaislehtoa. Suurimmat lehtoalueet esiintyvät Pyhäjoen varrella. Jokivarsilehdoissa esiintyy eteläistä kasvilajistoa, esim. Milium effusum, Filipendula ulmaria, Ribes nigrum, R. spicatum ja Betula pendula. Jokien varsilla kasvaa virtaavan veden vaikutuksesta muitakin vaateliaita lajeja, mm. Trollius europaeus, Viola epipsila, Cornus suecica, Melica nutans, Lastrea dryopteris ja Anthriscus sylvestris. Myös Actaea erythrocarpa kasvaa eräiden jokien varsilla. Lehtojen pohjoisista lajeista mainittakoon Angelica archangelica, Lactuca alpina, Petasites frigidus (ei alueen eteläosan lehdoissa).

Kuusimetsän pohjoisraja kulkee Ounaksen tuntureilla. Pahakurun pohjoispuolella vallitsevat mäntymetsät, yleisin tyyppi on UEMT. UVET:ä esiintyy puiston pohjoisosassa jonkin verran ja CIT:ä paljon runsaammin kuin eteläosassa. Metsä-Lapin vyöhykkeessä esiintyy eräiden jokien varsilla kauniita boreaalisia lehtoja, missä metsätyypit ovat heinä- ja ruohovaltaisia (Hannukuru, Ruotakuru). Havupuut muodostavat tunturien rinteillä paikoitellen metsänrajan, mikä on mantereinen piirre, osittain esiintyy myös selvä koivuvyöhyke (TEIVAINEN 1952). Tunturei-den etelä- ja länsirinteillä metsänraja nousee ylemmäs kuin itä- tai pohjoisrinteillä.

Metsien kasvu on niiden vanhuudesta johtuen kansallispuistossa vähäistä, vuotuinen kasvu jää usein alle 1 m^3/ha. Keskimäärin puuston ikä on noin 200 vuotta. Vaikka yksittäiset kuuset voivat saavuttaa 250 vuoden iän ja männyt 350 vuoden iän, ne eivät kuitenkaan muodosta metsiköitä, vaan esiintyvät harvassa ylispuina. Nuorempiakin metsiä kansallispuistossa on. Esim. Lommoltunturin itärinteessa on metsäpalon jälkeen alkunsa saanutta n. 100 vuotiasta metsää (VILÉN 1976). Metsien uudistuminen on hidasta. Ilmaston kylmyydestä johtuen siementen tuleentuminen on harvinaista. Tämä pitääkin metsät yleensä suhteellisen harvoina, sillä luontaista poistumaa tapahtuu jatkuvasti.

332. Tunturikoivuvyöhyke

Tunturikoivuvyöhyke alkaa 400 - 500 m korkeudella. Koivikon leveys ja alaraja riippuvat rinteen suunnasta, jyrkkyydestä ja kivisyydestä. Vyöhyke on yleensä 30 - 50 m korkeussuunnassa. Kansallispuistossa esiintyy seuraavia tunturikoivikkotyyppejä (HÄMET-AHTI 1963):

sELiT (subalpiininen Empetrum-Lichenes -tyyppi)
sEPILiT (subalpiininen Empetrum-Pleurozium-Lichenes -tyyppi)
sEMT (subalpiininen Empetrum-Myrtillus -tyyppi)
Tuoreet kankaat

Alueen koivikkotyypit ovat etupäässä karuja; tuoreita kankaita esiintyy hyvin pienillä alueilla. Vallitsevin tyyppi on sEPILiT Sitä esiintyy koko alueella yleisenä. Runsaasti esiintyy myös sEMT:ä; sELiT:ä sitävastoin vähän (Pahakuru). Tuoreita kankaita on jokien ja purojen varsilla kapeina vyöhykkeinä.

333. Tunturit

Kansallispuiston tunturikasvillisuutta ovat tutkineet mm. HUSTICH (1937, 1938, 1940) ja KALLIOLA (1939) yksityiskohtaisissa assosiaatiotutkimuksissaan. Seuraava tunturikasvillisuusluokittelu on tehty IBP:n (International Biological Program) luokituksen mukaan.

Lajiköyhiä varpu- ja heinänummia on alueella kahta tyyppiä: Arctostaphylos-Cetrarion nivalis -assosiaatiota ja Phyllodoco-Vaccinion myrtilli -assosiaatiota. Molempia tyyppejä esiintyy sekä Pallaksen että Ounaksen tuntureilla. Edellinen tyyppi, niukkalumisten kasvupaikkojen kasvillisuusyhtymä, on alueella vallitseva, myös jälkimmäistä esiintyy runsaasti suojaisissa paikoissa.

Lumenviipymäkasvillisuutta on myös kahta tyyppiä: Nardeto Caricion bigelowii -assosiaatiota ja Cassiopeto-Salicion herbaceae -assosiaatiota. Molempia tyyppejä esiintyy sekä Pallaksen että Ounaksen tuntureilla, Ounaksella tosin enemmän. Edellinen tyyppi on alueella runsas, jälkimmäinen pienialainen

KALLIOLAn (1939) mukaan purojen varsilla esiintyy pienillä alueilla Ranuculeto-Oxyrion digynae -tyyppiä.

Suokasvillisuutta on tuntureilla kolmea tyyppiä: Oxycocco-Empetrion hermaphroditi -assosiaatio, Leuco-Scheuchzerion -assosiaatio ja Caricion canescentis-nigrae -assosiaatio. Alpiinisia soita esiintyy Ounaksen tuntureilla runsaasti, Pallaksella ei juuri lainkaan. Vähäravinteinen Oxycocco-Empetrion hermaphroditi -tyyppi on alueella yleinen. Nämä suot ovat hyvin pounikkoisia. Caricion canescentis-nigrae -tyypin suot ovat yleisimpiä kuin Leuco-Scheuchzerion -tyyppiset. KALLIOLAn (1939) mukaan Rautuvaaralla esiintyy lisäksi harvinaisena Salicion myrsinitis -soita.

Suurruohoniityt kuuluvat Allosoreto-Athyrion alpestris -assosiaatioon. Tyyppiä esiintyy Pallaksen tuntureilla erittäin pienialaisena rakkakivikossa. KALLIOLAn (1939) mukaan Lactucion Alpinea -ryhmään kuuluvia assosiaatioita esiintyy vähän mm. Vatikurussa. Kasvillisuus on siellä nykyään osittain tallattua. Kalkkinummiin ja -niittyihin kuuluvia assosiaatioita KALLIOLA (1939) on erottanut Rautuvaaralta Kobresieto-Dryadion -ryhmään kuuluvan Dryas-assosiaation sekä Potentilleto-Polygonion vivipari -ryhmään kuuluvan Polygonum viviparum-Thalictrum alpinum -assosiaation.

Puurajan yläpuolella vallitsevat karut tunturikankaat. Tuulenpieksemillä paikoilla on deflaatiokangasta, missä tyyppilajina on uuvana (Diapensia lapponica). Puurajan yläpuolelta on tavattu yli 180 putkikasvilajia (mm. HUSTICH 1938; ks. myös KALLIOLA 1958, 1961).

334. Suot

Kansallispuiston suot luetaan kuuluvaksi Metsä-Lapin vyöhykkeeseen. Suot ovat suurimmaksi osaksi melko pieniä eikä niillä esiinny selvää aapasuon rakennetta. Eräillä soilla on palsamaisia rahkajänteitä. Suurimmat palsat ovat Pippovuomalla, missä aapasuomorfologia on muutenkin selvin.

Suuri humidisuus sekä rinteiden kaltevuus ovat aiheuttaneet useiden rinnesoiden syntymisen alueelle. Erityisesti Lommoltunturin rinnesuo on tutkimuksen kannalta arvokas (RUUHIJÄRVI 1960). Ounastunturien alueella esiintyy metsänrajan yläpuolella ohutturpeisia alpiinisia soita. Niiden kasvillisuutta käsiteltiin tunturikasvillisuuden yhteydessä.

Korpityyppisistä pallosarakorvet ovat yleisimpiä. Niitä esiintyy etupäässä soiden reunaosissa. Puronvarsilla on vaikeakulkuisia kaulamättäisiä (Carex caespitosa) ruoho- ja pajuviitakorpia. Jälkimmäisissä vallitsevat harmaalehtiset pajut (Salix lapponum, S. glauca, S. lanata). Yleisin rämetyyppi on rahkaräme. Suon reunoilla on usein rahkarämettä, joka muuttuu suon keskustaa kohti mentäessä ensin rahkanevaksi ja sitten saranevaksi. Rahkajänteisiä saranevoja esiintyy koko kansallispuiston alueella. Yleisiä ovat myös ravinteisimmat tyypit, ruohoiset ja luhtaiset saranevat. Nevat vaihettuvat lettonevojen kautta letoiksi, joita esiintyy vain pienillä suoalueilla. Vetiset rimpiletot ovat pienialaisia.

335. Järvet

Kansallispuistossa vallitsevat kirkasvetiset, oligotrofiset Carex-tyyppiset järvet, joissa vesikasvillisuus on niukkaa. Rannat ovat kivikko-, hiekka- tai turverantoja. Niiden kasvillisuus on vähälajista.

336. Kulttuuriympäristöt

Pallasjärven toimipaikan välittömässä läheisyydessä sijaitsee kaksi niittyä. Muita niittyjä on noin 20 ja ne ovat soilla eri osissa puistoa. Luettelo niistä on hoito- ja käyttösuunnitelmassa (VILEN 1976).

34. Eläimistö

Alueen linnustoa ovat tutkineet mm. MONTELL (1917) ja LINKOLA (1966). Eteläinen linnusto kulkeutuu tunturiselänteen molemmin puolin rinnemetsiä pitkin pohjoiseen. Vastaavasti tunturi-

paljakka muodostaa eräille pohjoisille tyyppilinnuille etelää kohti johtavan sillan. Eteläinen ja pohjoinen linnustoalue ohittavat toisensa paikoitellen vain puolen kilometrin etäisyydeltä.

Tuorein alueen linnustosta julkaistu lajiluettelo on Veikko Salkion laatima (VILÉN 1976). Sen mukaan alueella on tavattu 129 lintulajia. Pahakuru kansallispuiston keskiosassa muodostaa rajan joidenkin eläin- ja kasvilajien levinneisyydelle. Neljää lintulajia, mm. tunturihaukkaa ja tunturikihua, tavataan vain Ounastunturin puolella. Vastaavasti kuuden lintulajin pohjoisrajan muodostaa Pahakuru.

Alueella on tavattu 30 nisäkäslajia (ks. VILÉN 1976). Mm. karhu on alueen vakituinen asukas. Sutta ei enää tavata säännöllisesti. Alueen monipuolisuutta kuvaa hyvin, että missään muualla maailmassa ei muutaman kilometrin säteellä voi tavata kahdeksaa eri pikkujyrsijälajia (HENTTONEN 1983, suull.).

Alueella on tavattu 14 kalalajia. Ne on lueteltu seuraavassa vesistöittäin. Risti paikannimen edessä tarkoittaa, että lajia ei ole ollut ko. vedessä luonnonvaraisena, vaan istutettuna. Suluissa kansannimet. Tiedot ovat peräisin entisiltä ja nykyisiltä puistonvartijoilta sekä kalastusmestari Esko Puhakalta (VILÉN 1976 mukaan).

Lohi, Salmo salar. Pallasjärvi. Ei tavattu Kemijoen kahlitsemisen jälkeen. Saimaanlohta on istutettu + Pallasjärveen.

Taimen, S. trutta. (muunnokset järvitaimen ja tammukka) Pallasjärvi, Pyhäjoki, Killinpoikainjärvet, Ylisenpäänoja, Hannujoki, Hannujärvi, Ruotajoki, Ruotakurun lammet, Pahajoki, Kuoppajärvi, Kuoppaoja, Rautujärvi, Rautuoja, Hukkajärvi, Pippojoki, Siosjoki, Mukkaoja, Onnasjoki, Savioja, Porttiojanjärvi, Tammukkajärvi, Rautujärvi (eteläinen).

Nieriä, Salvelinus alpinus (rautu). Salmijärvi, Pahtajärvi, Rautujärvi, + Pallasjärvi.

Harmaanieriä, S. namaychus. + Pallasjärvi.

Muikku, Coreconus albula. Pallasjärvi, Riivinjärvi

Siika, C. lavaretus. Pallasjärvi, Riivinjärvet, + Palsijärvi, + Sarvijärvi, + Hietajärvi.

Harjus, Thymallus thymallus. (harri) Pallasjärvi, Onnasjoki.

Hauki, Esox lucius. Pallasjärvi, Ylisenpäänoja, Riivinjärvet, Sarvijärvi, Joukhaisjärvi, Saarijärvi, Hannujärvi, Onnasjärvet.

Mutu, Phoxinus phoxinus. (rantatautunen) Kaikissa alueen vesistöissä paitsi ei Palsijärvessä, jossa ei ole ollut kaloja luonnonvaraisena ennen siian istuttamista.

Kivennuoliainen, Nemacheilus barbatulus. Pallasjärvi.

Made, Lota lota.

Kolmipiikki, Gasterosteus aculeatus. Pallasjärvi.

Ahven, Perca fluviatilis. Riivinjärvet, Hietajärvi, Hietajärvi (läntinen), Onnasjärvet.

Kiiski, Gymnocephalus cernua. (rökäs) Pallasjärvi.

Alueen lajistoon kuuluu neljä matelijaa. Kyyn pohjoisraja sijaitsee Pahakurussa.

Alueen hyönteislajisto on huonosti tunnettu eikä sitä ole luetteloitu, mutta se käsittänee 3 000 - 5 000 lajia (SAARENMAA 1983). Parhaiten on tunnettu tuntureiden perhoslajisto (LINGONBLAD 1936, 1944).

35. Asutus

Kansallispuiston alueella on vakituista asutusta Metsäntutkimuslaitoksen toimipaikassa Pallasjärven rannalla ja Pallastunturin matkailuhotellilla.

Pallasjärven varhaishistoriasta tiedetään vain, että ensimmäinen asukas oli Niku-raukka. Pallasjärvi RN:o 7 tilan ensimmäinen omistaja, joka muutti Pallasjärvelle ehkä 1880-luvulla, oli Julius Möykkynen. Tila on merkitty maanmittausrekisteriin v. 1890 ja kauppahinta on maksettu v. 1899. Kerran Muonion matkallaan Möykkynen tapasi varakkaan skotlantilaisen liikemiehen, joka oli koulutukseltaan sekä insinööri että lääkäri. Hänestä

käytettiin nimitystä Kotlannin äijä. Kuultuaan, missä Möykkynen asui, Kotlannin äijä innostui lähtemään mukaan Pallasjärvelle, johon hän ihastui ja rakennutti Möykkysen naapuriin Kotlannin äijän "kirkon", johon hän jäi asumaan 20 vuodeksi. Sairaus yllätti vuosisatojen vaihteessa Kotlannin äijän ja hän joutui ikävissään jättämään kauniin Pallasjärven. Kotlannin äijän sairastumisen jälkeen Julius Möykkynen tunsi olonsa turvattomaksi eristetyssä asuinpaikassaan ja myi tilansa vuosisadan alussa Muonion entiselle nimismiehelle ja muutti Kittilän Lehtiniemeen. Pallasjärven tila jäi autioksi noin kymmeneksi vuodeksi, jolloin siihen asettui Savosta lähtenyt Nestori Maunonen ensimmäisen maailmansodan kynnyksellä.

Pallasjärven tila on myös ollut metsänhoitaja Armas Hiilivirran (Kolström * 1896 Muoniossa) ja hänen veljensä omistuksessa, jotka myivät tilan valtiolle v. 1933 250 000 markan kauppahinnasta.

V. 1933 Pallasjärvelle perustettiin metsänvartijan virka, johon tuli valituksi Viljo Pakasmaa. Pallasjärvelle rakennettiin valtion virkatalo ja tieyhteys yli puuttoman Sammaltunturin rinteen.

Metsäntutkimuslaitoksen hallintaan siirtyi myös v. 1961 Maunun tila, jonka Kemijoki Oy vaihtoi Vanttauskosken rantamaihin ennen voimalan rakentamista. Maunun päätila siirtyi kokeilualueeseen ja eräs ulkopalsta kansallispuistoon. Tilan olivat omistaneet Kalle Elonen ja Eino Levirinne, joista viimeksi mainittu oli myynyt osuutensa Arvo Tapiolle. Eino Levirinne purki tilan rakennukset Kivijärven rannalta ja siirsi ne Majavaojalle.

Kansallipuiston alueella on ollut muitakin varhaisia asumuksia ainakin Vuontisjärven Taloniemessä, Pyhäjokivarressa lähellä nykyistä toimipaikkaa ja Nammalakurussa, josta Maggan perhe joutui lähtemään tulipalon jälkeen. Alueella on lisäksi ollut useita lähinnä porotalouden, metsästyksen ja kalastuksen tarpeisiin käytettyjä kämppiä, joissa on tilapäisesti asuttu. Kansallispuistossa ja kokeilualueessa on yhteensä 21 autiotupaa

Pallas-Ounastunturin kansallispuisto on kansallispuistoistamme siinä suhteessa ainutlaatuinen, että sen sisällä sijaitsee hotellitasoinen majoitusyksikkö. Hotelli rakennettiin v. 1938 Vatikurun puurajan yläpuolelle, ennen puiston perustamista. Sodan aikana se tuhoutui, mutta uusi hotelli rakennettiin n. 1 km etäisyydelle edellisen raunioista v. 1948. Tärkein syy uuden paikan valintaan oli se, että avotunturissa kulkevan tien aukipitäminen talvella oli vaikeaa. Peruskorjauksen v. 1981 jälkeen hotellissa on vuodepaikkoja 102.

Kansallispuiston välittömässä vaikutuspiirissä asuu noin tuhat ihmistä. Suurimmat kylät ovat Hetta 674, Peltovuoma 252, Raattama 122 ja Keräs-Sieppi 31.

Majoituspaikkoja matkailijoille on kuntien elinkeinoasiamiehiltä saatujen tietojen mukaan suunnilleen saman verran kuin asukkaita: Hetta 622, Yli-Kyrö 180, Raattama 200, Pallastunturi 102, Toras-Sieppi 65, Keräs-Sieppi 140 ja Särkijärvi 210. Osa em. paikoista on kuitenkin yhtiöiden tai vastaavien majoja, jotka ovat vain yhteisöjen jäsenten käytössä.

Alueen tie- ja reittiverkosto on kuvassa 2. Teitä on kansallispuistossa vain eteläosassa, missä niitä voidaan nähdä kolmelta eri rakennuskerralta. Kansallispuiston halkaisee Särkijärveltä Raattamaan menevä maantie, jonka oikaisutyö alkoi 1982. Siitä erkanee Laaksivaarassa tie hotellille. Ensimmäinen yleinen tie hotellille valmistui vasta 1956. Sammaltunturin yli menevä tie on poistettu liikenteestä, samoin Vatikuruun menevä tie. Pallasjärveltä Majavaojalle menee metsäautotie. Se lyhentää matkaa Kittilään noin 15 km. Tie onkin kesäaikaan vilkkaasti liikennöity. Parhaillaan on menossa Koivurovasta Kutunivaan kulkevan tien suunnittelu.

Särkijärveltä Raattamaan menee myös 24 kV sähkölinja. Sorakuoppia kansallispuistossa on kaksi, kaatopaikalla ja Ylisenpäässä. Pallastunturin kaatopaikka poistuu käytöstä lähitulevaisuudessa. Kokeilualueessa on 5 pienehköä sorakuoppaa, joita on käytetty tientekoon.

Kuva 2. Tie- ja reitti-verkosto

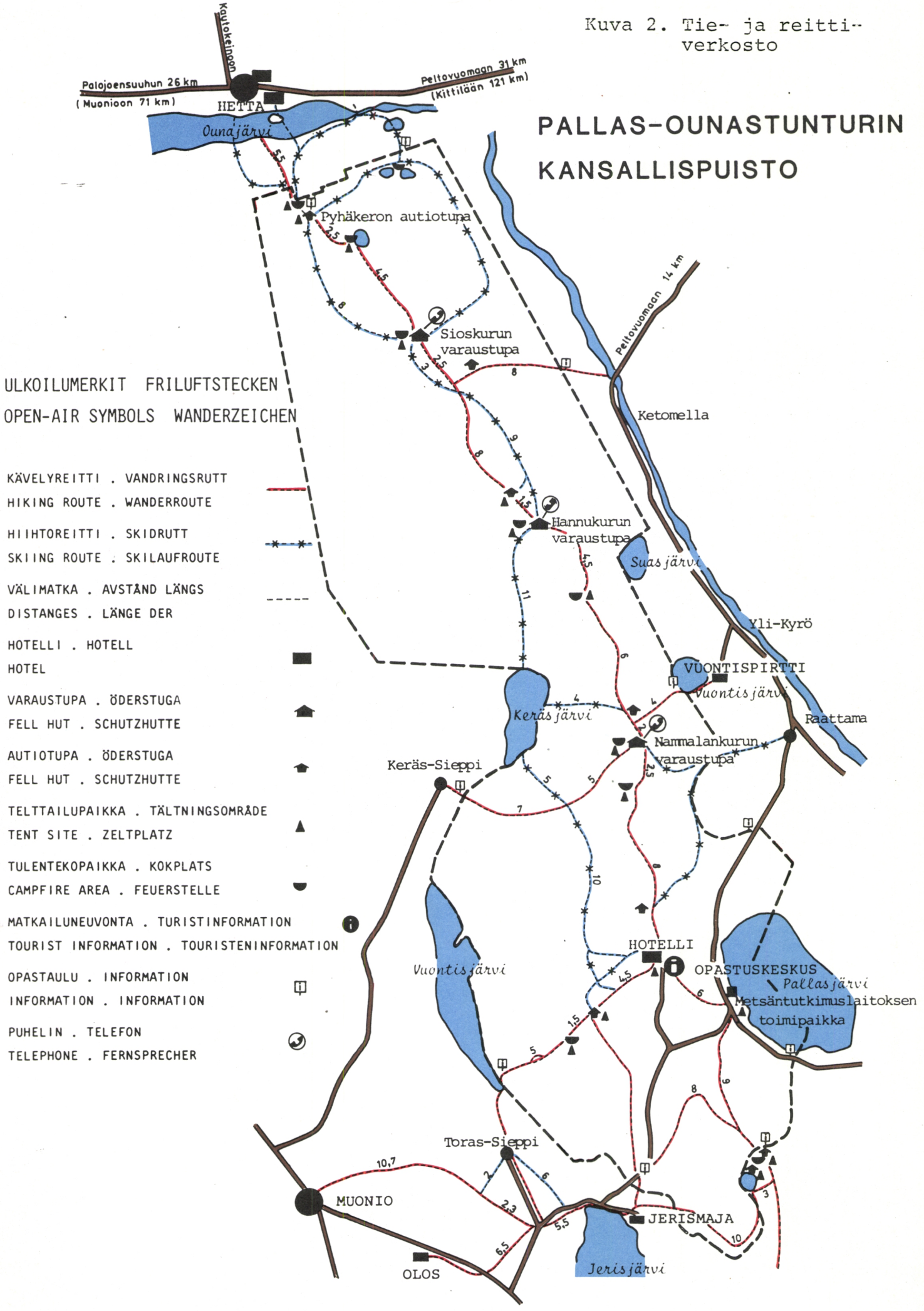

PALLAS-OUNASTUNTURIN KANSALLISPUISTO

Tervetuloa Pallas-Ounastunturin kansallispuistoon rentoutumaan, virkistymään ja nauttimaan Lapin ainutlaatuisesta luonnosta.

Pallas-Ounastunturin kansallispuisto on Suomen toiseksi suurin kansallispuisto, pinta-alaltaan n. 50 000 ha.

Kansallispuistot ovat luonnon nähtävyyksiä. Ne ovat tarkoitetut opiksi, iloksi ja virkistykseksi meille kaikille.

Voit liikkua alueella vapaasti, kun noudatat puistosta annettuja ohjeita ja määräyksiä.

- älä roskaa tai vahingoita luontoa, kasveja tai eläimiä
- älä metsästä tai kalasta alueella
- pidä koirat kiinni
- telttaile ja tee tuli vain tarkoitukseen merkitylle paikalle ja noudata silloinkin erityistä varovaisuutta
- telttailu on sallittu kämppien ja tulentekopaikkojen välittömässä läheisyydessä
- moottorikelkan tai muun moottoriajoneuvon käyttöön teiden ulkopuolella tarvitset Metsäntutkimuslaitoksen luvan.

Autiotuvat ovat käytössäsi seuraavin ehdoin.

- avoimet puolet ovat tarkoitettu vain yhden yön asumiseen ja aikaisemmin tulleen tulee antaa tilaa myöhemmin saapuneelle
- varaustupien lukitulle puolelle ja Hannukurun saunaan voit lunastaa avaimen Pallastunturin opastuskeskuksesta tai Hetan matkailuhotellista.

MERKITYT REITIT

Merkityt reitit selviävät kartasta. Ne on merkitty oranssin värisellä nauhalla ja avotunturissa puisilla viitoilla.

Opastuskeskuksen läheisyydessä on kaksi luontopolkua, joista esitteen saat opastuskeskuksesta.

Lisää tietoja alueesta saat alueen matkailuyrittäjiltä ja opastuskeskuksesta, puh. 996 - 2451.

METSÄNTUTKIMUSLAITOS

METSÄNTUTKIMUSLAITOS

PALLAS-OUNASTUNTURIN
OPASTUSKESKUS

Suomen ensimmäinen, 1977 valmistunut, Pallaksen matkailuhotellin läheisyydessä sijaitseva kansallispuisto-opastuskeskus.

Opastuskeskus antaa diasarjan, puistoesitteiden, kasvi-, eläin- ja geologisen kokoelman sekä oppaiden avulla tietoja puistoon saapuville mm. alueen

- luonnosta
- retkeilystä
- järjestyssäännöistä
- autiotuvista
- liikenneyhteyksistä

Palvelut ovat maksuttomia, paitsi esitteestä peritään nimellinen maksu.

T E R V E T U L O A

Metsäntutkimuslaitos
PALLASTUNTURIN OPASTUSKESKUS

4. SÄÄDÖKSET

41. Laki

Kansallispuistojen perustaminen pohjautuu luonnonsuojelulakiin 23.2.1923/71. Sen 1. luvussa todetaan, että "Luonnonkauniin tai muuten luontonsa puolesta huomattavan paikan säilyttämiseksi vastaisuutta varten sellaisenaan taikka jonkin eläin- tai kasvilajin rauhoittamiseksi voidaan muodostaa erityinen suojelualue". Erityisellä suojelualueella ymmärretään juuri kansallispuistoja. Rauhoituksen yksityiskohdista määrätään luonnonpuistojen osalta luonnonsuojelulaissa, mutta kansallispuistojen osalta asetuksessa. Lain 3 §:ssä määrätään, että "erityisissä järjestyssäännöissä voidaan antaa määräyksiä siitä, mitä suojelualueella kävijäin on noudatettava. Sellaisissa järjestyssäännöissä voidaan myöskin kieltää liikkuminen suojelualueella tai määrätyllä osalla siitä". Luonnonsuojelulain 8 § mukaan "Rauhoitusmääräys... älköön rajoittako sellaista yksityisen oikeutta, joka ennen rauhoittamista on saavutettu".

Pallas-Ounastunturin kansallispuisto perustettiin luonnonsuojelulain nojalla lailla 18.2.1938/83.

42. Asetus

Rauhoituksien yksityiskohdista määrätään suhteellisen uudessa asetuksessa 18.12.1981/932. Sen 1 § mukaan kansallispuistoissa on kielletty, jollei jäljempänä toisin säädetä:

1) ojitus ja maa-ainesten ottaminen;
2) rakennusten, teiden ja laitteiden rakentaminen;
3) eläinten tappaminen, pyydystäminen ja hätyyttäminen sekä eläinten pesien, kasvien ja elävien ja kuolleiden kasvinosien ottaminen ja vahingoittaminen; sekä
4) muut toimenpiteet, jotka saattavat muuttaa alueen luonnontilaa tai vaikuttaa epäedullisesti sen kasvillisuuteen tai eläimistön säilymiseen.

2 § mukaan kansallispuistossa on 1 §:n säännösten estämättä sallittu:

1) sellaisten rakennusten, laitteiden, teiden ja polkujen rakentaminen ja kunnossapito, jotka ovat tarpeen puiston valvontaa, yleisön opastamista, retkeilyä, tutkimustoimintaa ja luonnonharrastusta varten;
2) marjojen ja sienien poiminta sekä, sen mukaan kuin järjestyssäännössä tarkemmin määrätään, tilapäinen leiriytyminen, kuivan puun käyttäminen tilapäiseen tulentekoon, kalastus ja hirven ajaminen metsästyksen yhteydessä;
3) tieteellisessä tai opetuksellisessa tarkoituksessa tapahtuva eläinten tappaminen ja pyydystäminen sekä eläinten pesien, kasvien, elävien ja kuolleiden kasvinosien ja kivennäisnäytteiden vähäinen ottaminen sen viranomaisen luvalla, jolle puiston hallinta ja hoito 8 §:n mukaan kuuluu;
4) metsäpuiden käpyjen ja siementen kerääminen sekä metsänjalostukseen tarvittavien kasvinosien vähäinen ottaminen sen viranomaisen luvalla, jolle puiston hallinta ja hoito 8 §:n mukaan kuuluu;
5) liiallisen lisääntymisen vuoksi tai muutoin vahingollisen kasvi- tai eläinlajin yksilöiden vähentäminen maa- ja metsätalousministeriön luvalla;
6) toimenpiteet, jotka ovat tarpeen alueen luonnonmukaisen kehityksen palauttamiseksi;
7) toimenpiteet, jotka ovat tarpeen perinteisten luonnonkäyttömuotojen muovaamien ympäristötyyppien säilyttämiseksi sekä näihin ympäristötyyppeihin liittyvien rakennusten ja rakenteiden entistämiseksi ja kunnossapitämiseksi;
8) toimenpiteet alueella olevien teiden sekä sähkö- ja puhelinlinjojen kunnossapitämiseksi;
9) uittoa varten tarpeellisten toimenpiteiden suorittaminen 4 §:ssä mainitun hoito- ja käyttösuunnitelman mukaisesti;
10) poronhoito, sen edellyttämien kämppien, poroaitojen ja muiden rakenteiden tekeminen, poronhoitoon tarvittavan puun ottaminen sekä poronhoitoon liittyvä leiriytyminen, tulenteko ja moottorikäyttöisillä ajoneuvoilla liikkuminen;
11) toimenpiteet, jotka ovat tarpeen alueen ja sen ympäristön suojelemiseksi metsäpalolta;

12) toimenpiteet, jotka ovat tarpeen palovartiointia, pelastuspalvelua, valtakunnan rajojen vartiointia ja valvontaa sekä kartoitus- ja maanmittaustöitä varten;
13) toimenpiteet, jotka ovat välttämättömiä lennätin-, puhelin- tai radiotoimintaa taikka geologista tutkimusta tai malminetsintää varten edellyttäen, että maa- ja metsätalousministeriö on ne hyväksynyt; sekä
14) muut toimenpiteet, jotka ovat tarpeellisia kansallispuiston tarkoituksenmukaisen hoidon tai käytön kannalta ja jotka maa- ja metsätalousministeriö on hyväksynyt.

3 § mukaan suden, karhun ja ahman metsästys on sallittu paikallisille asukkaille. Muu metsästys on sallittu paikallisille asukkaille siten kuin järjestyssäännöissä tarkemmin määrätään.

4 §:ssä määrätään, että kansallispuiston hoitoa ja käyttöä varten on laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma. Puisto voidaan jakaa erilaisiin vyöhykkeisiin. Asetuksen 8 §:ssä Pallas-Ounastunturin kansallispuisto määrätään Metsäntutkimuslaitoksen hallintaan ja hoitoon.

43. Järjestyssääntö

Järjestyssääntö pohjautuu lakiin ja asetukseen. Voimassaoleva järjestyssääntö on annettu 5.3.1960. Uuden järjestyssääntöehdotuksen Metsäntutkimuslaitos on jättänyt 29.3.1982 maa- ja metsätalousministeriölle, mutta sitä ei ole tätä kirjoitettaessa vahvistettu. Nykyinen järjestyssääntö on seuraava:

1) kansallispuistot ovat tarkoitetut yleisiksi kotimaan luonnon nähtävyyksiksi - opiksi, iloksi ja virkistykseksi kaikille. Puistossa liikuttaessa on noudatettava seuraavia säännoksiä.
2) kansallispuistossa on kielletty kaikenlainen toiminta, joka on omiansa muuttamaan alueen maastoa tai maisemia tai vaikuttamaan epäedullisesti alkuperäisen kasvillisuuden ja eläimistön säilymiseen.

Siten on kielletty

- kivien ja maan ottaminen ja siirtäminen sekä kallioiden ja kivien louhiminen ja niihin piirteleminen
- puiden ja muiden kasvien ja niiden osien ottaminen ja vahingoittaminen marjojen ja sienien poimimista lukuunottamatta;
- eläinten tappaminen, pyytäminen ja hätyyttäminen sekä pesien, munien ja mädin ottaminen ja vahingoittaminen.

3) koirien päästäminen irralleen kansallispuistossa on kielletty.
4) eväspaperien, säilykepurkkien ym. rumentavien roskien jättäminen näkösälle luontoon on kielletty.
5) tulenteko on sallittua vain ruoan tai juoman valmistamiseksi ja ainoastaan tähän tarkoitukseen osoitetulla paikalla veden ääressä. Polttoaineeksi saa säästäen ottaa vain tarkoitukseen varattua paikalle tuotua puuta tai ympäristöstä löytyvää maapuuta. Nuotion polttaminen ja rakovalkean teko on suuren puunkulutuksen vuoksi kielletty. Poistuttaessa tuli on tarkoin sammutettava. Tulta on - myös tupakoitaessa - käsiteltävä mitä varovaisimmin. Kovan tuulen ja kuivuuden vallitessa on avotulen teko kokonaan kielletty.
6) yöpyminen puistossa olevissa majoissa on sallittua noudattamalla niissä olevia määräyksiä. Teltan käyttö on luvallista vain merkityillä telttailupaikoilla. Mikäli suurehkot retkikunnat haluavat leiriytyä alueelle, siitä on erikseen sovittava aluemetsänhoitajan tai kansallispuiston vartijan kanssa
7) kalastus on sallittua vain Pallasjärvessa Metsäntutkimuslaitoksen luvalla.
8) tieteellisessä tarkoituksessa tapahtuvaan eläinten pyytämiseen sekä kasvien ja muiden luonnonesineiden ottamiseen voi Metsäntutkimuslaitos myöntää kirjallisen erikoisluvan.
9) paikallisilla asukkailla on eräitä poronhoitoon liittyviä ym. oikeuksia. Mahdollisesta suurten petoeläinten pyynnistä on myös erikoismääräykset. Näistä saa tietoja puiston vartijalta ja aluemetsänhoitajalta.
10) kansallispuiston vartijan ja rajavartioston tehtäviin kuuluu valvoa, että alueella noudatetaan siitä annettuja säännöksiä ja vartijan tässä tarkoituksessa toimivaltansa puitteissa antamia määräyksiä ja ohjeita on ehdottomasti seurattava.

Heillä on myös oikeus ottaa pois luvattomat metsästys-, kalastus- ja keräilyvälineet sekä luvatta pyydetty saalis ja keräilyn tuotteet.

11) rikkomukset näitä järjestyssääntöjä vastaan rangaistaan luonnonsuojelulain 23 §:n mukaan.

Metsäntutkimuslaitoksen 5.2.1971 tekemän päätöksen mukaan moottorikäyttöisten maakulkuneuvojen käyttö teiden ulkopuolella ja ilma-alusten laskeutuminen on kielletty. Poikkeuksen muodostavat poronhoito- ja virkatehtävissä liikkuvat henkilöt ja hätätapaukset, samoin väli hotelli - hiihtohissi.

Uusi järjestyssääntöluonnos sisältää lukuisia lisäyksiä, täsmennyksiä ja muutoksia. Se jakaa kansallispuiston perusosaan, erämaaosaan ja rajoitusosaan, joissa säännot ovat osittain erilaisia. Moottorikulkuneuvoja voitaisiin käyttää kirjallisella luvalla paikallisten asukkaiden tarpeisiin, tai tieteelliseen, matkailulliseen tai muihin erityistarkoituksiin. Uusi järjestyssääntö sallisi riekon ansapyynnin metsästyslain asettamissa puitteissa.

44. Hoito- ja käyttösuunnitelma

Asetuksen mukaan kansallispuistoilla on oltava hoito- ja käyttösuunnitelma. Sen sisältöä on hahmoteltu Kansallispuistokomitean mietinnössä (1976) ja Luonnonsuojelualueiden hoitotoimikunnan mietinnössä (1982). Hoito- ja käyttösuunnitelmaan tulisi sisällyttää mm. seuraavat asiat:

- kansallispuiston alueella kävijöitä varten ylläpidettävät tiet ja polut, leiriytymispaikat ja tulentekopaikat,
- puiston opastuskeskus ja mahdolliset kävijäin majoitustilat kuten autiotuvat,
- maan käyttäminen viljelykseen puistohenkilökunnan tarpeita varten,
- maankamaran ainesten ja puiden ottaminen sekä muut työt, mikäli ne katsotaan välttämättömiksi kansallispuiston käytön kannalta esimerkiksi tien tai polun pitämiseksi, tahi henkilökunnan asuntojen rakentamista ja kunnossapitoa varten,

- toimenpiteet, jotka ovat tarpeen vesiliikennettä palvelevien merkkien ja laitteiden asettamiseksi ja kunnossapitämiseksi,
- tutkimus- ja opetustoimintaa varten tarpeelliset rakennukset ja laitteet,
- luonnon hoitaminen sellaisissa tapauksissa, joissa halutaan säilyttää sellaisia sukkession vaiheita, jotka muutoin häviäisivät,
- metsien käsittely ylimenokauden ajan sellaisilla alueilla, joilla ennen kansallispuiston perustamista on suoritettu hakkuita ja muita toimenpiteitä, joiden vuoksi hoidettavien alueiden metsä voi olla rakenteeltaan tai muutoin sellaista, että sitä ei ole tarkoituksenmukaista jättää kehittymään sellaisenaan,
- muut sellaiset toimenpiteet, jotka ovat tarpeen kansallispuiston tarkoituksen kannalta.

Nykyisen hoito- ja käyttösuunnitelman on laatinut VILÉN (1976). Se antaa ohjeita käytön suunnittelusta ekosysteemien suojelun ja hoidon osalta ja käytön ohjauksesta. Sen sijaan puutteena on pidettävä, että se ei sisällä ohjeita tutkimuksen järjestelyistä. Hoito- ja käyttösuunnitelma jakaa kansallispuiston osa-alueisiin. Osa-alueita ovat perusosa eli nähtävyysvyöhykealue, erämaavyöhyke ja suljetut vyöhykkeet. Jako erilaisiin vyöhykkeisiin tähtää luonnon tehokkaaseen ja suunnitelmalliseen suojeluun ja yleisön kanavointiin.

Pallas-Ounas kansallispuisto jaetaan k ä v i j ö i t ä koskevien määräysten mukaan kolmeen vyöhykkeeseen: nähtävyys-, erämaa- ja suljettuun vyöhykkeeseen (kuva 3).

I. Nähtävyysvyöhyke. Vyöhyke käsittää kansallispuistosta suurimman osan. Tässä vyöhykkeessä ei puututa luonnontapahtumiin, liikkuminen omin voimin on kuitenkin vapaata. Tällä alueella kansallispuistohallinnon toimesta voidaan rakentaa autiotupia, muodostaa telttailualueita ja tulentekopaikkoja, retkeilypolkuja yms., mutta telttailu ja tulenteko on sallittu vain niissä paikoissa, jotka on merkitty tällaisiksi alueiksi.

PALLAS-OUNASTUNTURIN KANSALLISPUISTO

Kuva 3.

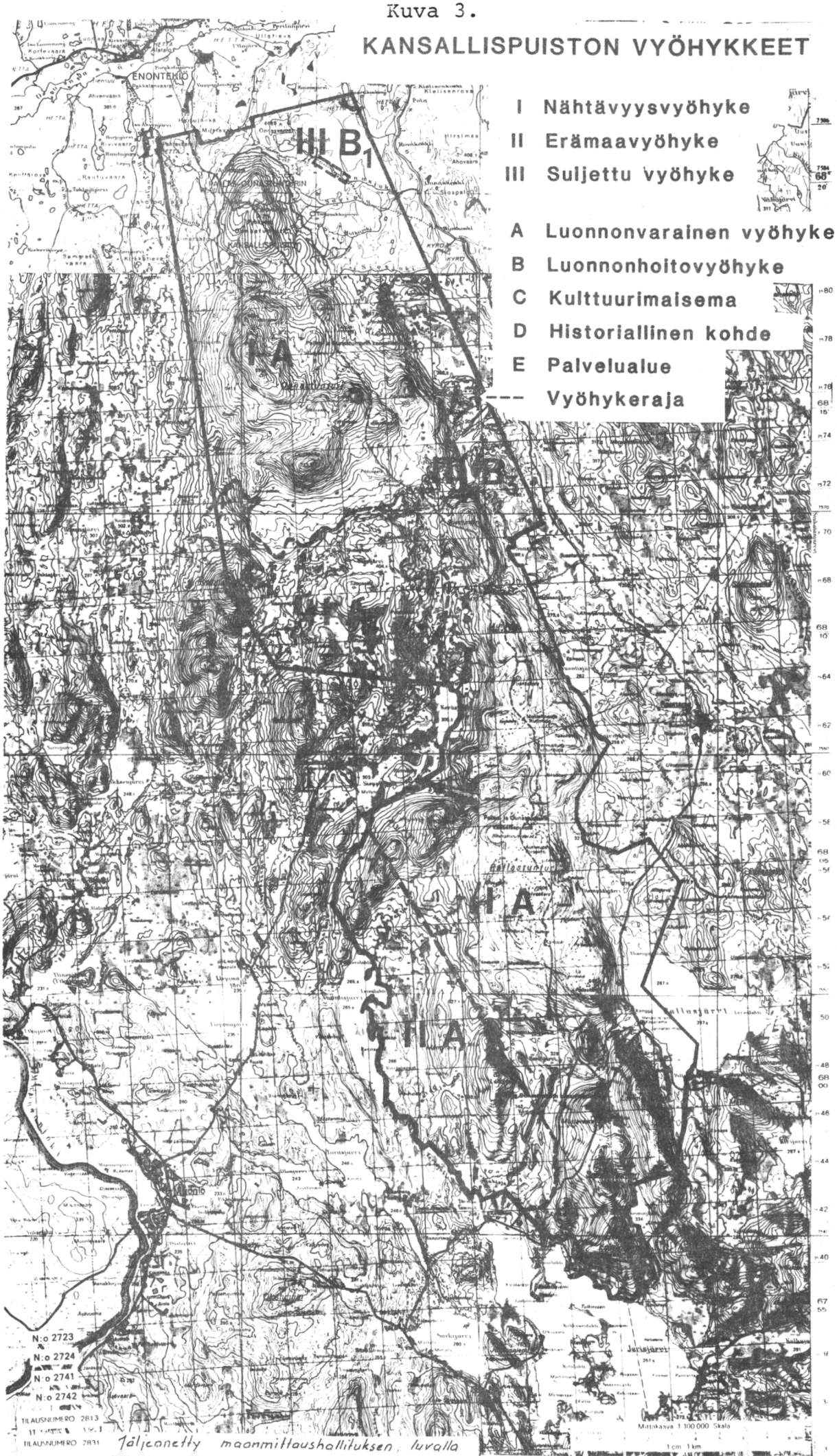

II. Erämaavyöhyke. Luonnontapahtumiin ei puututa. Siellä liikkuminen ja leiriytyminen omin voimin on vapaata, mutta mitään retkeilypalveluja ei järjestetä.

III. Suljettu vyöhyke. Luonnontapahtumiin ei täälläkään puututa. Yleisön pääsy saattaa olla rajoitettu joko kokonaan tai ajallisesti tai sitten paikallisesti. Tällöin voidaan viitoittaa tai sallia joitakin polkuja alueella.

H o i t o t o i m e n p i t e i d e n mukaan kansallispuisto voidaan jakaa viiteen osaan: luonnonvarainen-, luonnonhoitovyöhyke, kulttuurimaisema, historiallinen kohde ja palvelualue (kuva 2).

A. Luonnonvarainen vyöhyke. Vyöhykkeellä ei suoriteta hoitotoimenpiteitä, vaan alue säilytetään luonnontilaisena.

B. Luonnonhoitovyöhyke. Vyöhyke on luonnonalue, jonka suojelutavoitteet edellyttävät luontoon kohdistuvia hoitotoimenpiteitä, esim. ihmisen muuttaman ekosysteemin palauttaminen luonnontilaan, jonkin määrätyn kehitysvaiheen aikaansaaminen tai erityistä suojelua vaativien eläinten ja kasvilajien elinympäristön luominen tai ylläpitäminen.

C. Kulttuurimaisema. Alue, jolla on kansantieteellistä tai historiallista merkitystä. Näitä ovat esim. puronvarsiniityt poroerotusaidat.

D. Historiallinen vyöhyke. Vyöhyke käsittää arvokkaita rakennuksia ja rakenteita, muinaisjäännöksiä, perinnehistoriaan liittyviä paikkoja.

E. Palvelualue käsittää opastuskeskuksen, tiet, pysäköintialueet, polut, telttailu- ja tulentekopaikat, huoltorakennukset, hotellin ja muut yleisön palveluun ja hallintoon liittyvät alueet ja kohteet.

Kansallispuiston sisällä on useita yksityisten omistamia suoniittypalstoja, jotka rikkovat puiston kokonaisuutta.

Kaikkiaan 25 tilalla on palsta tai osa siitä kansallispuistossa. Palstat eivät ole suuria, yhteensä n. 500 ha ja sijaitsevat hajallaan eri puolilla puistoa pohjoisesta etelään. Yhteisomistuksessa olevia alueita ei kansallispuistossa ole.

Kansallispuiston sisällä olevia yksityisiä niittypalstoja ei ole vielä ostettu valtiolle, koska palstojen sijainnissa ja rajoissa on ollut epäselvyyttä. Puiston hoidon ja suojelun kannalta ei yksityispalstoista ole ollut toistaiseksi haittaa, koska ne eivät ole enää vuosiin olleet omistajien käytössä.

Nykyisin voimassa olevat vuokrasopimukset koskevat hotelli-aluetta, hiihtohissialuetta ja puhelin- ja sähkölinja-alueita. Erittäin näkyvällä paikalla kulkee Sammaltunturin päällä Yleisradion majalle vievä johtolinja.

45. Kaavoitus

Alueella ei ole muita olemassaolevia kaavoja kuin seutukaava. Seutukaavan tehtävänä on yhteensovittaa suunnittelu väliportaan tasolla. Rakennuslain säännösten perusteella tämä yhteensovittaminen koskee eri toimintojen sijoitusratkaisuja ja aluevarausten yleispiirteistä määrittelyä kokonaisuuden kannalta tarkoituksenmukaisesti (Lapin Seutukaava... 1978). Seutukaava on ohjeena laadittaessa tai muutettaessa yleiskaavaa, asemakaavaa, rakennuskaavaa ja rantakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi. Viranomaisten on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta katsottava, että toimenpiteillä ei vaikeuteta seutukaavan toteutumista.

Pallas-Ounastunturin kansallispuisto sisältyy sisäasiainministeriön 28.11.1980 vahvistamaan Lapin seutukaavan 1. osaan SU1-luokituksella pienin muutoksin (kuva 4).

- Vuontisjärven länsipuolinen, Vuontiskeroon ulottuva alue ei sisälly kaavaan
- Pallaksen matkailuhotellin alue on osoitettu erityisselvitysalueeksi.

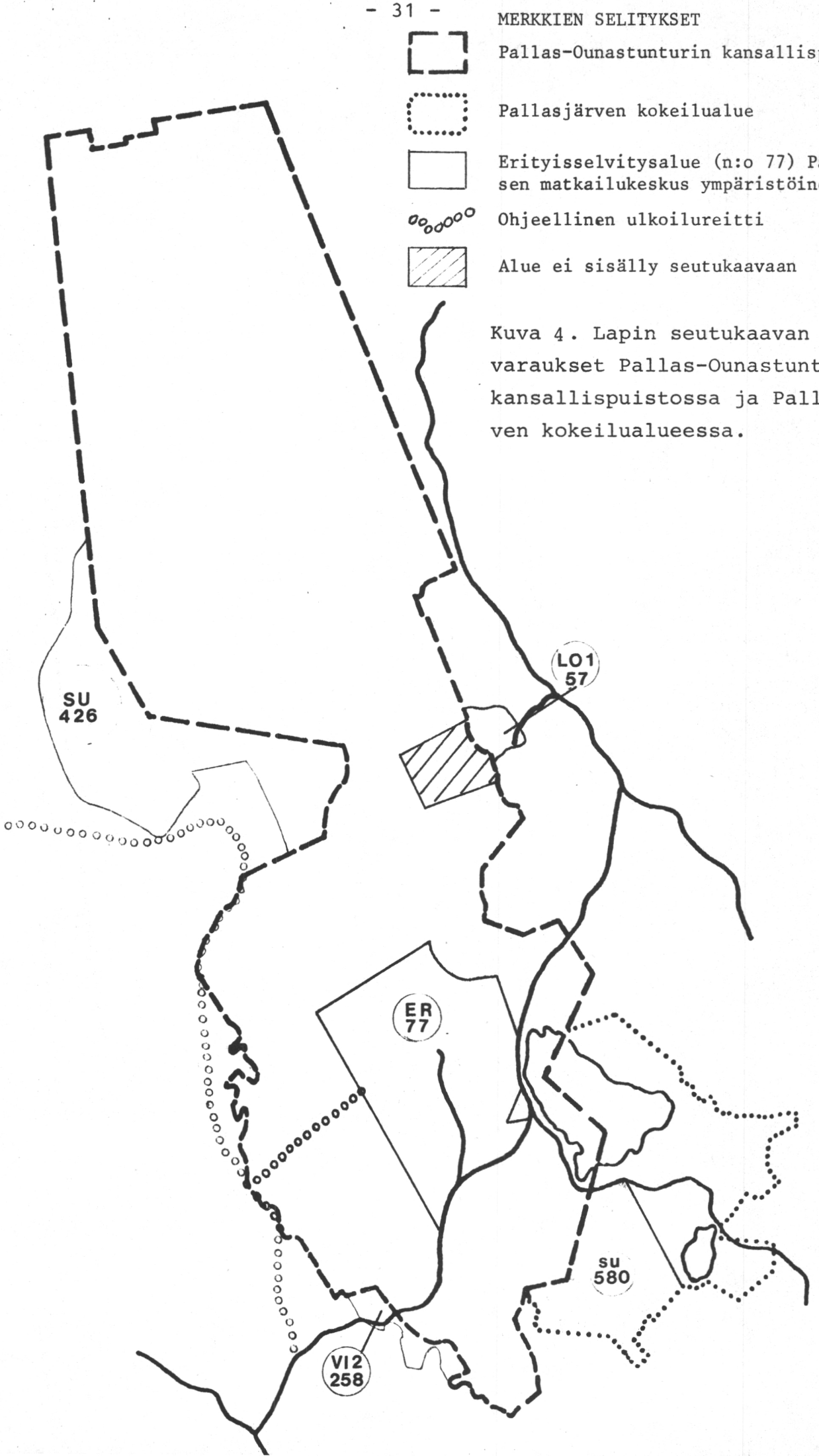

Kuva 4. Lapin seutukaavan aluevaraukset Pallas-Ounastunturin kansallispuistossa ja Pallasjärven kokeilualueessa.

Kansallispuiston pääosa (SU1-luokitus) on varattu alkuperäisen luonnon ja sen tyypillisten eloyhteisöjen muodostaman luonnon kokonaisuuden sekä luonnon erikoisuuksien suojeluun. Alueella on esitetty sallittavaksi vain tieteellisen tutkimuksen edellyttämä sekä varauksen tarkoittamat suojeluarvot säilyttävä rakentaminen.

Vuontisjärven länsipuolinen alue soveltuisi seutukaavaliiton käsityksen mukaan Vuontisjärven loma-asutusalueen (LO1 57) tukialueeksi sekä matkailukeskuksen toiminta-alueeksi, jolloin alueelle soveltuisivat hiihtohissit, ladut ja polut. Pallaksen matkailukeskusalue ympäristöineen voisi tulla kysymykseen matkailukeskuksen laajentumis- ja lähiretkeilyalueena, jonka luonnontilaisuus tulisi säilyttää mahdollisimman alkuperäisenä.

Pallasjärven kokeilualue sellaisenaan ei sisälly vahvistettuun seutukaavaan, mutta alueen etelä- ja lounaisosat sijaitsevat seutukaavan suojelualuevarauksella SU 580. Seutukaavassa SU-aluevaraukset on varattu yleiseksi luonnonnähtävyydeksi ja luonnonharrastusten kohteeksi sekä joidenkin luonnon- ja kulttuurielementtien suojeluun. Kyseisillä alueilla porotilalain mukaiset maanhankintatoimenpiteet ovat sallittuja. Alueella on sallittua vain sen luontaiseen käyttöön liittyvä varauksen tarkoittamat suojeluarvot säilyttävä rakentaminen. Ennen ympäristöä muuttaviin toimenpiteisiin ryhtymistä on hankittava läänin ympäristönsuojeluviranomaisen lausunto.

Pallas-Ounastunturin kansallispuistoon rajoittuvat lisäksi Kutunivan virkistysaluevaraus (VI2 258) sekä Könkäsentunturin Raijanselän suojelualuevaraus (SU 426). Kutuniva on maakunnallinen (valtakunnallinen) retkeily- ja virkistyskeskusalue, jolle erillisen suunnitelman mukaan voidaan sijoittaa majoitus- ja ravitsemuspalveluja sekä retkeily- ja moottorikelkkailureittejä tukikohtineen.

Vuonna 1974 Kittilän kunnanvaltuusto hyväksyi Pallastunturin alueelle yleiskaavan, jonka KHO kumosi myöhemmin. Yleiskaava sisälsi virkistys- ja matkailupalvelujen alueella rakennusoikeutta n. 12 000 m^2. Valtuuston päätöksestä valittivat mm.

Kyrön paliskunta, Raattaman kalastuskunta ja eräät talolliset (ks. myös POHTILA ja SAASTAMOINEN 1974). KHO pyysi lausuntoja mm. maa- ja metsätalousministeriöltä ja sisäasiainministeriön kaavoitus- ja rakennusosastolta.

Maa- ja metsätalousministeriön lausunnon pääsisältönä oli se, että kansallispuiston alueen maankäyttöä ei yleensäkään voisi suunnitella kuntien toimivaltaan kuuluvalla kaavoituksella vaan ainoastaan kansallis- ja luonnonpuistoja koskevien puiston hallintoviranomaisen laatiman ja maa- ja metsätalousministeriön hyväksymän hoidon ja käytön runkosuunnitelman perusteella.

Sisäasiainministeriö katsoi lausunnossaan mm., että Pallastunturin matkailukeskuksen laajentamista ei pitäisi suunnitella irrallaan Länsi- ja Luoteis-Lapin yleisestä virkistys- ja matkailupalvelujen sijoittamispolitiikasta. Virkistys- ja matkailupalvelujen sijoittaminen luonnonsuhteiltaan aralle alueelle olisi suunniteltava erityisen huolellisesti varsinkin, kun kysymyksessä oleva alue oli kansallispuiston sisällä. Alueella oli myös huomattava merkitys luontaistalouden, erityisesti porotalouden kannalta. Ministeriö ei ollut vakuuttunut siitä, oliko rakennuslain 29 §:n 1 momentin edellyttämällä tavalla kaavaa laadittaessa kiinnitetty asianmukaista huomiota alueen oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin.

KHO katsoi päätöksessään, että asiakirjoista ei ole saatavissa riittävää selvitystä siitä, mitä vaikutusta yleiskaavan tarkoittaman suunnitelman toteuttamisella on alueen luontaiselinkeinolle eikä siitä, miten suunnitelma virkistys- ja matkailupalvelujen osalta kaavassa esitetyn laajuisena sopeutuu alueen luonnonsuhteisiin ja siihen, että kysymys on kansallispuistoalueesta. Näillä perusteilla KHO katsoi, että kaavaa laadittaessa ei ole rakennuslain 29 §:n 1 momentin ja 22 §:n tarkoittamalla tavalla kiinnitetty riittävästi huomiota alueen oloista johtuviin erityisiin tarpeisiin, minkä johdosta KHO kumosi kunnanvaltuuston päätöksen.

Edellä kuvatusta ennakkotapauksesta opittiin, että kansallispuiston maankäyttö voidaan ja pitääkin tarvittaessa järjestää rakennuslain tarkoittamilla kaavoilla; sekä että oleellinen lisärakentaminen edellyttää asian selvittämistä rakennuslain tarkoittamia kaavamuotoja hyväksikäyttäen.

46. Kansainväliset suositukset

Kansallispuiston suojelun astetta, hoitoa ja käyttöä säätelevät myös eräät kansainväliset suositukset. Ne pohjautuvat YK:n kansallispuistoluetteloon ja IUCN:n (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) laatimiin kansallispuiston määritelmiin sekä hoito- ja käyttösuosituksiin.

YK:n kansallispuistoluettelon kansallispuiston määritelmä on väljä. Omaksutun yleislinjan mukaan luonnonvarojen kaupallinen hyödyntäminen ja rakennustoiminta on pääsääntöisesti kielletty kansallispuistoissa. Puistossa tulisi olla kutakin 100 km^2 alaa kohti yksi vartija ja vähintään 500 $ hoito- ja valvontavaroja.

IUCN:n yleiskokous New Delhissä 1969 täsmensi määritelmää, joka on tälläkin hetkellä voimassa. Sen mukaan kansallispuisto on suurehko alue:

1) jossa yksi tai useampia ekosysteemejä säilyy taloudelliselta käytöltä, hyödyntämiseltä ja asutukselta, jonka kasvi- ja eläinlajeilla tai geologisilla muodoilla ja biotoopeilla on erityistä arvoa tieteen, kasvatuksen ja virkistyksen kannalta tai jonka luonnonkauneus on erityisen huomattava; ja
2) jossa maan korkein asianomainen viranomainen ja valtiovalta ovat ryhtyneet toimenpiteisiin luonnonvarojen hyödyntämisen estämiseksi tai alueella jo tapahtuneen taloudellisen toiminnan pysäyttämiseksi mahdollisimman pian ja erityisen huomion kiinnittämiseksi niiden ekologisten, geologisten ja esteettisten arvojen kunnioittamiseen, jotka ovat johtaneet puiston perustamiseen; ja
3) jonne kävijöillä on tietyin ehdoin pääsy kulttuuristen, kasvatuksellisten ja virkistyksellisten tavoitteiden merkeissä.

Vuonna 1972 IUCN:n kansallispuiston määritelmään lisättiin, että puistossa voi olla vyöhykkeitä, joissa suojelun aste vaihtelee. Kansallispuistossa aiheuttavat hankaluutta erityisesti matkailua palvelevat laitokset ja rakenteet. Jos ne suljettaisiin pois kansallispuistoista, hyvin monet tunnetut kansallispuistot jäisivät YK:n kansallispuistoluettelon ulkopuolelle. Sen vuoksi matkailua palvelevat laitokset on sallittu poikkeustapauksina kansallispuistoissa. Tätä perustellaan sillä, että matkailu on monesti kansallispuiston perustamisen tärkein syy. Siten matkailua palvelevat tiet, hotellin, hallinnon vaatimat yleiset rakenteet jne. sallitaan kansallispuistoissa, mutta niitä varten on erotettava omat vyöhykkeet. Hoitoa ja hallintoa sekä kohtuullisessa määrässä myös matkailua varten kansallispuistoihin voidaan rakentaa esimerkiksi tieverkkoa sekä majoitus- ja virkistyskäyttötiloja. Näitä rakennelmia ei kuitenkaan tule sijoittaa joka puolelle puistoa, vaan niitä varten erotettuihin pinta-alaltaan mahdollisimman pieniin vyöhykkeisiin. Enintään 5 - 10 % pinta-alasta saisi olla tällaista aluetta. Mieluiten rakennelmat olisi jätettävä puiston ulkopuolelle. Jos ne rakennetaan puistoon, rakentaminen on sopeutettava luontoon: johtolinjat on rakennettava maan alle ja rakentamisessa on käytettävä luonnon omia materiaaleja eli kiviä ja puita. Esimerkiksi tienrakennusaineet on tuotava puiston ulkopuolelta.

Toinen ongelma on sellainen tieteellinen tutkimus ja koetoiminta, joka näytteitä ottamalla tai muulla toiminnalla hävittää luontoa. Nykyisen käsityksen mukaan tällainen tutkimustoiminta ei voi tulla kysymykseen kansallispuistossa.

IUCN:n mukaan toivotun eläimistön tai kasviston säilyttämiseen tähtäävät hoitotoimenpiteet kuuluvat luonnonhoitovyöhykkeessä olennaisena osana suojeluun. Tällaisilla toimenpiteillä tarkoitetaan esim. sitä, että rajoitetaan joidenkin eläinten määrää alueella tietyn populaatiotason ylläpitämiseksi (jotakin lajia saattaa ihmisen toiminnan takia olla luonnottoman runsaasti). Ekologisesta tms. syystä voidaan käyttää kulottamista tai laiduntamista tiettyjen kasviyhdyskuntien ylläpitämiseen.

Luonnonvarojen hyödyntäminen kansallispuiston alueella on yleensä kiellettyä. Hyödyntämisellä tarkoitetaan tässä kaivannaisten, puutavaran ja muun kasvikunnan käyttöä sekä metsästystä ja kalastusta. Myös patorakennelmien ym. pystyttäminen keinokastelua ja vesivoiman hyväksikäyttöä varten on kielletty, samoin maanviljely ja laiduntaminen sekä rakentaminen kaupallisia, teollisia, asutus-, viestintä- tai kuljetustarkoituksia varten. Poikkeuksia ovat esim. kulttuurimaisemavyöhykkeissä suoritettavat toimenpiteet, jotka kuuluvat osana suojeltavaan kokonaisuuteen. Myös urheilukalastus voidaan hyvin valvottuna sallia virkistyskäyttöä palvelevissa vyöhykkeissä; sitä ei kuitenkaan sallita tiukemmin suojeltavissa vyöhykkeissä. Urheilumetsästys on kokonaan kielletty.

Kansallispuistojen luonteeseen kuulumattomia toimintoja kuten hiihtohissejä ja maastokulkuneuvoja ei tule sallia kansallispuistoissa. Suuren puiston alueella voi sijaita kyliä, johtolinjoja jne., jos niiden vaatima pinta-ala ei ole kovin suuri. Niiden on oltava siten rajattuja, etteivät ne häiritse muun alueen tehokasta suojelua. Jos kansallispuiston alueella sijaitsee jo ennen perustamista yksityisomistuksessa olevia maatiloja, ne voivat jäädä paikoilleen, mutta ajan oloon ne on pyrittävä saamaan valtion omistukseen. Häiritsevät toiminnot olisi poistettava kansallispuistoista tarvittaessa lainsäädäntöä muuttamalla.

Edellä kuvattujen IUCN:n asettamien kansainvälisten suositusten perusteella kansallispuistolle tulisi BORGin ja ORMIOn (1978) mukaan asettaa seuraavat yleiset vaatimukset:

- sen on oltava kansallisesti merkittävä
- sen on sekä luonnoltaan että hallinnollisesti oltava selkeä yksikkö
- päähuomio on kiinnitettävä elävän luonnon ja geologisten muotojen suojeluun sekä tutkimusmahdollisuuksien varaamiseen
- erämaan luonnetta ei saa muuttaa
- siihen voi kuulua historiallinen ja esihistoriallinen ulkomuseo tai toiminnallinen ns. ekomuseo
- puiston olemassaolo on turvattava asennekasvatuksen avulla, johon virikkeet saadaan koskemattomasta luonnosta

- puistossa ei sallita luonnonvarojen kaupallista käyttöä; suojelu ja tutkimus käyvät virkistyksen edellä.

Suomessa noudatetaan käytännön mukaisesti luontaiselinkeinojen harjoittamista kansallispuistossa ei rajoiteta. Liioin ei malminetsintää ole kielletty.

5. KÄYTTÖMUODOT, INTRESSIPIIRIT JA NIIDEN VAATIMUKSET

Tässä luvussa käydään läpi kukin intressipiiri. Niiden vaatimukset kirjataan ja alueiden soveltuvuus kuhunkin käyttötarkoitukseen arvioidaan. Vaatimukset ja soveltuvuus esitetään karttapohjilla. Eri vaatimuksien yhteensovittamiseen puututaan vasta luvussa 6, joskin toiset käyttömuodot ovat joissain tapauksissa saattaneet tehdä tietyn osa-alueen soveltumattomaksi johonkin tarkoitukseen jo tässä vaiheessa. Erityisesti on huomattava, että tietyn vaatimuksen esittäminen tässä luvussa ei tarkoita sitä, että se olisi työryhmän kanta.

51. Luonnonsuojelu

Pallas-Ounastunturin kansallispuisto on kansallisen tason suojelukohde. Ts. sen olemassaolo ei ole vain paikallinen asia. Kansallispuistokomitea luokitteli sen valtakunnallisesti tärkeimpään I arvoluokkaan. Luonnonsuojelu on kansallispuiston käyttömuodoista tärkein, mikä on myös tunnistettu jo kansallispuiston perustamisvaiheessa. Kuvassa 5 on esitetty luonnonsuojelun aluevaatimus puiston ja kokeilualueen suhteen. Vaatimus kohdistuu yhtäläisenä koko alueeseen. Vaikka itse tuntureita voidaankin pitää alueen tärkeimpänä luonnonelementtinä, niitä ympäröivät metsäalueet ovat myös välttämättömiä kokonaisuuden kannalta. Hotellin ympäristö on rakentamisen ja kulumisen takia osittain soveltumaton intensiiviseen suojeluun, joskin maiseman säilyttämistä voidaan pitää erittäin tärkeänä myös siellä.

Pallasjärven kokeilualueella luonnonsuojelu on vähemmän tärkeä käyttömuoto (kuva 5), lukuunottamatta seutukaavan SU-aluevarausta kansallispuiston mahdollista laajentamista varten. Tämä osa kokeilualuetta on myös osaksi Ylläs-Pallas -reittiä käyttävien retkeilijöiden läpikulkualuetta.

Kansallispuistokomitean mietinnön (1976) mukaan luonnonsuojelualueiden perustamisen päämääränä on Suomessa pidetty alkuperäisen luonnon säilyttämistä nykyisten ja tulevien ihmisten nähtäväksi, mikä ilmenee myös luonnonsuojelulain 1 §:n sanamuodosta. Kansallispuistot on tarkoitettu alkuperäisen luonnon tai luontaistalouden, kuten erätalouden, vaikutuksesta muovautuneiden luonnon- ja maisematyyppien suojelualueiksi ja samalla yleisiksi nähtävyyksiksi. Kansallispuistojen avulla tulisi saada käsitys siitä, millainen maamme luonto oli ennen voimakkaan teknisen kehityksen aikakautta ja millaisia vaiheita luonnon käytössä on ollut. Näin ollen suojelualueille on asetettu myös kulttuuritavoitteita lähinnä siten, että niillä on kulttuurimerkitystä maamme luonnon elävinä muistomerkkeinä. Niissä säilyy kuva siitä, millaisessa elinympäristössä entispolvet ovat eläneet.

Luonnonsuojelualueiden käyttö tutkimuksen ja opetuksen edistämiseen mainitaan eräänä suojelualueiden tavoitteena ja nykyisen luonnonsuojelulain valmisteluasiakirjoissa samoin kuin vuoden 1953 luonnon- ja kansallispuistokomitean mietinnössä. Paljolti tutkimustarpeiden perusteella annettiinkin vuonna 1938 ja 1956 perustettujen luonnon- ja kansallispuistojen hallinto osaksi Metsäntutkimuslaitokselle.

Kansallispuiston tärkein tehtävä on suojelu, joka kohdistuu alkuperäisen elottoman ja elollisen luonnon piirteisiin, lajeihin ja eloyhteisöihin, mutta voi kohdistua myös ihmisen toiminnan tuloksena syntyneisiin perinteisiin ympäristöihin. Kansallispuiston luonnonsuojelutavoitteiden toteutumista arvioitaessa olisi kiinnitettävä huomiota seuraaviin näkökohtiin:

Kuva 5.
Luonnonsuojelu

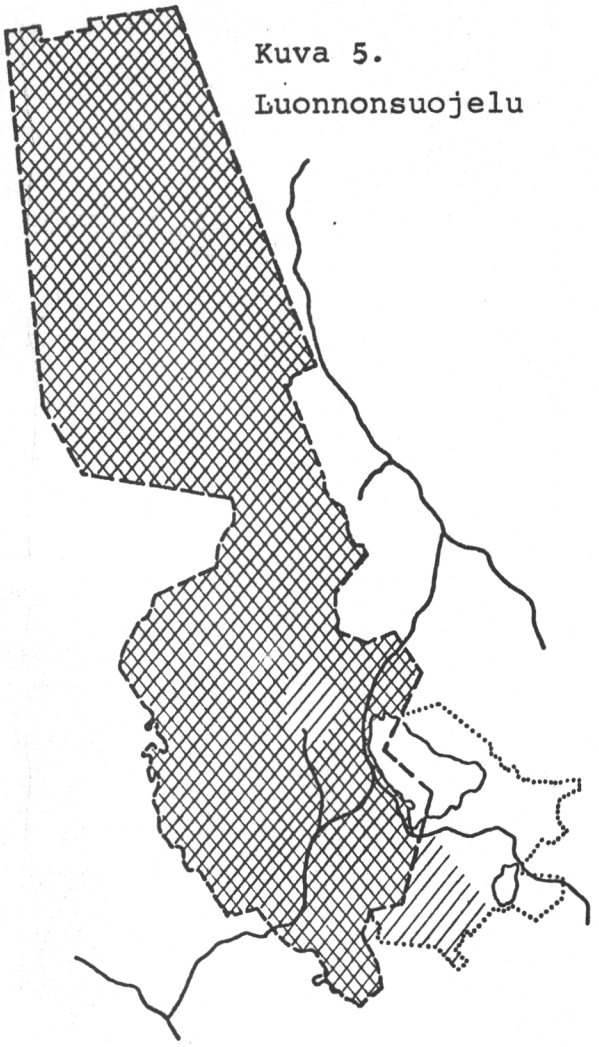

Kuva 7.
Tutkimus

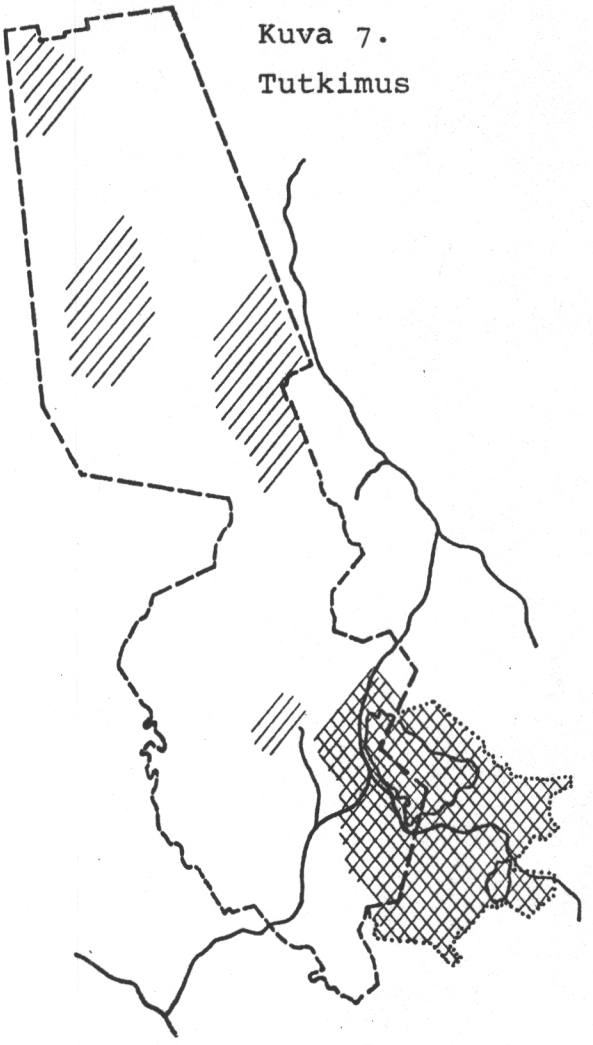

Kuva 8.
Opetus ja kurssitoiminta

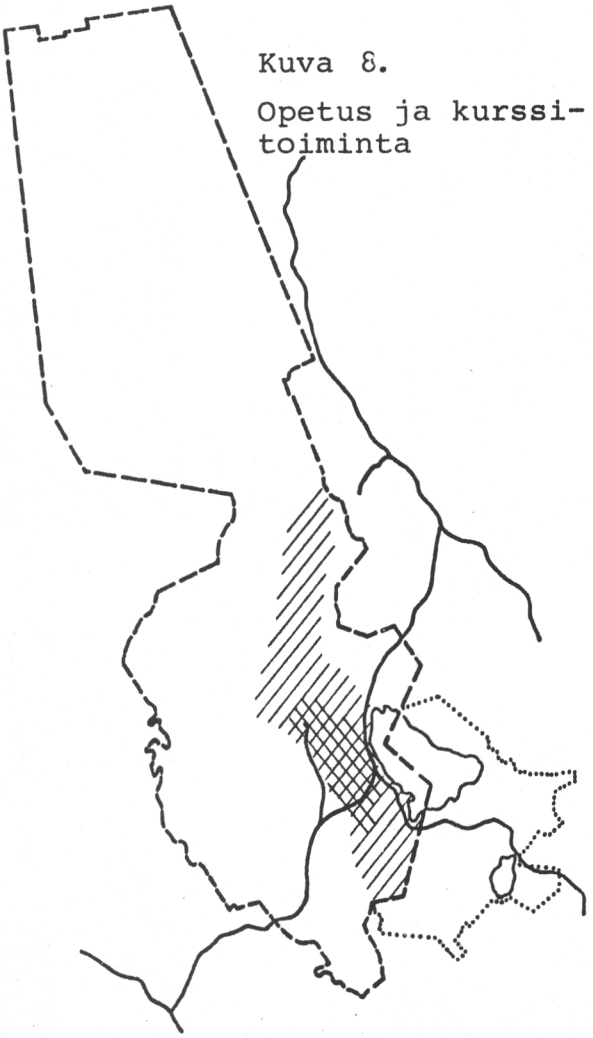

Vaatimukset ja soveltuvuus

Erittäin tärkeä

Tärkeä

Vähemmän tärkeä

Kansallispuistossa tulisi olla edustettuna alueen tyypillisiä ekosysteemejä ja luonnontyyppejä sekä tyypillisiä maisemakokonaisuuksia. Pallas-Ounastunturin kansallispuisto toteuttaa nämä vaatimukset verraten hyvin. Puute on lähinnä järvien rajaamisessa puiston ulkopuolelle.

Myös harvinaisten, pienialaisten kasvillisuustyyppien ja yksittäisten kasvi- ja eläinlajien suojelu on toteutunut kauniisti Pallas-Ounastunturin kansallispuistossa. Puiston alueella saavat turvapaikan maakotka, merikotka ja tunturihaukka. Metsänrajakuusikoissa elää eräitä vain niissä tavattavia kaarnakuoriais- ja perhoslajeja. Esim. Olostunturilta on hiihtohissin rakentamisen jälkeen ilmeisesti kadonnut Anomogyna borealis yökkönen, jota tunnetaan maailmasta vain muutamasta paikasta Fennoskandian pohjoisosasta, mm. Pallastunturilta. Pyhäjoen varren lehdot ovat Länsi-Lapin upeimpia.

Luonnonsuojelualueiden perustamisen erääksi tärkeäksi yleistavoitteeksi on viime vuosina katsottu geneettisen aineiston säilyttäminen. Yleisesti oletetaan, että kasvipopulaatioiden levinneisyyden raja-alueilla esim. metsänrajametsissä, vallitsevat ilmastollisesti niin epäedulliset olosuhteet, ja geenivaihto levinneisyysalueen muista osista on heikkoa, joten reunapopulaatiot ovat geneettisesti poikkeavia ja arvokkaita.

Neljäntenä tavoitteena voidaan pitää pyrkimystä luonnonkauneuden säilyttämiseen. Pallas-Ounastunturin kansallispuistossa maiseman rikkoutumattomuuden säilyttämistä ja sen palauttamista on pidettävä erityisen tärkeänä, koska tunturialue on laajalla alalla maiseman hallitsevin elementti.

Erämaan suojelu on eräs IUCN:n asettama kansallispuistojen tavoite. Pallas-Ounastunturin kansallispuistossa ei puiston kapeudesta johtuen ole suuria erämaita.

Pallas-Ounastunturin kansallispuistolla on merkitystä myös erätalouden merkkien säilyttämisessä. Vanhat niityt ovat suurelta osin tosin yksityisten omistuksessa. Alueella aikanaan suoritetun metsästyksen merkkeinä ovat jäljellä peurakuoppien

jäännökset, joita on Pallasjärven toimipaikan läheisyydessä ja Lompolon niemessä.

Sosiaalisena tavoitteena on pidetty koskemattomassa luonnossa retkeilyä ja kulkemista, jolla on merkitystä henkisen ja ruumiillisen virkistäytymisen kannalta. Tämän seikan merkityksen totesi lainvalmistelukunta jo vuonna 1921. Sosiaalisen merkitykseen liittyy myös matkailu, jonka merkitykseen kiinnitti huomiota vuoden 1953 luonnon- ja kansallispuistokomitea.

Kansallispuiston sosiaalinen tavoite, koskemattomassa luonnossa retkeily, ja tietoisuus sen olemassaolosta on viime kädessä subjektiivinen kysymys, jonka merkitystä ei voida samalla tavalla eritellä kuin edellä mainittuja tavoitteita. On kuitenkin ilmeistä, että sen arvostus viime kädessä ratkaisee yksilön suhtautumisen kansallispuistoon ja niihin perustuu alueen vetovoima ihmisiin. Työryhmä pitää tätä sosiaalista tavoitetta eräänä puiston tärkeimmistä tehtävistä.

Kansallispuiston tulisi olla de facto suojelussa. Toisin sanoen edellä mainittujen tavoitteiden toteutuminen riippuu niitä uhkaavien hankkeiden torjumisesta ja aktiviteetin ohjaamisesta, ts. suunnittelusta ja vartioinnista.

52. Tutkimus

Tutkimustoiminnan vilkkaudesta kansallispuistossa antavat kuvan Metsäntutkimuslaitoksen myöntämät näytteenottoluvat. Kaikki tutkimus ei tietenkään aiheuta häiriöitä luonnolle, esim. lintulaskenta, eikä lupaa tarvita joten näin saatavaa kuvaa ei voi pitää täydellisenä. Tieteenaloittain luvat jakautuvat seuraavalla sivulla esitetyn taulukon mukaisesti. Tämän aineiston valossa tutkimustoiminnan määrässä ei näytä tapahtuneen merkittäviä muutoksia viimeisen 11 vuoden aikana. Pallasjärven kokeilualueessa tehtävistä tutkimuksista ei vastaavaa aineistoa ole käytettävissä.

	Geologinen	Kasvitiet.	Metsätiet.	Hyönt. tiet.	Eläintiet.	Yhteensä
1983	1	-	1	2	1	5
1982	1	1	-	1	1	4
1981	2	-	-	1	1	4
1980	1	3	2	1	1	8
1979	1	-	1	-	1	3
1978	2	-	1	2	1	6
1977	-	2	-	-	2	4
1976	-	-	-	-	1	1
1975	-	2	-	1	1	4
1974	2	1	1	1	1	6
1973	1	1	-	1	2	6
Yhteensä	11	10	6	10	13	51
Ka./v.	1.0	0.9	0.5	0.9	1.2	4.6

521. Kansallispuiston luonnon peruskartoitus

Voidaan perustellusti vaatia, että luonnonsuojelualueiden eläin- ja kasvilajisto olisi tunnettava hyvin, ja niissä tapahtuvat laadulliset ja määrälliset muutokset havaittava. Kasvilajiston määrälliset muutokset ovat havaittavissa perustamalla kestokoealoja, joita säännöllisesti mitataan. Sen sijaan eläinmaailmassa trendien havaitseminen on vaikeampaa suurten vuotuisten vaihteluiden ja syklien takia. Näillä kuitenkin on oma merkityksensä ja niitä voidaan seurata säännöllisellä pyynnillä.

Kansallispuistossa toteutettavan luonnon peruskartoituksen tarkkuus riippuu suuresti siitä, mistä eliöryhmästä ja lajista on kysymys. Koko Suomen puitteissa peruskehikkona on yleensä käytetty 50 x 50 km UTM-ruudukkoa (Universal Transverse Mercator projection). Tämä on ehdottomasti liian suuri Pallas-Ounastunturin lajiston kartoitusta ajatellen. Liioin ei kovin paljon käyttöä liene tiedolla esim. kanervan esiintymisestä tietyssä 10 x 10 km ruudussa kansallispuistossa. Toisaalta taas harvinaisempien kasvi- ja eläinlajien kartoittamiseen

10 x 10 km ruutu on liian karkea mittari. Se ei riitä osoittamaan tarkkaa kasvupaikkaa niin tarkasti, että sillä olisi merkitystä hoitosuunnitelmissa. 10 x 10 km yhtenäiskoordinaattiruutuja on puiston alueella 13. Jotta puiston lajisto tulisi kartoitettua siten, että tiedoilla olisi laajemmissakin yhteyksissä käyttöä, 10 x 10 km ruudukko voi kuitenkin palvella otoskehikkona. Ts. jokaisesta ruudusta tulisi pyrkiä havaintoja tekemään, mutta havainnot tulisi esittää tarkemmin, mieluiten 100 x 100 m tarkkuudella. Tällaiset inventointikohteet voitaisiin koota rypäiksi ja sijoittaa isoon ruutuun mielenkiintoisiksi katsotuille paikoille. Näin tulisi sekä tavallisten että harvinaisten lajien levinneisyydet yhtäläisesti kartoitettua. Em. työskentelymalli edellyttää kuitenkin ohjausta. Puutteeksi tulee tällöin, että kansallispuiston luonnon peruskartoitus ei kuulu millekään tutkimusosastolle Metsäntutkimuslaitoksessa. Yliopistoissa tällaista alueorientoitunutta perusinventointia taas ei tehdä, sillä niissä kartoitukset liittyvät koko valtakunnan kattaviin eliöryhmittäisiin kartoituksiin.

522. Geologian tutkimus

Kallioperän kivilajisuhteet ovat HACKMANin (1927) ja 1:400 000 mittakaavassa tehdyn geologisen yleiskartoituksen perusteella hyvin tunnetut. Muonion suunnassa on valmistunut myös 1:100 000 geologinen kartta. Parhaillaan Geologinen Tutkimuslaitos kartoittaa vastaavasti Sirkan lehteä, joka ulottuu kansallispuiston eteläosiin. Kansallispuiston pohjoisosan tarkempi kartoittaminen tehdään tämän jälkeen.

Malminetsinnän kannalta alue on kohtalaisen mielenkiintoinen. Malmiot sijaitsevat usein kivilajialueiden reunoilla, ja tunturialueen reunat ovat tässä suhteessa mielenkiintoisia. Toistaiseksi on kuitenkin löytynyt vain yksittäisiä kuparikiisunäytteitä, jotka eivät ole johtaneet jatkotoimiin.

523. Kasvitieteellinen tutkimus

KALLIOLA (1939) on tehnyt kasvisosiologisia tutkimuksia tunturikasvillisuudesta Pallastunturilla. Hän on esittänyt tunturikasvillisuuden assosiaatioryhmittelyn.

Kasvimaantieteellisissä tutkimuksissaan Pallas-Ounastunturin alueella HUSTICH (1937, 1949) on käsitellyt metsänrajakysymyksiä, kasvupaikan ja tunturikasvillisuuden välisiä suhteita ja tunturikasvillisuuden vyöhykkeisyyttä.

TEIVAINEN (1952) on tutkinut metsätyyppejä Pallastunturilla. Edellä mainittujen perusteellisten tutkimusten jälkeen kasvitieteellinen tutkimus alueella on vähentynyt. Viime vuosina kansallispuiston kääpälajistoa on kartoittanut FT Tuomo Niemelän johtama tutkimusryhmä. Tämä tutkimus liittyy valtakunnalliseen suojelualueiden kääpälajistoa koskevaan tutkimukseen.

524. Eläintieteellinen tutkimus

5241. Eläintieteellinen perustutkimus

Eläinlajiston peruskartoitus on alan tutkimuksen pohjana. Tätä työtä ovat tehneet MONTELL (1917) ja puiston entiset vartijat Veikko Salkio, Matti Salmela ja Viljo Pakasmaa. Heidän toimintansa tuloksena ovat alueen nisäkäs-, lintu-, kala- ja matelijalajistot kohtalaisen hyvin tunnetut (ks. luku 34). Luettelot lajistosta on julkaissut VILÉN (1976). Sen sijaan alemmista eliöistä ei ole kuin niukkoja tietoja, jotka on saatu kerätyksi satunnaisilla käynneillä. On selvästi havaittavissa, että kansallispuiston rajoitukset ovat vähentäneet hyönteisten keruuta alueella; hyönteislajiston kartoitus on Suomessa lähes täysin harrastajien varassa. Suurin osa havainnoista on tehty jo ennen puiston perustamisesta, vaikka aktiviteetti muualla on ollut monta kertaluokkaa suurempaa viimeisen vuosikymmenen aikana.

Merkittävin kaikista Pallasjärvellä tehtävistä tutkimuksista on epäilemättä Helsingin Yliopiston pikkujyrsijätutkimus. Pallasjärven tutkimukset liittyvät kiinteästi Kilpisjärven biologisen aseman myyrätutkimuksiin. Myyrä- ja sopulitutkimukset Pallasjärven ympäristössä aloitettiin 1970, jolloin kyseisen suuren sopulivuoden aikana prof. Olavi Kalela, Kilpisjärven biologisen aseman esimies, halusi sopuliaineistoa myös havumetsävyöhykkeestä. Tuolloin saatujen tietojen perusteella Kalela päätti, että Pallasjärvellä tulee jatkaa pikkujyrsijöiden

kannanvaihteluseurantaa vertailukohtana Kilpisjärven tutkimuksille. Tutkijana Pallasjärvellä on alusta lähtien ollut Heikki Henttonen, aluksi O. Kalelan tutkimusapulaisena, sittemmin omaa tutkimusryhmäänsä vetäen.

Alkuperäisestä kannanvaihteluseurannasta tutkimus on huomattavasti laajentunut käsittäen nykyisin myös ravintotutkimuksia sekä lajienvälisen kilpailun analyysiä.

Pallasjärven sijainti myyrä- ja sopulitutkimuksen kannalta on lähes ainutlaatuinen, sillä missään muualla maailmassa ei ole tutkittu aluetta, jolla esiintyy runsaana päällekkäin niin monta myyrälajia kuin Pallaksella. Siellä kohtaavat kuusimetsien pohjoisrajalla sekä eteläiset ja pohjoiset lajit, ja tästä syystä aivan pienellä alueella voi tavata 8 pikkujyrsijälajia. Lisäksi erilaiset biotoopit lehdoista tunturipaljakkaan sijaitsevat tutkimuksen kannalta lähekkäin.

Tämä kaikki suo mahdollisuudet tutkia kahta keskeisen tärkeää ekologista ongelmaa. Ensinnäkin, monilajisessa jyrsijäyhteisössä voidaan kannanvaihteluproblematiikkaa lähestyä yhteisötasolta, kokonaisuudesta käsin, jolloin populaatioiden sisäisten ja ulkoisten säätelytekijöiden arviointi on selvempää: kokonaisuuteen vaikuttavat ulkoiset tekijät voidaan erottaa lajinsisäisistä tekijöistä. Esimerkiksi Pallasjärven pikkujyrsijöiden samanaikaisia kannanvaihteluita ei voi selittää muilla kuin ulkoisilla tekijöillä, ja näitä testataan parhaillaan mm. lisäravintokokeilla (esim. LAINE ja HENTTONEN 1983). Toiseksi, lajien välinen kilpailu on ekologian ja evoluution keskeisiä ongelmia, ja tämän tutkimuksen kannalta Pallas on loistava paikka monilajisen myyräyhteisönsä vuoksi (esim. HENTTONEN 1978, HENTTONEN ym. 1977, HENTTONEN ja HANSSON 1983).

Pikkujyrsijöiden pyynti tapahtuu koealoilta, jotka sijaitsevat osittain hajautettuina sekä kansallispuistossa että kokeilualueella. Syksyisin ja keväisin inventoidaan kannat laajoilla pyynneillä, kesäisin suoritetaan jatkuvaa seurantaa. Sulan maan aikana myyrätutkimuksissa on parin viime vuoden ajan työskennellyt 1 - 3 henkilöä jatkuvasti, talvella 1 - 2 henkilöä ajoittain.

Tulevaisuudessa Pallaksen kannanvaihteluseurantaa jatketaan; nyt on jo saatu aikaan kansainvälisestikin merkittävän pituinen sarja. Tutkitut syklit ovat kaikki tietyistä yhteisistä peruspiirteistään huolimatta poikenneet toisistaan. Lisäksi seurantaan sisältyy Matorovan hakkuualueen myyrälajiston seuranta metsittymisen myötä. Tulevaisuudessa tutkimuksen painopiste siirtyy enemmän kokeelliselle puolelle. Työvoiman majoituskapasiteettitarve pysynee ennallaan.

Pallasjärven myyrätutkimusten tuloksia on hyödynnetty monissa julkaisuissa ja niin kansainvälisissä kuin kotimaisissa esitelmissä. Kaikkiaan on valmistunut 19 julkaisua ja arviolta saman verran kongressiesitelmiä. Julkaisujen lisäksi Pallaksen myyrätutkimuksista on parhaillaan viimeistelyvaiheessa 4 pro gradu -työtä Helsingin yliopiston eläintieteen laitoksessa.

5242. Porotutkimus

Lumen vaikutusta poron ruokailuun on tutkittu Vuontiskeron rinteellä sulattamalla keinotekoisesti lunta koealoilta (HELLE 1983).

5243. Riista- ja kalatalouden tutkimus

Pallas-Ounastunturin kansallispuistossa on tehty Metsäntutkimuslaitoksen toimesta vuosina 1976 - 83 metsäkanalintujen elokuiset reittiarvioinnit kolmella reitillä, joiden yhteispituus on 180 km ja yhteisala 10.8 km^2. Arviointitulosten perusteella on mahdollista tarkastella metsäkanalintujen esiintymisrunsautta alueella ja tehdä arvioita metsästysmahdollisuuksista eri lajien osalta. Laskelmat on tehty Riista- ja Kalatalouden tutkimuslaitoksessa.

Metsäkanalintujen runsaus valikoiduilla parhailla lintumailla vuosina 1976 - 83 selviää kuvasta 6. Johtuen käytetystä reittiarviointimenetelmästä nämä tiheydet ovat indeksiluonteisia ylitiheyksiä, jotka vastaavat lintumääriä optimaalisilla lintubiotoopeilla ja ovat tuntuvasti (n. 2.5 x) suurempia kuin alueen keskimääräiset lintutiheydet.

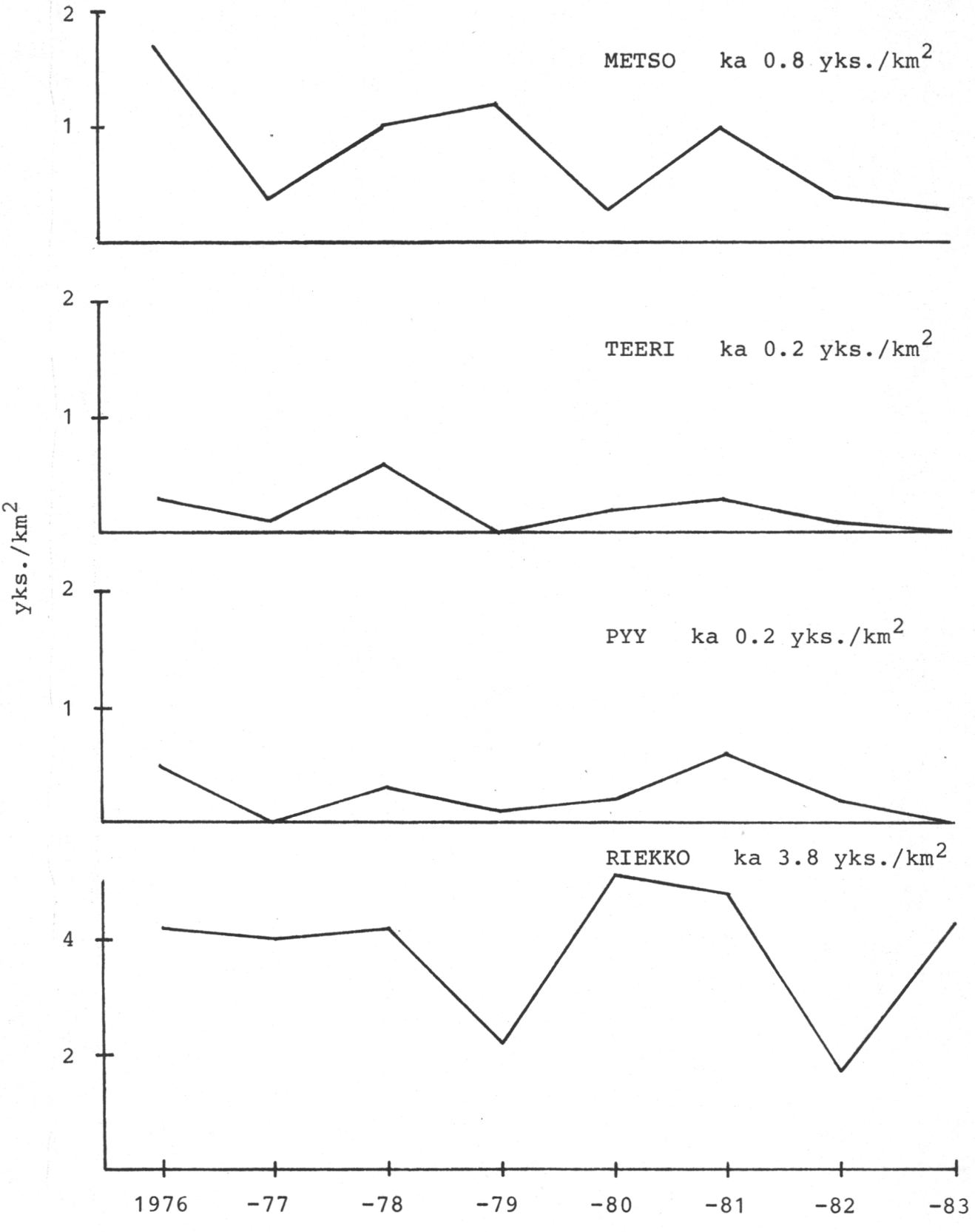

Kuva 6. Metsäkanalintujen suhteellinen runsaus Pallas-Ounastunturin kansallispuiston alueella 1976 - 1983 Metsäntutkimuslaitoksen suorittamien reittiarviointien mukaan. Runsauden indeksinä on arviointikaistoilla (parhailla lintumailla) todettu tiheys.

Alueen keskimääräiset lintutiheydet saadaan karkeasti selville jakamalla edellä todetut tiheydet 2.5:llä. Näin menetellen päädytään seuraaviin tiheyksiin: metso 0.3 yks./km^2, teeri 0.2 yks./km^2, pyy 0.1 yks./km^2 ja riekko 1.5 yks./km^2. Kertomalla nämä tiheysarvot alueen maapinta-alalla (km^2:einä) saadaan selville alueen lintukannan suuruus lajeittain. Kansallispuiston alueella on näinollen keskimäärin 150 metsoa, 50 teertä, 50 pyytä ja 750 riekkoa.

Varsinaisia kalataloudellista tutkimusta alueella ei ole tehty. Istutustoiminnasta Pallasjärvessä ja Keimiöjärvessä on kuitenkin olemassa tarkat tilastot. Ounastunturin alueen luonnontilaiset taimenkannat ovat kuitenkin arvokkaita tutkimuskohteita reservinä tulevaisuudelle.

525. Metsätieteellinen tutkimus

5251. Metsämaatutkimus

Metsämaan tutkimusta alueella on tehty vain vähän. Alueen geologia on kuitenkin hyvin tunnettu. TEIVAINEN (1952) on kasvitieteellisten tutkimustensa ohessa tutkinut myös maannoksia. Alue on suurine korkeus- ja ilmastovaihteluineen kiintoisa maaperältään, ja potentiaalisia tutkimusaiheita voidaan osoittaa, esimerkkeinä maannosten kehitys, kasvupaikkatutkimus ja metsämaan lämpö- ja vesitalous.

5252. Suometsätieteen tutkimus

Alue sijaitsee käytännön ojitusalueiden pohjoispuolella ja edustaa siksi metsänparannustoiminnan äärialueita. Pallasjärven kokeilualue on 1960-luvun lopulta alkaen ollut vilkkaan koetoiminnan kohteena. Kokeet ovat keskittyneet Kivijärven ympäristön soille.

Keväällä 1968 perustettiin Verkkolahden jängälle lannoituskoe, joka samana syksynä ojitettiin. Puiden reaktiot olivat selvät. Vaikutuksen laantuessa tehtiin jatkolannoitukset 1978. Vuosina 1980 ja 1981 on ojitus täydennetty ja vajaapuustoiset koeruudut

kylvetty enontekiöläisellä männyn siemenellä. Verkkolahden jängälle on perustettu 1968 myös sarkaleveyskoe, joka on myös lannoitettu. Paras tulos on saavutettu viiden metrin sarkaleveydellä, mikä vastaa muilla sarkaleveyskoekentillä havaittua. Tämä koe on lannoitettu uudelleen 1979, osaksi myös tuhkalla. Suokoekentillä on tehty myös kasvipeitekuvauksia. Vuonna 1980 on kokeilualueeseen perustettu vesametsäkoe harmaalepällä, hieskoivulla, raidalla ja haavalla. Koe käsittää 20 ruutua, yhteensä 0.2 ha.

5253. Metsänhoidon tutkimus

Ellei mukaan lueta metsäkasvillisuuden perustutkimusta, metsänhoitotieteellinen koetoiminta on alueella verraten nuorta. Vasta Risto Sarvas aloitti koetoiminnan 1960. Nykyään kansallispuistossa on neljä hänen perustamaansa koealaa, joilla selvitetään metsäpuiden kukkimista sekä siemensadon ja karikkeiden määrää. Kokeilualueessa on kolme vastaavaa koealaa. Tuloksia ovat julkaisseet KOSKI ja TALLQVIST (1978). Sarvaksen toimesta mitattiin lämpötiloja koeruuduilta säännöllisesti, mutta toiminta on sittemmin loppunut.

Rauduskoivun kylvökokeita on kokeilualueeseen perustettu vuosina 1975, 1976 ja 1982. Näillä selvitetään erilaisten kylvötapojen merkitystä siementen itämiseen ja taimien kehitykseen (RAULO ja LÄHDE 1978). Taimien istutussyvyydestä sekä viljelyalustan käsittelystä polttolaikutuksella ja herbisideillä on myös meneillään kokeita. Erilaisten verhopuustojen vaikutusta männyn ja kuusen viljelytaimien eloonjäämiseen ja kasvuun selvitetään Mangivaaran 1973 - 1975 perustetussa kokeessa.

Pohjoisten luonnontilaisten metsien kehitys tunnetaan vielä varsin puutteellisesti. Pallasjärven seudulla on hyvin edustettuina Pohjois-Lapin luonnontilaisia kuusikkoekosysteemejä. Kansallispuistoon voitaisiinkin perustaa kestokoealoja, joilla seurataan mahdollisimman monipuolisin mittauksin puuston, kasvillisuuden, eläimistön ja maaperän kehitystä. Mittaukset tarjoaisivat hyvän vertailupohjan selvitettäessä metsänhoitotoimenpiteiden vaikutusta metsäekosysteemissä.

Varsinaiset käsittelykokeet pitäisi periaatteessa perustaa kokeilualueen puolelle. Näihin kuuluisivat nykyisten avo-, suojuspuu- ja siemenhakkuiden lisäksi eriasteiset jatkuvan kasvatuksen käsittelyt. Kokeilualueessa ei kuitenkaan ole riittävästi sopivia metsiköitä näihin tarkoituksiin. Siksi työryhmälle on esitetty harkittavaksi, voitaisiinko kansallispuiston puolelle perustaa joitakin varovaisen käsittelyn koealoja. Samalla saataisiin tietoa ja kokemusta luonnonhoito- ja puistometsien käsittelystä.

5254. Puuntuotoksen tutkimus

Harvennuksen vaikutusta männyn kasvuun seurataan kokeilualueessa kahdessa kokeessa. Männyn ja kuusen kasvuindeksejä mitataan vuosittain kahdelta koealalta kokeilualueessa.

Tutkimustarvetta puuntuotoksen tutkimussuunnalla on paljon. Luonnontilaisen metsän kehitystä ja rakennetta ei tunneta vielä tarpeeksi. Tämä tutkimus saataisiin parhaiten läpiviedyksi yhdistettynä luonnontilaisen metsäekosysteemin toimintaa seuraaviin tutkimuksiin (ks. Metsänhoidon tutkimus).

5255. Metsäeläintieteen tutkimus

Metsäentomologisen tutkimuksen Pallastunturilla aloitti Uunio Saalas 1913. Hän retkeili tuolloin alueen kuusikoissa keräten aineistoa tutkimuksiinsa metsähyönteisten biologiasta (SAALAS 1917, 1919, 1923).

1950-luvulla teki Pallasjärven kokeilualueessa tutkimuksia Paavo Juutinen. Hänen työnsä käsittelivät kuusijäärien biologiaa (1955) ja "metsätuhojen, etenkin hyönteisvaurioiden merkitystä Pohjois-Suomen kuusikoissa" (1958).

Viime vuosina alan tutkimus on taas aktivoitunut. Tärkeimpänä tutkimuskohteena on lämpötilan vaikutus ytimennävertäjien kehitykseen ja eloonjäämiseen. Tätä tutkittiin 1981 Pallasjärvellä seuraamalla hyönteisten kehitystä kuitupuupinossa säännöllisin näyttein läpi koko kesän. Laboratoriotilojen puutteen

takia tutkimus siirrettiin Hettaan 1982, jonne saatiin autotalliin kunnostettua tilapäinen laboratorio. Kokeilualueessa on 1982 aloitettu koe, jossa selvitetään harvennusajankohdan ja kesän lämpötilan vaikutusta ytimennävertäjien iskeytymiseen ja lisääntymistulokseen. Pallaskerolla on ikkunaloukuin kerätty aineistoa, joka kuvaa korkeuden vaikutusta kaarnakuoriaisten määrään.

Vuonna 1981 aloitettiin Pallasjärven toimipaikassa 10 - 15 vuotiseksi suunniteltu valorysäpyynti, jonka tarkoituksena on (i) seurata perhosten ja loispistiäisten muodostaman systeemin dynamiikkaa, (ii) seurata tunturimittarin kannanvaihteluita ja pitää silmällä mahdollista uutta tuhoaaltoa ja (iii) kerätä perustietoa kansallispuiston hyönteislajistosta.

Tutkimustarvetta olisi edelleen mm. luonnontilaisen ja talousmetsän hyönteislajiston vertailussa. Tuhohyönteisten rooli luonnontilaisessa ekosysteemissä olisi selvitettävä muiden tutkimusalojen kanssa yhteisessä ekosysteemitutkimuksessa. Tällaiseen tutkimukseen kansallispuisto ja kokeilualue tarjoaisivat sopivat luonnonolosuhteet.

Myyräkannan ja -tuhojen seurantaa alueella suoritetaan vuosittain. Pyynnit on tehty kokeilualueessa, mutta esiintymisten jälkiä on tarkkailtu myös kansallispuistossa (KALELA ja KOPONEN 1971, KALELA ym. 1971, KORHONEN ja TEIVAINEN 1982). Pikkujyrsijätutkimuksesta laajemmin kohdassa 5241.

5256. Metsäpatologian tutkimus

Kokeilualueeseen on 1968 perustettu Pohjois-Suomen mäntyalkuperien männynversoruosteen kestävyyskoe. Kokeessa seurataan sienitautien vaikutuksia eri mäntyprovenienssseihin. Tutkimustarvetta on edelleen vertaileviin tutkimuksiin taudinaiheuttajien esiintymisestä kansallispuistossa ja talousmetsissä. Korvasienisatoja on inventoitu siemenpuulaikutuksilta 1982. Tätä toimintaa on tarkoitus jatkaa.

5257. Metsänjalostuksen tutkimus

Metsänrajakuusen itsepölytystä on tutkittu hotellin vieressä olevalta koealalta (MALMIVAARA 1971). Tutkimuksessa voitiin todeta, että metsänrajakuusikoissa on klorofyllin muodostumisessa vielä huomattavaa heterotsygotiaa.

Kokeilualueessa on yhteensä kuusi provenienssikoetta, joiden yhteinen pinta-ala on 2,33 ha. Kokeet on perustettu vuosina 1966, 1981, 1982 (2) ja 1983 (2). Ensiksi mainitusta kokeesta on taimien elossaoloa selvittänyt NUMMINEN (1975). Muilla kokeilla on mäntyalkuperien kasvurytmiä ja sen riippuvuutta lämpötilasta mitattu 1982-83. Kaksi uutta provenienssikoetta perustetaan 1984.

Aittavaarassa kokeilualueessa ovat männyn ja hieskoivun ns. standardimetsät, joista kerätään siementä tutkimuksissa käytettäväksi.

Mielenkiintoisena yksityiskohtana mainittakoon, että kokeilualueessa tavataan verraten runsaasti harvinaista raidan visaa.

Yksityiskohtaisia suunnitelmia tutkimuksen jatkotoimista ei ole, mutta jälkeläiskokeita jatketaan ja vuosittain tarvitaan 1 - 2 ha uudistusalueita.

5258. Virkistyskäytön tutkimus

Luonnonsuojelun ja virkistyskäytön yhteensovittamista kansallispuistossa on tarkastellut COPE (1972). Hän päätyi tulokseen, että virkistystoiminnan huomattava lisääminen sellaisena kuin sitä esitettiin Suomen Matkailuliiton toimesta 1968, tuhoaisi puiston huomattavimman osan suojeltavat arvot. Hän on esittänyt vaihtoehtoisen puiston kehittämissuunnitelman, joka painottuu kansallispuiston ympärillä olevan majoituskapasiteetin lisäämiseen. SAASTAMOINEN (1975) on tarkastellut kansallispuiston luonnon virkistyskäytön kantokykyä.

Moninaiskäytön tutkimustarpeita alueella on erittäin paljon. Metsäntutkimuslaitoksen tutkimusprojekti "Matkailukeskusten

ympäristövaikutukset" ei ole varojen puutteessa käynnistynyt. Pallastunturin alueen kehityssuunnitelmia laadittaessa olisi huolehdittava siitä, että myös tämä tutkimus saa tarvittavat varat. Pallastunturin alue olisi erittäin hyvä tutkimuskohde projektille, sillä se on ainoa alue Suomessa, missä matkailuyritys sijaitsee kansallispuiston sisällä.

526. Tutkimuksen yleiset tarpeet tulevaisuudessa

Pallastunturi on perinteisesti ollut tärkein tutkimusalue Länsi-Lapissa tehtävälle biologiselle ja metsätieteelliselle tutkimukselle. Tämä johtuu alueen luonnon tutkimukselle tarjoamista loistavista edellytyksistä. Jo Kaarlo LINKOLA (1926) tehdessään "Suunnitelmaa luonnonsuojelualueiden erottamiseksi Pohjois-Suomen valtionmailla" ehdotti "biologisen tunturimaiseman" perustamista Pallastunturille.

Tutkimustoiminta ei kuitenkaan ole ollut kovin tehokasta, vaikka tarvetta ja halua toimintaan olisikin. Tähän mennessä tutkimus on pääasiassa tyytynyt kartoittamaan kansallispuiston flooraa ja faunaa. Tässä on edelleenkin selvittämistä, sillä tutkimukselta voidaan perustellusti vaatia, että luonnonsuojelualueiden kasvisto ja eläimistö tunnetaan hyvin. Perustutkimuksen tunnetusti niukka rahoitus maassamme on ollut merkittävä syy tutkimuksen vähäisyyteen. Soveltavallekin tutkimukselle on tärkeää säilyttää luonnontilaisia alueita, joilla vertailevia tutkimuksia voidaan tehdä. Luontoa muuttavia metsätieteellisiä kokeita, esim. puiden kaatoa, vaativia tutkimuksia ei kansallispuistossa kuitenkaan voi tehdä.

Metsätieteellinen tutkimustoiminta alueella on vilkastunut Metsäntutkimuslaitoksen pohjoisten tutkimusasemien perustamisen jälkeen. On kuitenkin selvästi havaittavissa, että kokeellisen ja intensiivisen tutkimusten tarvitsemien laboratorioiden puuttuminen on vähentänyt alueen käyttöä sekä biologiseen että metsätieteelliseen tutkimukseen. Ne pikkujyrsijä- ja hyönteistutkimukset, joita on tähän mennessä tehty Pallasjärvellä, ovat suuresti kärsineet laboratoriotilojen puutteesta. Tästä huolimatta Pallasjärvellä on jo vuosia tehty tutkimustyötä,

jossa nykyoloissa joudutaan mm. asuin- ja ruokailutiloissa käsittelemään ja säilyttämään infektiivisiä ja myrkyllisiä materiaaleja. Tutkijoiden itsensä ohella näistä hygieniaepäkohdista kärsivät muut asemalla asuvat ja samoissa tiloissa vierailevat. Myös pelkkä näytteiden käsittely laboratoriotilojen puutteen vuoksi on hankalaa. Työtilojen puute on myös estänyt työllisyysrahojen ympärivuotisen käytön paikkakuntalaisten palkkaamiseksi tutkimusta avustaviin tehtäviin. Nykyisin toimipaikka soveltuu vain inventointityyppisten maastotutkimusten tukikohdaksi. Myös majoitustilat käyvät riittämättömiksi, jos tutkimustoiminta tehostuu nykyisestään.

Tutkimus on erittäin tärkeä käyttömuoto kokeilualueessa. Se luo perustan myös puiston hoidon ja käytön suunnittelulle. Kansallispuistossa tutkimus on erittäin tärkeä käyttömuoto Lommoltunturilla ja Pallaskerolla sekä näiden itäpuolisilla alueilla (kuva 7, s.39).

53. Opetus

Pallastunturia käytetään verraten runsaasti erilaisten kurssien pitopaikkana. Metsäylioppilaiden Pohjois-Suomen kurssi, joka käsittää n. 70 henkeä, on viettänyt syksyisin 2 - 4 päivää Pallasjärvellä tutustuen metsänrajakysymyksiin ja kansallispuistoon. Osaksi majoitustilojen ahtauden vuoksi kurssi pidettiin v. 1983 kuitenkin Saariselällä.

Helsingin Yliopiston eläintieteen laitoksen pikkunisäkäskurssi, 10 - 15 henkeä, on myös vuosittain ollut Pallasjärvellä muutamia päiviä.

Erilaiset retkeilyt poikkeavat myös usein alueella. Mainittakoon esimerkiksi III kansainvälisen nisäkästieteellisen kongressin Lapinretkeily 1982, joka käsitti 85 henkeä.

Pallastunturilla pidetään myös symposiumeja (ks. esim. AHO 1982 toimittama symposio julkaisu). Opastuskeskuksen auditorio tarjoaa tähän hyvät edellytykset. Opastuskeskuksen kokoelmilla on tieteellistäkin merkitystä varsinkin ulkolaisten vierailijoiden perehdyttämisessä alueen luontoon.

Majoitus on kurssien ja kokousten pitämisessä ongelma. Vain vähäisellä osalla niihin osallistujista on mahdollisuuksia yöpyä hotellissa. Jos valtiolla olisi tarjota alueella esim. 50 majoituspaikkaa, Pallastunturista tulisi epäilemättä erittäin suosittu kurssi- ja kokouspaikka. Opetuksen tarvitsemat alueet ovat suurelta osin samoja kuin tutkimuksenkin (kuva 8, s.39).

54. Luontaiselinkeinot

541. Porotalous

Pallas-Ounastunturin kansallispuisto sijoittuu Muonion, Näkkälän ja Kyrön paliskuntien alueille. Lausunnoissaan paliskuntien yhdistys ja mainitut kolme paliskuntaa pitävät yksimielisesti kansallispuiston olemassaoloa hyvänä asiana. Maa- ja metsätalousministeriöön lähetettyyn uuteen järjestyssääntöluonnokseen niillä ei ole huomauttamista. Paliskuntien yhdistyksen mielestä tällaisia suojeltuja alueita saisi porolaitumien kannalta olla nykyistä enemmänkin.

Tunturialueella palkii kesäisin noin 8 000 poroa, talvisin tätä pienempi määrä.

Kansallispuisto on tärkeä em. kolmelle paliskunnalle useastakin syystä (kuva 9). Tärkein syy lienee puiston vanhojen metsien luppo, joka ympäristön metsistä on vähentynyt metsien voimakkaan uudistustoiminnan tähden. Luppometsät ovat porotaloudelle tärkeitä huonojen kaivuumahdollisuuksien aikana talvisin ja varsinkin keväisin paksun lumipeitteen ja kovan hangen aikana. Joskus jo syystalvesta maan pintaa lähellä olevan lumikerros jäätyy vesisateiden ja lauhojen lunta sulattavien suojailmojen jälkeen, ja poron koparat eivät pysty jäiseen lumeen. Maajäkälä on myös vähentynyt paimentamisen loppumisen ja suurehkoista poromääristä johtuvan paikoittaisen ylilaiduntamisen tähden. Porotokat nousevat myös keväisin tunturiin vasomaan. Kesällä taas "räkkää pakoon", koska tunturilla tuulee usein ja syksyllä kiima-aikana sukua jatkamaan.

Kuva 9.
Porotalous

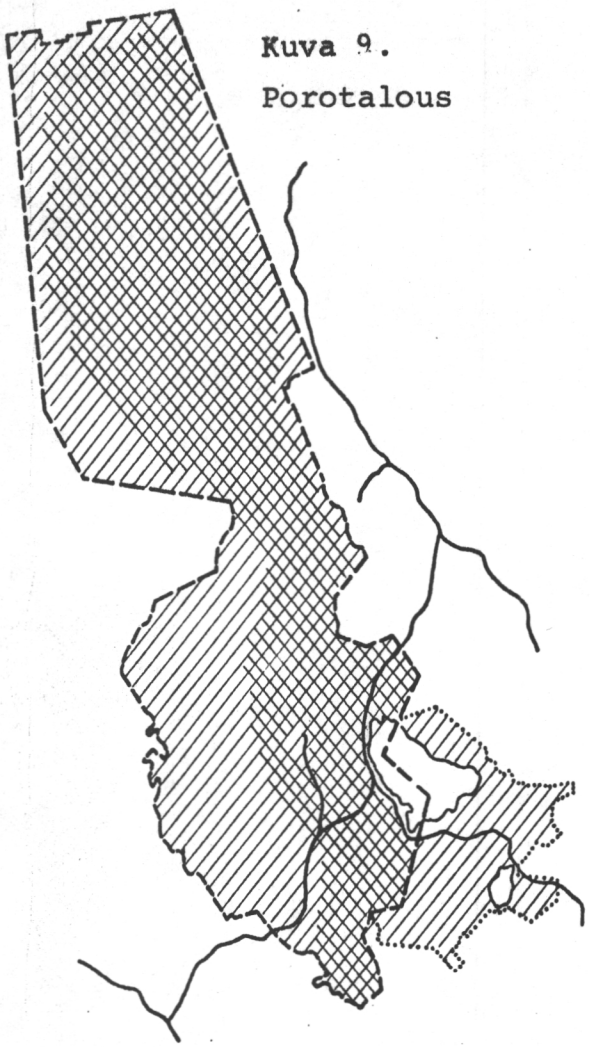

Kuva 10.
Metsästys

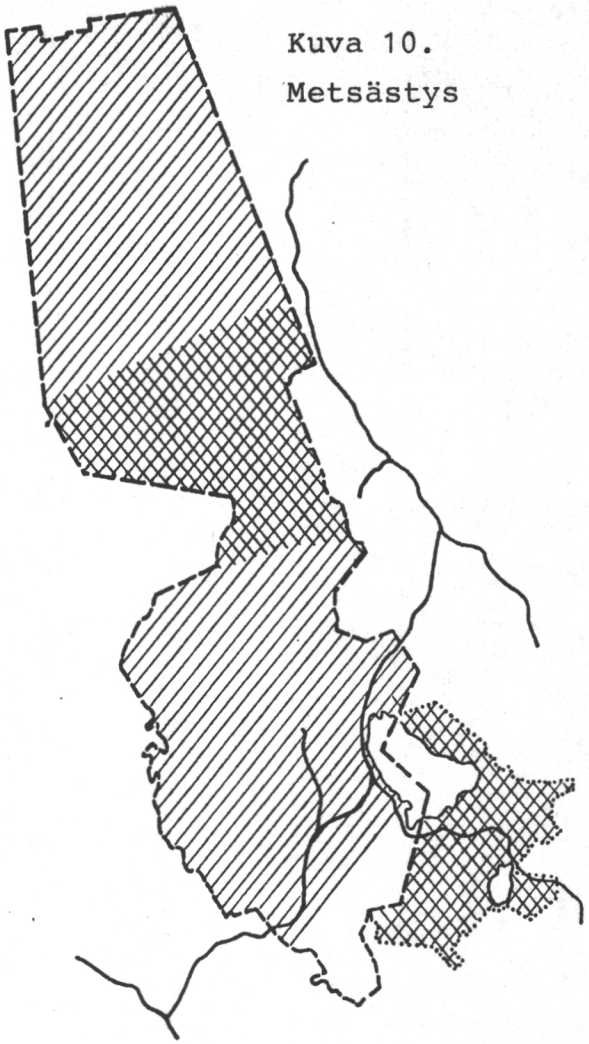

Kuva 11.
Kalastus

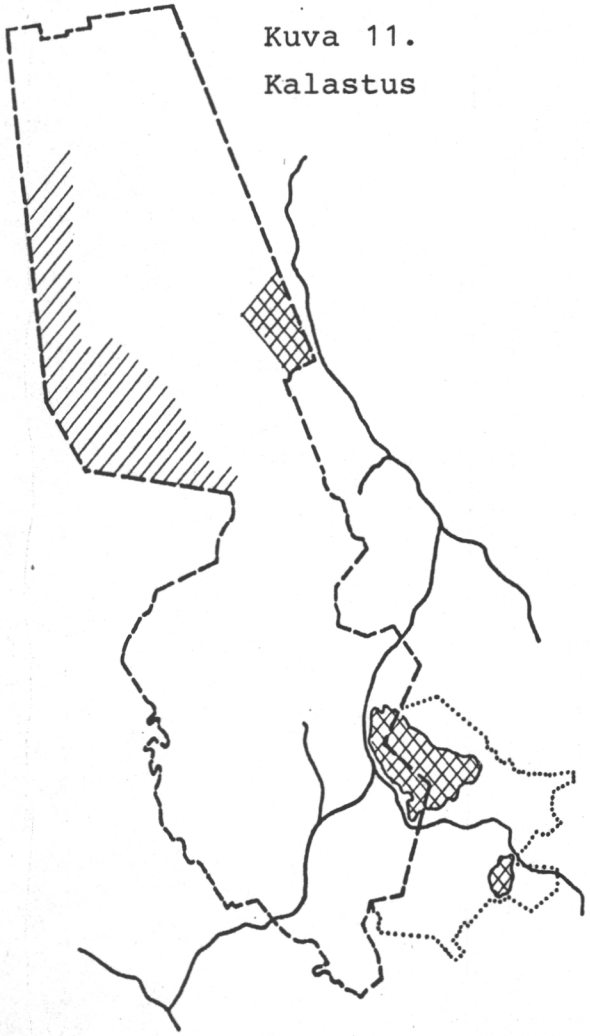

Vaatimukset ja soveltuvuus

Erittäin tärkeä

Tärkeä

Vähemmän tärkeä

Hyvillä laitumilla kuten kansallispuistossa on myös helppoa pitää porotokkia koossa. Huonoilla laitumilla tokat pyrkivät hajoamaan. Toisaalta poromiehet korostavat, että kansallispuiston turismi häiritsee porotaloutta. Suurin haitta lienee siitä, että turistit häiritsevät porojen aitoihin kokoamistyötä. Porotokan hajoaminen, ennen kuin se on saatu aitaukseen, saattaa viedä monen päivän työn hukkaan poromiehiltä ja tulla siten kalliiksi. Tähän asti turisti ja poromies ovat eläneet hyvässä sovussa keskenään eikä ole unohdettava turistien poromiesten talouksille tuomia lisätuloja. Erityisesti tämä koskee Raattaman kylää, joka pystyy majoittamaan yli 200 turistia.

Poromiehet pelkäävät eniten turistipaikkojen lisäämistä kansallispuiston sisällä. Myöskin puiston ulkopuolella lähellä puiston rajoja sijaitsevat turistikeskukset laajentuessaan ja uusien keskuksien syntyessä alkavat haitata yhä enemmän porotaloutta. Poromiehet eivät niinkään vastusta nykyisen hotellin laajentamista, vaan heidän mielestään hotellia halvempi majoitus pitäisi sijoittaa puiston ulkopuolelle ja antaa paikallisille ihmisille mahdollisuus luoda majoitustiloja ja saada työpaikkoja ja tuloja matkailusta.

Turismin keskittäminen jo olemassa olevaan Pallashotelliin, merkityille retkeilypoluille ja laduille nähdään porotalouden kannalta positiivisena toimenpiteenä. Poromiehet pelkäävät myös uuden turistikeskuksen syntymistä puiston tähän asti verraten rauhallisena säilyneeseen pohjoispäähän. Erityisen tärkeänä pidetään, että Ounastunturin Pyhäkeron itärinteet alapuolella sijaitsevine suoalueineen pysyisivät kevättalvisin rauhallisina, koska alue on yleensä vähäluminen ja siitä syystä pälviä syntyy alueella aikaisin. Alue on tästä syystä tärkeä laidun ennen ja jälkeen vasomisen ajankohdan. Uusien latureittien perustamista tälle alueelle pitäisi välttää. Poromiehet vastustavat suurpetoja lukuunottamatta kaikenlaisen metsästyksen sallimista kansallispuistossa. Erityisesti he vastustavat kaikenlaisten ajavien koirien käyttöä metsästyksessä. He pitävät koiria pahoina porotokkien hajoittajina.

Porotalouden ja suurpetojen suojelun välillä nähdään selvä ristiriita. Petojen ei pitäisi antaa lisääntyä niin paljon, että ne vahingoittavat liiaksi porotaloutta. Tällä hetkellä suurpetojen karhujen, susien, ilvesten ja ahmojen määrä kansallispuistossa on vähäinen. Näistä haitallisimpina pidetään ahmaa ja sutta. Puiston alueella on useita kotkapareja. Ne verottavat poromiesten mielestä tuntuvasti vastasyntyneitä vasoja.

542. Metsästys

Paikallisilla asukkailla on ollut alueelle ikimuistoisena nautintona vapaa metsästys- ja kalastusoikeus. Luonnonsuojelualueiden perustamislakiin n:o 83/18.2.1938 liittyvä asetus eräistä valtion maiden luonnonsuojelualueista 18.2.1938 salli suurpetojen ja riekon metsästyksen paikallisille asukkaille Kittilän ja Muonion puoleisilla alueilla. Enontekiöläisille sallittiin metsästyslain mukainen metsästys kansallispuiston Enontekiön puoleisella alueella. Ulkopaikkakuntalaisilla ei ollut alueella metsästysoikeutta. Marraskuussa 1960 annetussa järjestyssäännössä kiellettiin kaikenlainen metsästys puiston alueella lukuunottamatta suurpetoja. Asetuksessa n:o 932/ 18.12.1981 on metsästys sallittu paikallisille asukkaille siten kuin järjestyssäännössä tarkemmin määrätään. Asetuksen perusteella annettu järjestyssääntöesitys on edelleen maa- ja metsätalousministeriön käsittelyssä.

Enontekiön työikäisestä väestöstä 15 % (n. 150 henkeä) saa toimeentulonsa luontaiselinkeinoista, jossa yhtenä osana on metsästys. Metsästysseurojen arvion mukaan hyvinä riekkovuosina elää Enontekiöllä 40 - 50 henkeä 4 - 5 kk riekonpyynnillä.

Puiston lähimetsissä suoritetut voimakkaat hakkuut ovat paikallisten asukkaiden mielestä heikentäneet heidän metsästysmahdollisuuksiaan ja paine puistoalueen metsästykseen on näin kasvanut.

Metsästysoikeuden palauttamista ovat voimakkaimmin vaatineet Yli-Kyrön asukkaat perusteella, että kylä on ennen elänyt lähes

täysin metsästyksellä ja kalastuksella ja ko. luontaiselinkeinojen merkitys on vieläkin monelle kyläläiselle suuri (kuva 10, s. 56). Paikallisen väestön mielipiteet ovat metsästyksen osalta vastakkaisia riippuen mm. elinkeinoista, harrastuksista ja asenteista. Mielipiteet vaihtelevat metsästyksen täydellisestä vapauttamisesta aina sen kokonaan kieltämiseen. Alueen kuntien virallisissa lausunnoissa Kittilä ja Enontekiö vaativat metsästys- ja kalastusoikeuksien palauttamista paikallisille asukkaille ja Muonio pitää hyvänä nykyistä käytäntöä, jossa metsästys on kielletty ja kalastus sallittu vain luvanvaraisena Pallasjärvessä.

Paikallisia riistanhoitoyhdistyksiä ja metsästysseuroja kuultiin työryhmän kuudennessa kokouksessa 26.4.1983. Enontekiön, Kittilän ja Muonion riistanhoitoyhdistykset vaativat täydellisten metsästysoikeuksien palauttamista. Samat vaatimukset esittivät kokouksessa mukana olleista 13:sta metsästysseuroista kymmenen. Näiden yhdistysten mielestä puiston alueella ei tarvita riistan rauhoitusta, koska riistanhoitoyhdistykset voivat säädellä metsästystä riistakantojen mukaan. Metsästys- ja kalastusoikeuksien palauttamista ovat vastustaneet jyrkästi myös alueen paliskunnat, paliskuntien liitto ja paikalliset luonnonsuojeluyhdistykset. Myös Raattaman kyläläiset ovat ilmoittaneet olevansa tyytyväisiä nykyisiin säännöksiin, eivätkä halua oikeuksia lisättävän.

Reittiarviointien perusteella näyttää siltä, että metsäkanalinnuista vain riekkoa esiintyy kansallispuiston alueella niin runsaasti, että sen jatkuva jokavuotinen metsästys olisi sallittavissa. Lisäksi esiintyy metsoa sen verran, että lajin metsästystä voitaisiin harkita niinä vuosina, joina kannat ovat runsaimmat. Teertä ja pyytä esiintyy niin vähän, ettei niiden metsästystä ole tarkoituksenmukaista lainkaan sallia.

543. Kalastus

Puistoa rajattaessa jätettiin kalatalouden kannalta merkittävimmät järvet ja Ounasjoki puiston ulkopuolelle. Puiston alueella olevat järvet ovat yleensä etäällä asumuksista,

pienialaisia ja perustuotannoltaan vähätuottoisia vesiä, joiden merkitys muun kuin harrastuskalastuksen kannalta on vähäinen.

Kalastus oli sallittua paikallisille asukkaille koko puiston alueella v. 1960 asti. Järjestyssäännöllä 5.3.1960 Metsäntutkimuslaitos kielsi kalastuksen koko puiston alueella paitsi Pallasjärvessä, jonne Metsäntutkimuslaitos myöntää kalastuslupia. Raattaman kalastuskunnalla on oikeus kalastaa vesialueeltaan Pallasjärvessä.

Paikallisten metsästys- ja kalastusseurojen kuulemistilaisuudessa 26.4.1983 esitti paikalla olleista yhdestätoista kalastusseurasta kymmenen kalastusoikeuksien palauttamista paikallisille asukkaille. Ainoastaan Raattaman kalastuskunta esitti olevansa tyytyväinen nykyisiin säännöksiin. Poromiehet ja heidän järjestönsä esittivät vastustavansa kalastusoikeuksien lisäystä. Kalastusoikeuksien lisäämistä vastusti myös paikalla ollut Kittilän luonnonsuojeluyhdistyksen edustaja.

Käydyssä keskustelussa kävi ilmi, että seurojen edustajat olivat valmiita siihen, että erikoisuuksia sisältävät vedet rauhoitettaisiin (esim. Onnasjoki) ja kalastus sallittaisiin paikallisille asukkaille muissa puiston vesissä. Paineita kalastuksen sallimiseen näyttää olevan eniten Joukhais- ja Hietajärviin. Yleisesti tunnutaan hyväksyttävän, että esim. Pallasjärven Pyhäjoki ja Onnasjoki tulee pitää rauhoitettuna (vrt. kuva 11, s. 56).

544. Luonnontuotteiden keräily

Alue on ollut kautta aikojen paikallisen väestön marjastusaluetta, mutta myös muunlaisia luontaistuotteiden keräilyä on aiemmin harjoitettu. Esim. on korjattu heinää suo- ja tulvaniityiltä, kerätty jokihelmisimpukoita, harvinaisten petolintujen munia ja hirvieläinten sarvia. Nykyisin jokihelmisimpukoiden ja linnunmunien keruu on kielletty, mutta kansallispuistosta voidaan kerätä rajoituksetta marjoja ja sieniä.

Merkittävin keräyskohde on hilla, sillä kaikkien puistokuntien alueilla on hyviä hillasoita. Kuitenkin sato vaihtelee vuosittain ja puistoalueet ovat vain osia kuntalaisten poiminta-alueista. Mustikka on seuraavaksi poimituin marja. Satovaihteluista riippuen sitä kerätään lähinnä kotitalouskäyttöön. Katovuosina on mahdollista, että marjoja tulee vain ylös tuntureille, jolloin puistoalue voi olla merkittävä satoalue. Puolukkaa ei yleisesti ottaen ole paljon puiston alueella, joten sen keruu on vähäistä. Variksenmarjaa on kohtalaisesti. Sen kerääminen ei kuitenkaan ole alueella vielä yleistynyt. Samoin on sienien suhteen; sienten keruu ei ole yleistä paikkakuntalaisten keskuudessa. Kansallispuistossa esiintyy kyllä-kin monia erilaatuisia metsäsienilajikkeita. Yleensä sieniä käyttävät lähinnä porot ja satunnaisesti retkeilijät.

Pallasjärven kokeilualue Kittilän kunnan alueella on marjastuksen suhteen intensiivisemmässä käytössä kuin kansallispuisto yleensä (kuva 12, s.69). Tiestön takia kokeilualueelle pääsy on helpompaa. Sen lisäksi mustikka- ja etenkin puolukkasadot ovat runsaampia kuin kansallispuistossa. Myös korvasienisato on kokeilualueella parempi; paikallinen väestö käyttää-kin korvasieniä enemmän kuin muita sieniä.

Asiantuntija- ja keräilijätietojen perusteella arvioituja keruumääriä vv. 1980 - 1983 (4 vuoden yhteenlasketut tiedot):

	Hilla	Mustikka	Puolukka	
Pallas-Ounastunturin kansallispuisto				
Enontekiö	1000	400	200	
Muonio	400	600	200	kg
Kittilä	800	600	300	
Pallasjärven kokeilualue				
Kittilä	1200	800	600	kg

55. Matkailu

551. Matkailuelinkeino

Kun kansallispuisto perustettiin v. 1938, käynnistyi samoihin aikoihin myös säännöllinen matkailutoiminta. Jo vuosia aikaisemmin oli matkailijoita liikkunut Pallas-Ounastunturin alueella. Ounastunturin Pyhäkerolle oli tehty turisti- ja hiihtomaja, ja oli myös pari autiotupaa Hetan-Pallaksen välillä. Varsinaisesti turistimatkailu alkoi, kun rakennettiin Suomen Matkailuyhdistyksen toimesta ensimmäinen tunturihotelli v. 1938 Pallakselle. Se tuhottiin sodassa v. 1944. Uusi pienempi hotelli rakennettiin v. 1948 hävitetyn hotellin läheisyyteen.

Matkailijoiden käynti alueella jakautuu selvästi kahteen osaan, kevään hiihto- ja laskettelusesonkiin ja kesän ja syksyn retkeilysesonkiin. Ensiksi mainittu on noin kaksin-kolminkertainen määrältään jälkimmäiseen verrattuna. Kesähuippu jakautuu kuitenkin pidemmälle ajalle, joten yhteenlasketut kävijämäärät ovat kutakuinkin samat. Viime vuosina on ollut havaittavissa kesän ja ruskan kävijähuippujen eriytymistä (kuvat 13 - 17).

Merkillepantavaa on, että matkailun huiput sattuvat myös poronhoidolle kriittisiin vasoma- ja rykimäaikoihin.

Lisääntynyt kävijämäärä on myös selvästi havaittavissa kuvien 13 - 17 perusteella. Erityisen selvää on ollut lisäys kevään laskettelusongin aikana.

Eniten väkeä käy luonnollisesti tien päässä olevissa matkailuhotellissa (kuva 13) ja opastuskeskuksessa (kuva 17). Kevään huipun aikana kuukautinen kävijämäärä on näissä ylittänyt 3 000. Toukokuun ja syksyn hiljaisina kausina kävijöitä on vain muutama kymmen. 15 km päässä Pallas-hotellista ja 5 km päässä Vuontisjärveltä sijaitsevassa Nammalankurussa on sielläkin yllättävän runsaasti kävijöitä. Viime vuosien kevätsesongin aikana kävijöitä on ollut vieraskirjojen mukaan 2 500/kk. Vieraskirjojen antama kuva ei kuitenkaan ole harhaton, sillä

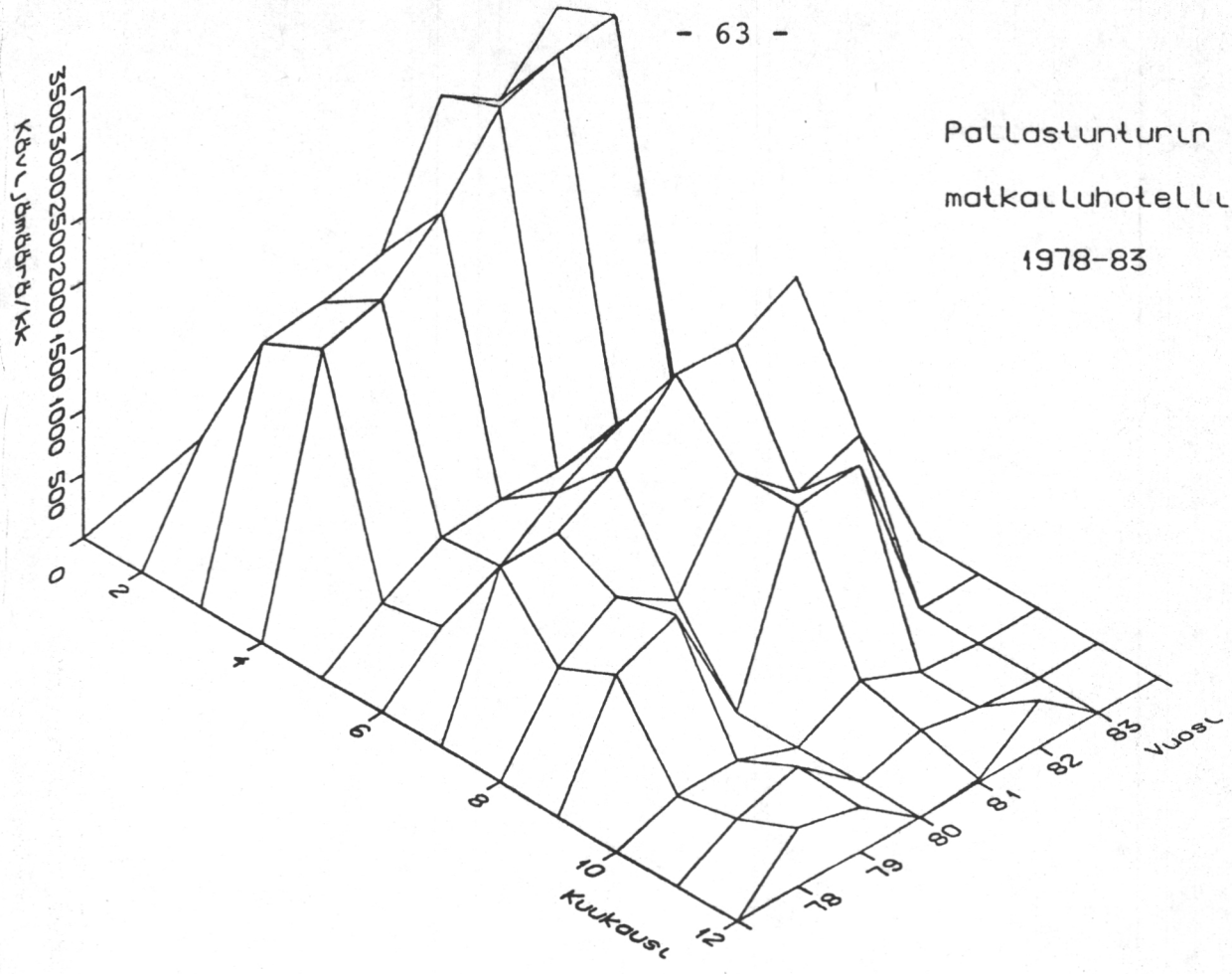

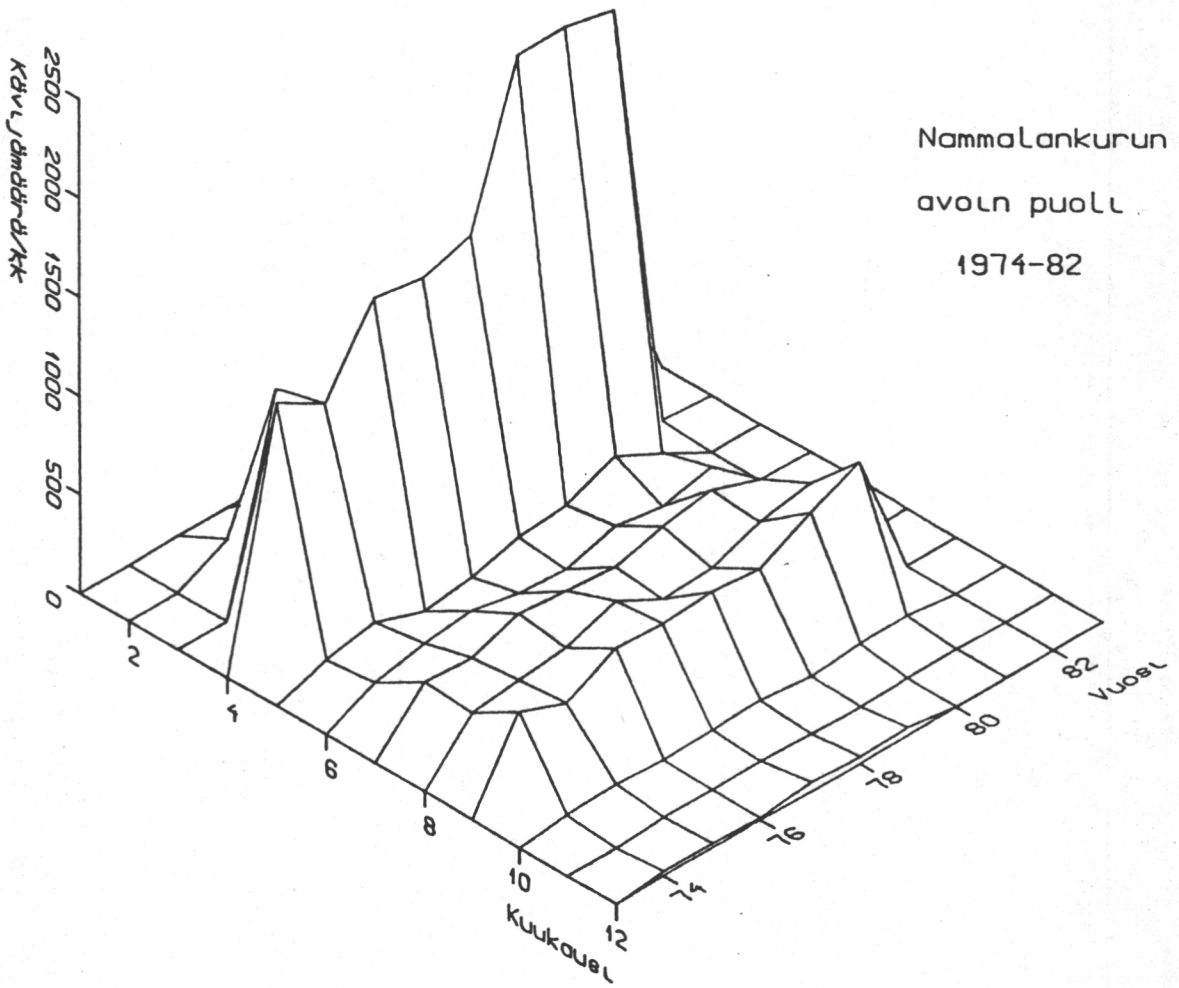

Kuvat 13 ja 14. Kuukausittaiset yöpyjämäärät Pallastunturin matkailuhotellilla 1978 - 1983 ja kävijämäärät Nammalankurun autiotuvan avoimella puolella 1974 - 1982.

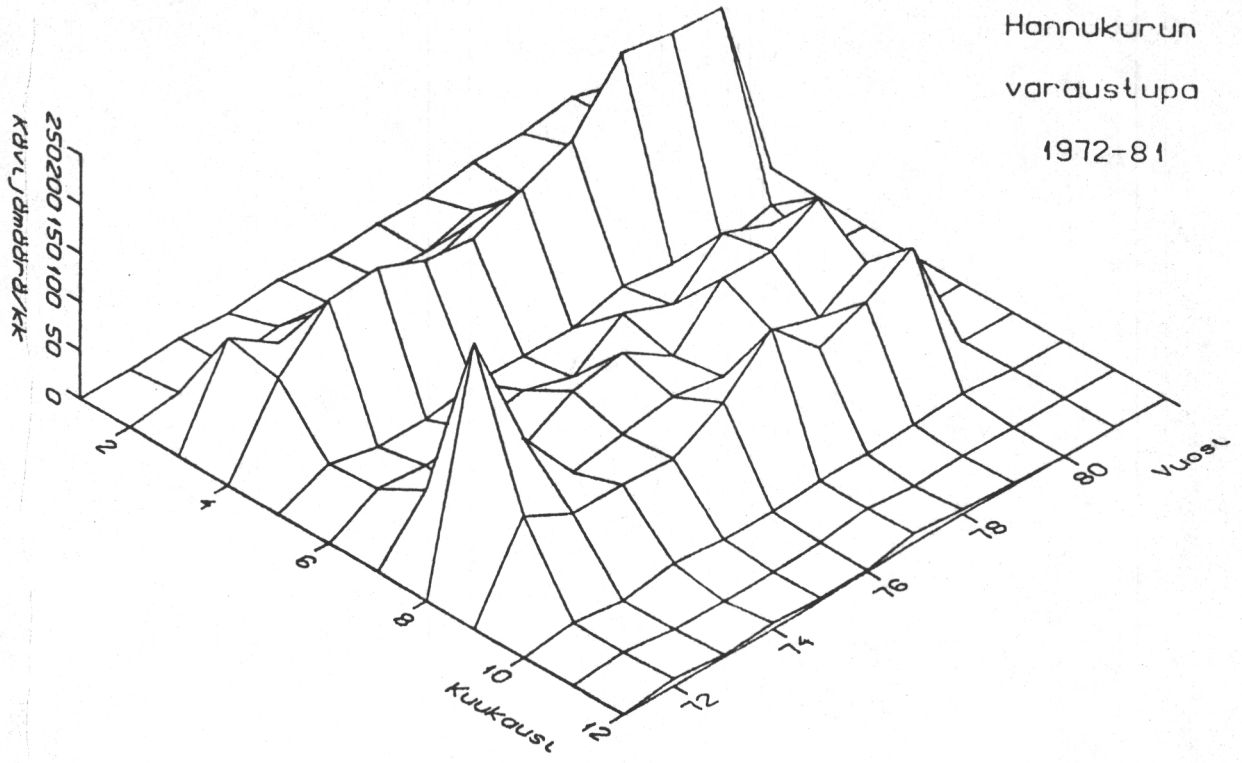

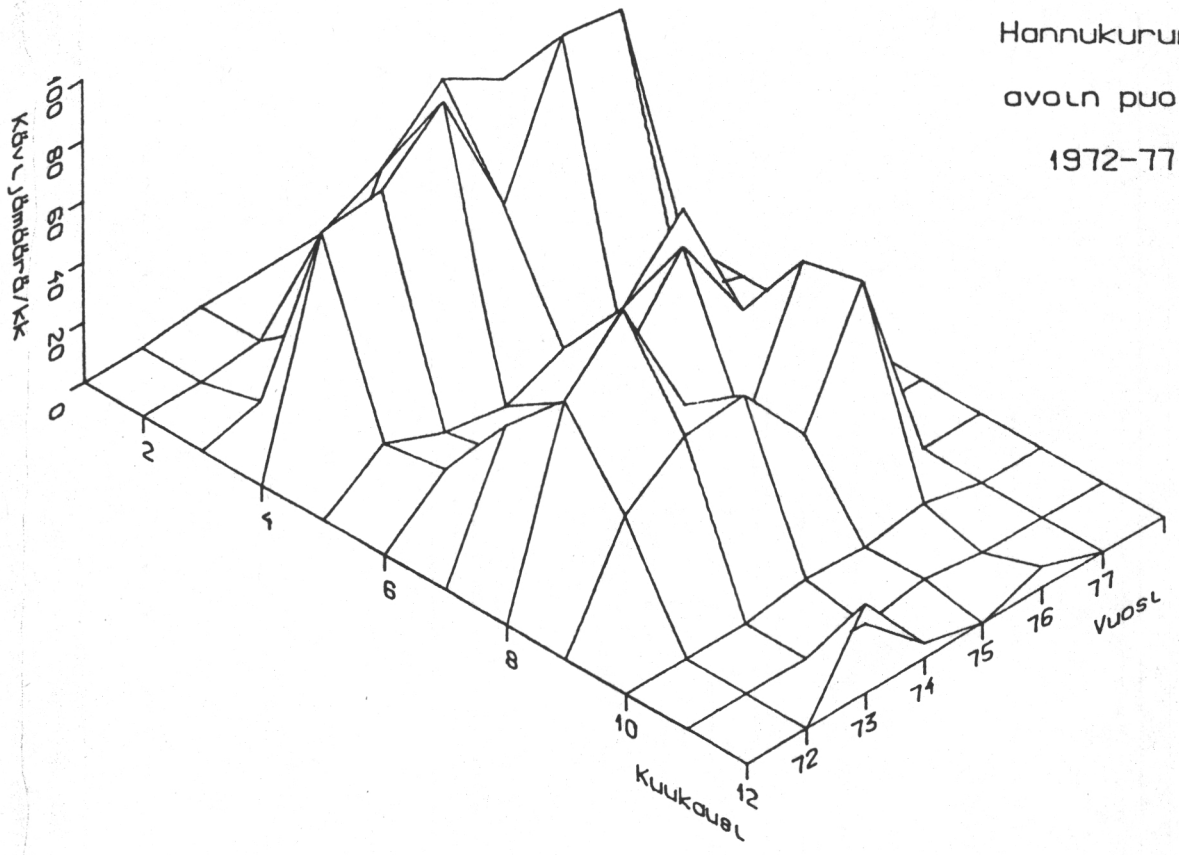

Kuvat 15 ja 16. Kuukausittaiset kävijämäärät Hannukurun suljetulla puolella 1972 - 1981 ja avoimella puolella 1972 - 1977.

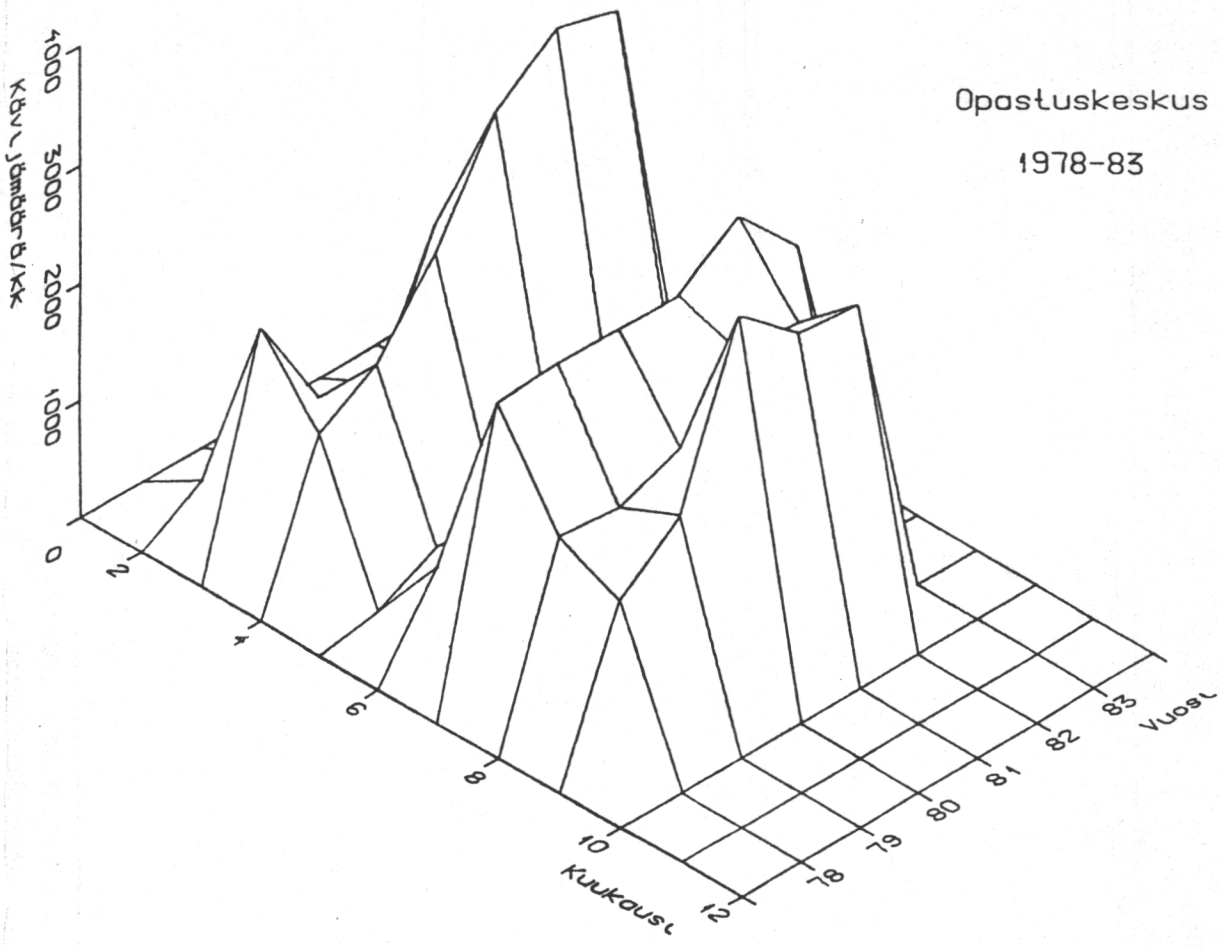

Kuva 17. Kuukausittaiset kävijämäärät Pallastunturin opastuskeskuksessa sen perustamisesta elokuuhun 1983 asti.

kun väkeä on hyvin paljon, kaikki kävijät eivät tule sisään ja kirjoita nimeään vieraskirjaan. Työryhmän tekemän selvityksen mukaan Hannukurun kämpällä 8. - 10.8.1983 kirjoitti nimensä vieraskirjaan 82 % kävijöistä. Kesäkuukausina kävijöitä on suhteellisesti vähemmän, ilmeisesti heikompien liikkumismahdollisuuksien vuoksi. Hannukurun kämpällä, joka sijaitsee puiston keskellä, ei kevätryntäys ole enää yhtä selvästi kesää voimakkaampi, sillä hiihtäjät eivät enää tavoita tätä kämppää yöpymättä. Tämän kämpän vieraskirja kertonee luotettavasti Pallas-Hetta -reitin läpikulkevien määrän, joka on viime vuosina ollut kevään huipun aikana huhtikuussa noin 400/kk ja kesällä noin 200/kk. Suosituimmat retkeilyalueet on esitetty kuvassa 18.

Matkailun lisääntyessä on matkailupalvelujakin jouduttu lisäämään. Pujottelun tullessa suosioon rakennettiin hiihtohissi ja pujottelurinne v. 1969. Tunturihiihtäjiä ja kesävaeltajia varten

on rakennettu puistoon autiotupaverkosto, lähinnä Pallas-Hetta reitille. Metsäntutkimuslaitos on rakentanut opastuskeskuksen hotellin läheisyyteen.

Matkailu aiheuttaa luonnonsuojelualueelle haittojakin. Tunturiluonto on herkkää kulumiselle. Kulkijat aiheuttavat roskaantumista. Pahinta luonnolle aiheutunutta vahinkoa on tapahtunut hotellin tuntumassa. Rakennuksia, osittain tilapäisiä, on lisätty vuosien mittaan. Niistä osa on jo tällä hetkellä purettavassa kunnossa. Ajoneuvoliikenne ruuhkautuu sesonkiaikoihin ahtaisiin tiloihin rakennusten ympärille ja on varsinkin kelirikkoaikoihin vaikeasti hoidettavissa.

Suomen Matkailuliiton toimesta on esitetty uuden hiihtohissin ja laskettelurinteiden rakentamista Laukukeron etelärinteeseen (vrt. kuva 19). Maa- ja metsätalousministeriö on ilmoittanut periaatteessa hyväksyvänsä hiihtohissin rakentamisen siirymisen helpottamiseksi matkailuhotellilta entisen hiihtohissin ala-asemalle. Tämä kuitenkin edellyttää, että Metsäntutkimuslaitos ja Suomen Matkailuliitto laativat ja toteuttavat erillisen maisemanhoitosuunnitelman. Ministeriö on asettanut myös erikoisia maisemansuojeluohjeita mahdolliselle rakentamiselle. Uudet laskettelureitit tulee säilyttää mahdollisimman luonnonmukaisina. Maisemanhoitosuunnitelman tultua hyväksytyksi ympäristöministeriössä se antaa luvan rakentamiseen.

Pallaksen alueen matkailupalvelujen laajentaminen on aiheuttanut vaatimuksia puiston pohjois- ja itäpuolen matkailuyritysten ja Enontekiön kunnan taholta (vrt. kuva 19, s.69).

Enontekiön kunnan esityksestä matkailun kehittämiseksi on esitetty seuraavaa:

- retkeilyreittien kehittäminen tasapuolisesti koko puiston alueella. Ounastunturin alueella olisi runkona ympyräreitti Pyhäkeron kamppä-Onnasjärvet-Tammukkajärvi-Sioskuru-Haaravaara-Pyhäkeron kämppä.
- Ounasjärven läheisyyteen korkeatasoinen palvelupiste myös kaupallisia palveluja varten.
- Lapin sodassa tuhoutuneen Pyhäkeron matkailumajan rakentaminen.

- Opastuskeskuksen rakentaminen Hettaan.
- Moottorikelkkahinauksen salliminen välille Hetta-Pyhäkero.
- Polkutien rakentaminen Ketomellasta Kaarremarastoon ja siitä edelleen Pallas-Hetta -reittiin.
- Hissi- ja laskettekurinteen rakentaminen Pyhäkerolle sekä Ylikyrön Vuontisjärvelle. Tieyhteys myös saatava Pyhäkeron hissi- ja laskettelurinteelle.

Kittilän kunnan esitykset matkailun kehittämiseksi:

- Tieyhteyden rakentaminen Rauhala-Koivurova-Kutuniva. Tieyhteys lyhentää Kittilästä Pallakselle tapahtuvaa liikennettä n. 15 km.
- Pallastunturin matkailuhotellin peruskorjaaminen ja saneeraaminen ja muidenkin matkailua palvelevien laitteiden rakentaminen.
- Puiston ulkoilureittien kehittäminen ja parantaminen sekä uuden reitin rakentaminen välille Pallas-Levi.

Muonion kunnan esitykset matkailun suunnittelussa:

- Puistoon ei tule rakentaa lisää palvelutasoisia majoitustiloja, vaan ne on rakennettava puiston lähialueille.
- Opastus- ja ohjelmatoimintaa pitäisi kehittää.
- Julkisten liikenneyhteyksien parantaminen Muonion suunnasta

Matkailuyrittäjien esityksiä:

- Latureittien kunnostaminen ja koneellinen aukipito (Enontekiön yrittäjien toivomus).
- Autiotupien käyttö kokonaan maksulliseksi (Enontekiön lomakylän ehdotus). Nyt niitä käytetään mm. myytyjen matkojen majoituspaikkoina.
- Taukopaikkojen ym. reittivarustusta saatava lisää.

552. Reitit

Pallas-Ounastunturin alueella on kaksi luontopolkua. Toinen alkaa ja päättyy opastuskeskuksen luota ja toinen Pallasjärven toimipaikasta. Polkujen nähtävyyksiä esitteleviä monisteita on saatavana opastuskeskuksesta. Monisteista peritään 1 mk:n korvaus. Polut esittelevät alueen luontoa: Pallastunturin polku

tunturimaisemaa ja Pallasjärven polku Pyhäjokivarren rehevää, paikoitellen jylhää luontoa.

Pallasjärven luontopolkua käytetään varsin runsaasti, koska polku sijaitsee opastuskeskuksen läheisyydessä ja sille tehdään myös opastettuja retkiä. Pallasjärven polkua käytetään varsinkin opetukseen.

Puiston alueella kulkee useita viitoitettuja retkeilyreittejä. Osa reiteistä on tarkoitettu kävely- ja hiihtoreiteiksi ja osa pelkästään hiihtoa varten (kuvat 2 ja 18).

Pallas-Hetta -tunturireitti on n. 50 km pitkä. Sen varrella ovat Nammalankurun, Hannukurun ja Sioskurun varaustuvat ja Montellin, Pahakurun, Tappurin ja Pyhäkeron autiotuvat. Varaustupiin voi Pallastunturin opastuskeskuksesta varata vuodepaikan. Samoin on varattavissa Hannukuruun sauna. Avaimen edellä mainittuihin saa varauksen yhteydessä joko Hetan matkailuhotellista tai Pallastunturin opastuskeskuksesta. Varausmaksut ovat tällä hetkellä 15 mk/henkilö/yö ja saunamaksu 10 mk. Avaimesta peritään 20 mk:n panttimaksu, jonka saa takaisin avaimen palautuksen yhteydessä. Autiotuvista ja varaustupien avoimista puolista ei peritä käyttömaksua.

Pallas-Hetta -reitti jatkuu yhtenäisenä aina Äkäslompoloon asti (Hetta-Äkäslompolo), jolloin reitin kokonaispituudeksi tulee 136 km. Muoniosta, Keräs-Siepistä, Ketomellasta, Vuontispirtiltä, Raattamasta, Pallasjärveltä, Rauhalasta ja Jerisjärveltä on Hetta-Pallas -reittiin merkitty yhdysreitit. Yhdys- ja lisäreittien avulla voi matkailija muodostaa niin halutessaan reiteistä lyhyempiä lenkkejä. Tämä käy parhaiten hiihtokautena, koska pääosa lisäreiteistä on vain hiihtoreittejä. Kesäkelillä joudutaan yleensä palaamaan samaa reittiä.

Reitit on merkitty avomaastossa pylväillä ja metsäisessä maastossa oranssin värisillä nauhoilla. Reittien risteyskohdissa ovat opasteviitat. Retkeily- ja reittikarttaan merkityt tulentekopaikat on merkitty maastoon ja niille huolletaan polttopuut. Edellä mainittujen autiotupien lisäksi sijaitsee

Kuva 12.
Luontaistuotteiden keräily

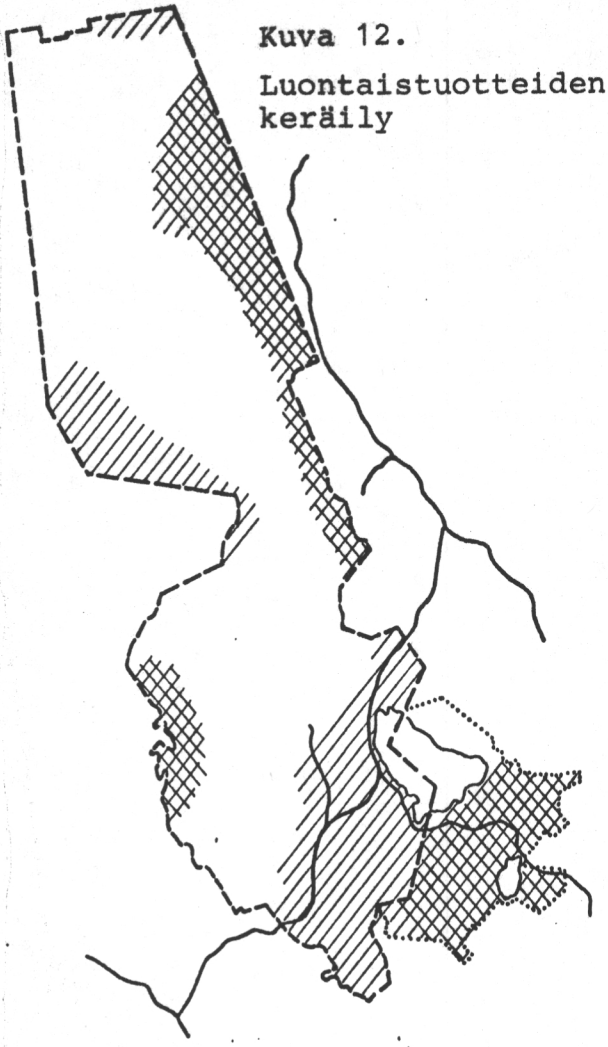

Kuva 18.
Retkeily

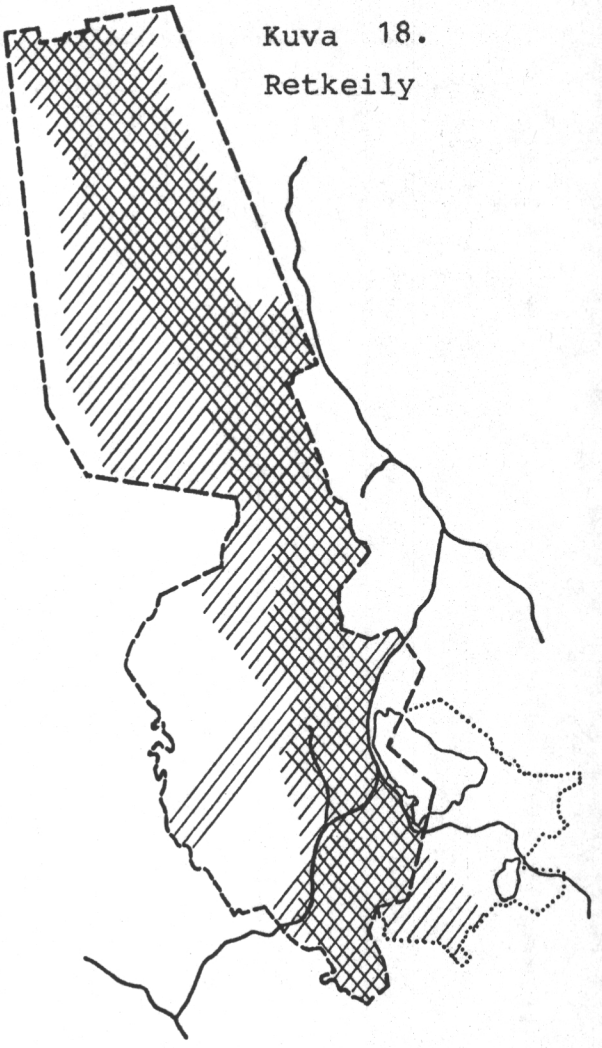

Kuva 19.
Laskettelu

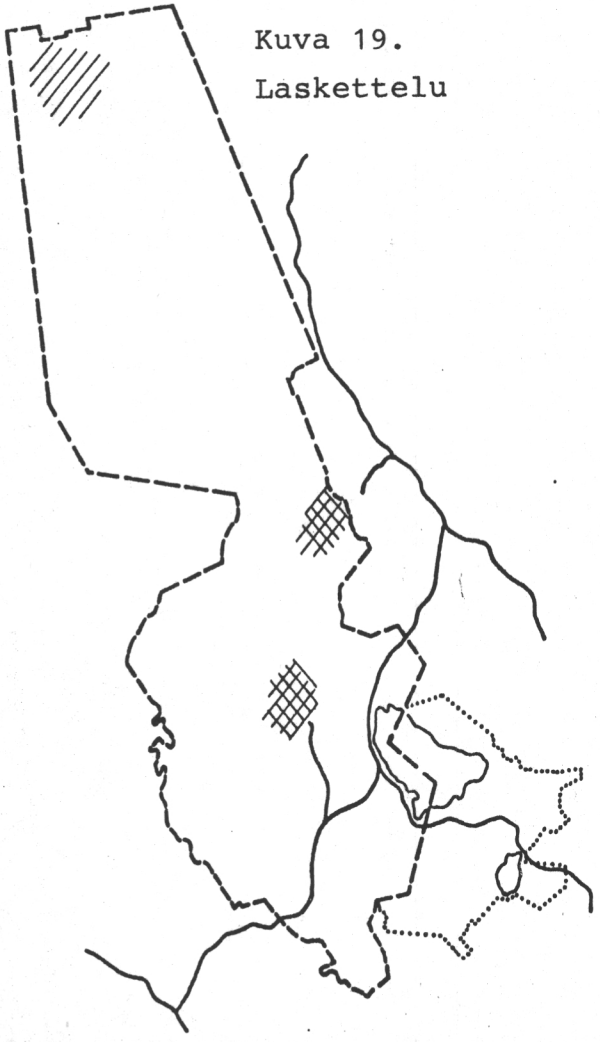

Vaatimukset ja soveltuvuus

Erittäin tärkeä

Tärkeä

Vähemmän tärkeä

reittien varrella Mäntyrovan autiotupa, Pallashotelli-Torassieppi -reitillä (4,5 km hotellista Jerismajalle kääntyvän reitin risteyksessä) ja Keimiöjärven ja Mustakeron tuvat Pallasjärvi-Rauhala -reitillä. Reittien varrelle puiston rajoille on rakenteilla opastintaulut, jotka saadaan paikoilleen v. 1984 aikana.

Puiston eteläiseen osaan ei näytä olevan suurempia paineita uusien reittien suhteen. Ne vähäiset lisäykset, joita on viime vuosina matkailuyrittäjien puolelta esitetty, on jo toteutettu. Lupaa talvireittien kunnassapitoon ja latujen auraukseen moottorikelkalla on vaadittu lähinnä Jerismajan, Vuontispirtin ja Raattaman kyläläisten taholta. Näitäkin lupia on jo myönnetty. Käytäntö, jossa matkailuyrittäjille annetaan erillisiä moottorikelkkalupia huoltoajoon ja latujen auraukseen, vaikuttaa hyvältä.

Puiston pohjoispäähän, jossa reittiverkosto on heikompi, on esitetty Enontekiön kunnan ja matkailuyrittäjien taholta reittien ym. rakenteiden voimakasta lisäämistä. Enontekiön kunta teettää parhaillaan retkeilyreittisuunnitelmaa, joten sen yhteydessä tulevat tarkennetuksi mahdolliset uudet reittiesitykset. Reittikarttaan (kuva 2) on jo merkitty ns. Onnasjärvireitti, joka merkitään syksyllä 1983 maastoon. Tämän lisäksi on esitetty Rautuojan hiihtoreittien merkkausta ja autiotupien rakentamista Pyhäkeron laelle ja Onnasvaarojen maastoon. On myös esitetty suuremman ns. palvelupisteen sisältyvän tuvan rakentamista Pyhäkeron nykyisen tuvan läheisyyteen (kuva 19). Moottorikelkan käyttölupaa on myös vaadittu välille Hetta-Ketomella ja Ylikyrö-Keräsjärvi kulkeville ikimuistoisille keinoille. Samoin on esitetty vapaata moottorikelkan käyttöä välille Hetta-Pyhäkeron autiotupa ja mahdollisuutta matkailijoiden hinaukseen Pyhäkeron laelle (kuva 20).

553. Opastuskeskus

Pallas-Ounastunturin kansallispuiston opastuskeskus valmistui v. 1977 ja oli ensimmäinen puisto-opastuskeskus maassamme.

Kuva 20.

Esitetyt reitit ja autiotuvat.

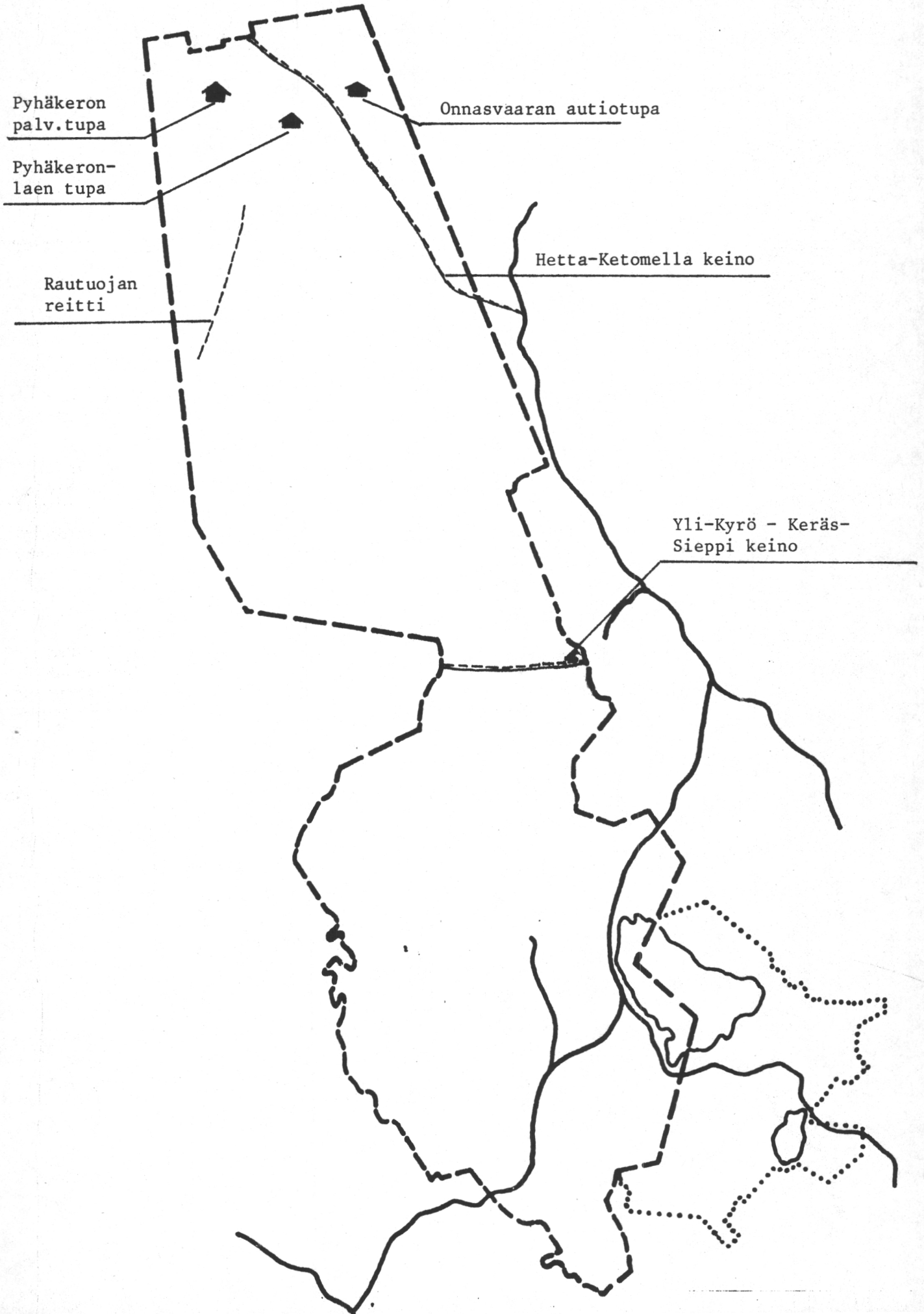

Opastuskeskuksessa sijaitsevat eläin-, kasvi- ja geologisen kokoelmien näyttelytilat, joissa esitellään alueen tyypillisimpiä kasvi-, eläin- ja kivilajeja. Kuluvana vuonna opastuskeskukseen saatiin myös perhosvitriini, jossa on esillä puistossa esiintyviä perhoslajeja. Opastuskeskuksessa on n. 35 hengen kokoustila, jossa voidaan pitää erilaisia esittely- ym. tilaisuuksia. Ko. tilassa on yleisöllä mahdollisuus seurata kansallispuistoa esittelevää diasarjaa aina, kun halukkaita katselijoita on vähintään kymmenen.

Opastuskeskusta on pidetty avoimena vuosittain helmikuun 15 pv:n tienoilta toukokuun puoleenväliin ja kesäkuun puolestavälistä lokakuun alkupuolelle seitsemänä päivänä viikossa klo 9.00 - 19.00. Opastuskeskuksen hoitoa on haitannut pysyvän henkilökunnan puuttuminen ja tilapäisten oppaiden palkkaukseen käytettävien määrärahojen niukkuus. Viime vuosina on tarkoitukseen saatu työllisyysmäärärahoja, joiden avulla tilanne on hiukan helpottunut. Edelleen on vaikeutena työntekijöiden vaihtuvuus ja sopivien henkilöiden löytäminen työttömistä Kittilän kunnan asukkaista. Opastuskeskuksen hoitajan asunnon valmistuminen ja vakituisen hoitajan palkkaaminen parantaisi ratkaisevasti tilannetta.

Nykyisellään toimii opastuskeskuksessa 3 - 4 opasta, jotka vuorottelevat työssään niin, että päivällä klo 10.00 - 18.00 voidaan ryhmille järjestää myös maasto-opetusta lähimaastoon ja luontopoluille. Muutoin opastus tapahtuu opastuskeskuksesta jaettavan neuvonnan, opasteiden ja em. näyttelyiden avulla.

Opastuskeskus hoitaa ja pitää kirjaa varaustupien ja Hannukurun saunan varauksista. Opastuskeskuksen ollessa suljettuna hoidetaan em. toiminta matkailuhotellista ja hotellin ollessa kiinni Pallasjärven toimipaikasta.

Opastuskeskuksen käyttö on kasvanut tasaisesti (kuva 17, s.65) ollen nykyisin n. 15 000 kävijää/v.

554. Vartiointi

Pallas-Ounastunturin kansallispuistossa toimii kaksi luonnonsuojeluvartijaa, joista toisen virka-alueeseen kuuluu myös Pyhätunturin kansallispuisto. Vartiointiin osallistuu myös Pallasjärven kokeilualueen työnjohtaja. Toinen vartijoista asuu Enontekiön kirkonkylässä Hetassa ja toisen sijoituspaikkana on Pallasjärvi, johon on suunnitteilla vartijan asunto. Nykyisin vartija asuu Muoniossa.

Vartijoilla on käytössään 2 kpl moottorikelkkoja, joissa on varusteena radiopuhelin. Vartijalla, joka huolehtii myös Pyhätunturin vartioinnista, on käytössään (yhteiskäytössä kokeilualueen kanssa) henkilöauto.

Puiston alueen kämppien, reittien, tulentekopaikkojen ym. huollon hoitavat Pallasjärven työnjohtajan johdolla kokeilualueen vakituiset metsurit. Myös vartijat osallistuvat huoltotöihin. Polttopuut hankitaan kokonaisuudessaan puiston ulkopuolelta kokeilualueesta ja vedetään moottorikelkalla tulentekopaikoille ja kämpille. Polttopuuhuollon suurimpana vaikeutena on liian hitaassa tahdissa uusiutuva ja riittämätön moottorikelkkakalusto. Huoltoajoon joudutaan käyttämään myös vartijoiden kelkkoja, mikä haittaa vartiointia.

Puutavaran ajossa tunturimaastossa on moottorikelkan käyttöikä erittäin lyhyt (n. 2 v.) ja rikkoutumisriski suuri. Tämä aiheuttaa usein tilanteen, jossa vartijalla ei ole käytettävänään kiireiseen valvonta- tai siihen läheisesti liittyvään pelastuspalvelutehtävään moottorikelkkaa.

Alueen pelastuspalvelu tapahtuu alueen kuntien (Kittilä ja Muonio) pelastuspalveluorganisaation toimesta. Hälytykset hoidetaan lähempänä sijaitsevan Muonion poliisilaitoksen kautta. Alueen pelastuspalveluvalmius ei ole kovin hyvä. Myös Metsäntutkimuslaitoksen pelastuspalveluvalmiutta tulisi lisätä.

56. Kokeilualueen metsätalous

Kokeilualue sijaitsee Kittilän kunnan alueella, Pallasjärven rannalla, rajoittuen pohjoisessa Pallas-Ounastunturin kansallispuistoon.

Kokeilualue perustettiin v. 1945 valtion maasta ja se oli perustettaessa n. 4 000 ha:n suuruinen. Vuonna 1952 kokeilualueen pohjoisosaan liitettiin maatalousministeriön päätöksellä (n:o 1918 M.M. 1952 n:o 3449) Metsähallituksen maita n. 1 200 ha (Pulkamovaara) ja v. 1961 vaihtokirjalla Kemijoki Oy:ltä n. 500 ha:n suuruinen Maunun tila.

Viimeisimmän v. 1972 tehdyn taloussuunnitelman mukaan Pallasjärven kokeilualueen kokonaispinta-ala on 5 986 ha, johon sisältyy n. 230 ha:n Sätkenävaara, joksa siirrettiin Metsäntutkimuslaitoksen hallintaan v. 1949. Varsinaisia talousmetsiä kokeilualueessa on 3 568 ha, josta kasvullista metsämaata 1 424 ha. Koska taloussuunnitelmassa on lakialueen raja vedetty 300 m:n korkeudelle, pienenee talousmetsien pinta-ala vielä tästäkin, kun itä- ja pohjoisrinteillä lasketaan toimenpideraja 250 - 280 metriin.

Vesiä kokeilualueessa on 135 ha.

Kokeilualueen maista on vuokrattu loma-asuntotontit Metsäalantekniset Lappi ry:lle 1,0 ha ja Lapin Metsänhoitolautakunnalle 0,5 ha sekä koko kokeilualue Suomen Matkailuliitolle metsästys- ja riistanhoitoalueeksi 1.7.1975 - 31.12.1985.

Kehitysluokkajakautuma 1972

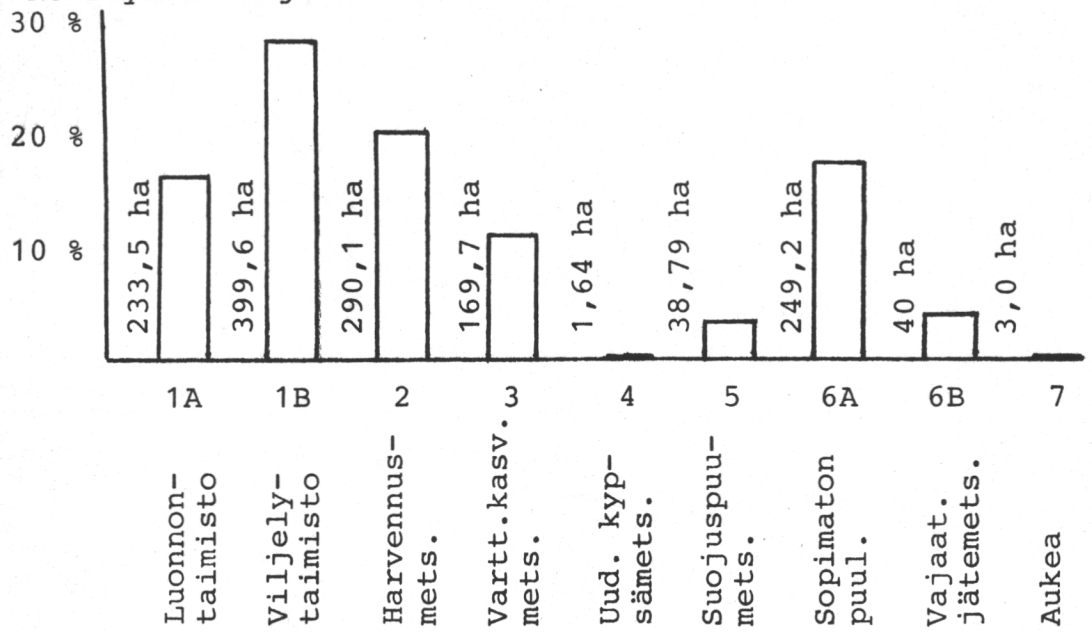

Kokeilualueen metsiä on v. 1964 lähtien hakattu varsin voimakkaasti aina v. 1970 asti. Suurimmillaan hakkuut ovat olleet v. 1963 - 1966, jolloin kokonaispoistuman määrä on ollut yli 10 000 m^3/vuosi. Suuren hakkuumäärän ovat aiheuttaneet vajaatuottoisten metsien runsaus, joita on pyritty uudistamaan.

Nykyinen hakkuusuunnitelma (v. 1972) on 1 089 m^3.

Hakatut puumäärät m^3 kuorineen

1963	16 554 m^3	
1964	9 945 "	
1965	9 128 "	
1966	9 574 "	
1967	3 520 "	
1968	5 937 "	
1969	2 098 "	
1970	2 385 "	
1971	893 "	
1972	2 216 "	
1973	1 801 "	
1974	1 312 "	
1975	590 "	
1976	324 "	
1977	241 "	
1978	106 "	
1979	205 "	(sis. raiv. puuta 50 m^3)
1980	365 "	"
1981	407 "	" ja TVL:n tiep. 213 m^3 puist
1982	487 "	" " 210 "

Metsänhoitotyöt ha

Vuosi	Laiku-tus	Kulo-tus	Metsäviljely		Taim. hoito	Lannoi-tus	Huom-
			istutus	kylvö			
1963		35,0	23	15	55,5		
1964	217,3		41	162	63,9		
1965		40,0	12	51	226,0		
1966		49,5	40	19	55,0		
1967				15	98,0		
1968			42		140,0		Y-lann. kuviolla 266,267
1969			30		54,0	64	Urea
1970			47	15	220,0		kuviolla 328,352
1971			17		88,0	70	Kenttärova
1972	5,0		9	13	50,0		
1973			10	12	61,0		
1974			2	32	71,0		
1975			3	13	5,0	33	Urea-lann. kuviolla 1344
1976	47,1			8	20,0		
1977	51,8		10	39	37,0		
1978	67,0		10	41	10,0		
1979	50,0			67	59,0		
1980	50,0			55	70,0		
1981	50,0			55	50,0	4	Tuhkalann. Aittav.
	538,2	124,5	296	612	1433,4	171	

Kokeilualueessa on soita n. 2 195 ha. Soista 898 ha kuuluu Project Silvan ojittamatta jätettävät suot -alueeseen. Pallasjärven korkeudella on valtaosa soista katsottava taloudellisessa mielessä ojituskelvottomiksi, mutta tutkimustoiminnan käyttöön on kokeilualueen soita ojitettu eri vuosina seuraavasti:

1968	ojaa	31 956	jm	kuivuva ala	90	ha
1970	"	4 412	"	"	25	"
1971	"	19 976	"	"	56	"
1972	"	2 338	"	"	7,1	"

1973	ojaa	8 005	jm	kuivuva	ala	27	ha
1974	"	12 044	"	"	"	39	"
1975	"	4 121	"	"	"	12,5	"
1978	"	6 000	"	"	"	23	"
					yht.	279,6	ha

Metsäntutkimuslaitoksen istunto on 10.4.1970 hyväksynyt Project Silva -suunnitelman, johon kuuluu Pallasjärven kokeilualueen maita seuraavasti:

Luonnonsuojelualueet, jotka on rauhoitettu Metsäntutkimuslaitoksen istunnon päätöksellä.

- Lusmavaaran alue 345 ha. Alue on hakattu ilmeisesti v. 1963 ja v. 1964 on kuviolla ollut myrskytuho, jonka seurauksena alueelta on korjattu 5 000 runkoa sahapuuta ja 2 000 runkoa pinotavaraa.

Lannoittamatta jätettävät talousmetsät.

- Pulkamovaaran alue 395 ha.

Toistuvilla lannoituksilla käsiteltävät talousmetsät.

Kylvämällä uudistettavat talousmetsät.

- Kenttärovan alue 114 ha. Aluetta on suunniteltu pienennettäväksi ja osa alueesta siirrettäväksi Aittavaaran alueelle, johon tulisi tuhkalannoitus.

Ojittamatta jätettävät suot.

- Yhteensä 898 ha.

57. Kuntien intressit

Pallas-Ounastunturin kansallispuisto sijaitsee Enontekiön, Muonion ja Kittilän kuntien alueilla. Mainitut kunnat ovat lähettäneet lausuntonsa työryhmälle puiston maankäytön suunnittelusta ja uudesta järjestyssääntöluonnoksesta. Lausunnot ovat työryhmän mietinnön liitteinä. Kuntien edustajia on kuultu myös erityisesti työryhmän viidennessä kokouksessa, joka pidettiin Pallastunturin opastuskeskuksessa 28.1.1983.

Yhteisenä piirteenä kuntien edustajien mielipiteissä on sellaisten toimintojen salliminen ja lisääminen kansallispuistossa, jotka lisäävät kuntien asukkaiden työllisyyttä ja verotuloja. Tämä koskee sekä turismin lisäämistä että hyvää huolenpitoa luontaiselinkeinojen mahdollisuuksien säilymisestä ja parantamisesta. Näiden välillä on kyllä ristiriitoja, joita kuitenkin pitäisi sovitella kaikkien kuntien asukkaiden yhteiseksi hyväksi.

Kittilän ja Enontekiön kuntien edustajat esittivät, että kansallispuiston läheisyydessä olevien kylien asukkaille pitäisi palauttaa ikivanhoihin nautintaoikeuksiin perustuvat kalastus-, metsästys- ja kulkuoikeudet kansallispuistossa, jotka järjestyssääntöjen perusteella on mainituilta asukkailta ilman korvausta otettu pois. Myös soran otto lähinnä kotitarpeisiin pitäisi sallia. Purjelentotoiminnan kielto olisi myös kumottava.

Kunnat suhtautuvat kielteisesti kansallispuiston laajentamisesityksiin ja uusien luonnonsuojelualueiden perustamisiin, koska ne vähentävät kuntien verotuloja. Kunnille pitäisi suorittaa kansallispuistosta kunnallisveroa vastaava korvaus.

Vaikkakin kunnat haluavat lisätä turistipalveluja puiston alueella, ne toisaalta suhtautuvat varsin kunnioittavasti kansallispuistoalueeseen ja haluavat puolustaa arvokasta kansallis- ja paikallisomaisuutta sekä ihmisten perimmäistä oikeutta koskemattomaan luontoon ja luonnontilaiseen erämaahan.

Kaikkien kolmen kunnan edustajat korostivat sitä seikkaa, että kuntalaisten ja varsinkin puiston lähikylien asukkaiden kiel-

teinen suhtautuminen "viralliseen luonnonsuojeluun" juontaa juurensa puiston perustamisvaiheessa annettuihin lupauksiin paikallisväestön oikeuksista, jotka myöhemmin annetuissa asetuksissa ja järjestyssäännöissä on mitätöity. Luonnonsuojelua pidetään kunniassa sinänsä, mutta sen varjolla ei saisi rajoittaa paikallisen väestön vaikeissa oloissa muutenkin tarpeeksi hankalaa toimeentuloa ja elinkeinotoimintaa.

Kansallispuiston alue on ollut perinteistä luontaistalousaluetta asutuksen syntymisestä alkaen. Tällä hetkellä puistossa ei sallita porotaloutta lukuun ottamatta muuta luontaistaloustoimintaa. Erityisesti Enontekiön alueella suuri osa asukkaista perustaa elämisensä ja toimeentulonsa luontaiselinkeinojen harjoittamiseen.

Enontekiöläiset moittivat myös sitä seikkaa, että puiston eteläosassa on hotelli ja monenlaisia muita turistipalveluita, mutta puiston pohjoispäässä ei ole sallittu juuri mitään turistitoimintaa, vaikka Enontekiön kirkonkylä puiston rajan tuntumassa edustaa vuodepaikkakapasiteetillaan alueen suurinta käyttäjäryhmää. Enontekiöläiset pitävät nykytilannetta käsittämättömänä ja heitä voimakkaasti syrjivinä sekä esittävät tilanteen korjaamiseksi puiston pohjoispäähän monenlaisia turistipalveluja, jotka on esitelty kohdassa Matkailuelinkeino.

6. YHTEENSOVITTAMINEN

61. Käyttömuotojen suhteet

Käyttömuotoja yhteensovitettaessa on ensimmäinen askel käyttömuotojen välisten (i) täydentävien, (ii) riippumattomien tai (iii) vastakkaisten suhteiden (konfliktien) tunnistaminen. Alueella harjoitettavien käyttömuotojen suhteita on esitetty työryhmän saamien lausuntojen valossa kuvassa 21. Positiiviset riippuvuussuhteet ovat pääosin ongelmattomia eivätkä tarvitse yhteensovittamista. Niiden kohdalla kysymykseen tulee suoraan suositusten esittäminen siitä, kuinka toimintoja voidaan edelleen kehittää siellä missä tarpeellista. Negatiiviset riippuvuussuhteet sen sijaan tarvitsevat yhteensovittamista. Yhteen-

sovittamisessa on noudatettava systemaattista tekniikkaa, jos halutaan, että lopputulos olisi mahdollisimman objektiivinen. Kun konfliktitilanne on tunnistettu, se rajataan alueellisesti. Tarkastellaan kuinka ehdottomia ja poissulkevia kilpailevat käyttömuodot ovat ja olisiko esitetyistä vaatimuksista mahdollista tinkiä. Samalla on huomioitava myös muiden käyttömuotojen merkitykset kilpailutilanteeseen ja tulevaisuudessa odotettavat muutokset. Viimeiseksi pohditaan muiden alueiden soveltuvuutta esitettyihin käyttömuotoihin etsien paikkoja, joissa kilpailutilannetta ei syntyisi.

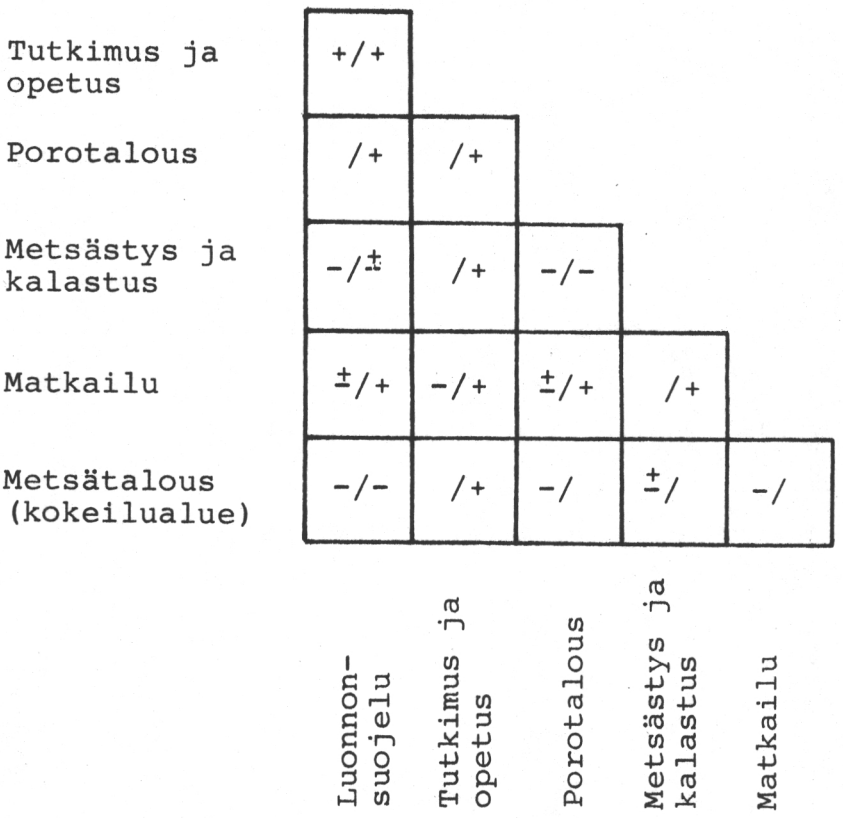

Kuva 21. Alueen pääkäyttömuotojen välisiä suhteita työryhmän saamien lausuntojen valossa. + = positiivinen, - = negatiivinen; esim. ruutu metsätalouden ja luonnonsuojelun välisistä suhteista sisältää merkinnän -/-. Ensimmäinen - tarkoittaa, että että metsätalouden vaikutus luonnonsuojeluun on kielteinen, jälkimmäinen taas että luonnonsuojelun vaikutus metsätalouteen on myös kielteinen. Merkintä ± tarkoittaa, että vaikutussuunta muuttuu intensiivisyyden kasvauessa. Puuttuva merkintä tarkoittaa, että riippuvuus on indifferentti.

Onnellisessa tilanteessa yhteensovittamisessa ollaan, jos kaikki käyttömuodot voidaan arvottaa määrällisin suurein, jotka ovat vielä yhteismitallisia. Koska tämä ei kuitenkaan ole mahdollista kaikkien käyttömuotojen suhteen, työryhmä on joutunut käyttämään pääasiassa vain laadullista aineistoa: saamiaan lausuntoja, joita on kertynyt kaikkiaan 66 kpl sekä kirjallisuusluettelossa mainittuja alueeseen kohdistuvia tutkimuksia ym. materiaalia.

Säädösten ja kansainvälisten suositusten pohjalta (luku 4) Pallas-Ounastunturin kansallispuiston pääkäyttömuodot voidaan asettaa tärkeysjärjestykseen:
- luonnonsuojelu
- tutkimus ja opetus
- porotalous
- virkistys
- muut luontaiselinkeinot

Tärkeysjärjestys ei ole kuitenkaan yksiselitteinen asia, vaan vaihtelee osa-alueittain. Luontaiselinkeinojen asema on erittäin vahva Pallas-Ounastunturin kansallispuiston tapauksessa, sillä säädökset sisältävät lukuisia erioikeuksia erityisesti porotalouden harjoittajalle. Ratkaisevaksi kuitenkin kunkin luontaiselinkeinon tärkeyden määräämisessä muodostuu sen yleinen merkitys ja ekologinen kestävyys.

Pallasjärven kokeilualueessa pääkäyttömuotojen tärkeysjärjestys perustuu asetukseen Metsäntutkimuslaitoksesta ja on työryhmän arvion mukaan seuraavanlainen:
- tutkimus ja opetus
- metsätalous
- luontaiselinkeinot, virkistys ja luonnonsuojelu

Työryhmän omaksuman kannan mukaan edellä esitetyt tärkeysjärjestykset ovat pääkriteerinä yhteensovittamisessa. Tärkeysjärjestyksen kolme ensimmäistä kohtaa ovat selviä, mutta loppuosan järjestys vaihtelee osa-alueittain.

62. Käyttömuotojen yhteensovittaminen osa-alueittain

Kun kaikkien käyttömuotojen aluevaatimukset asetetaan päällekkäin ja huomioidaan mahdolliset negatiiviset riippuvuussuhteet, on päädytty kuvan 22 osoittamiin osa-alueisiin, joihin numeroint jatkossa viittaa. Kunkin osa-alueen sisällä eri intressipiirien esittämät vaatimukset vaihtelevat vain vähän, mikä systematisoi tarkastelua. Kuitenkin on huomattava, että kansallispuiston käytön suunnittelu tehdään koko kansallispuiston aluetta silmällä pitäen.

621. Pallastunturin matkailualue

Tällä alueella (1) törmäävät yhteen matkailun ja luonnonsuojelun intressit. Luonnonsuojelun kannalta arvokasta alueella 1 on:

a) ainutlaatuinen kansallisperintöön verrattavissa oleva maisema, joka kuitenkin on rönsyilevän rakentamisen vuoksi osittain turmeltunut
b) tunturikasvillisuus (osin tallattu) ja metsänrajametsät

Matkailun kannalta arvokasta on:

a) maisema
b) loistavat retkeilymaastot (osin roskaantuneita) ja laskettelurinteet
c) olemassaoleva hotelli, opastuskeskus ja hiihtohissi

Muita käyttömuotoja ovat tutkimus, opetus ja porotalous. Niiden edut ovat paljolti yhteneväiset luonnonsuojelun kohdan b) kanssa.

Suomen Matkailuliiton esittämä uuden hiihtohissin ja laskettelurinteen rakentaminen ja hotellimajoituksen lisävaraukset toisivat nykyiseen tilanteeseen oleellisen muutoksen. Laukukerolle metsänrajakuusikkoon avattava uusi lasketttelurinne tulisi näkymään kymmenien kilometrien päähän varsinkin talvella, jolloin valkea rinne muodostaa jyrkän kontrastin tummaan kuusikkoon. Lasketttelurinne etelärinteessä olisi tuulille altis ja lumet sulaisivat siitä aikaisin. Pallastunturin

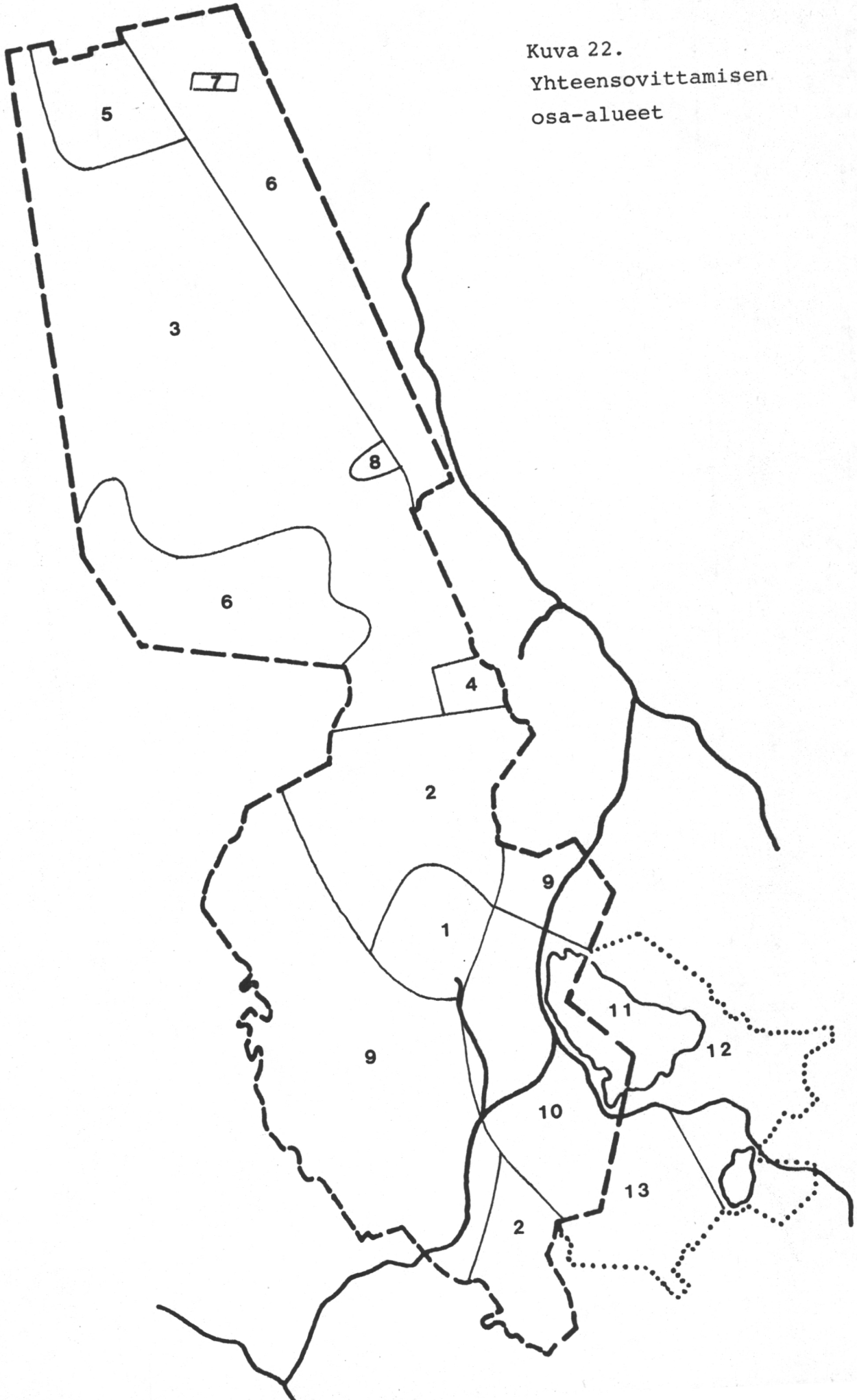

Kuva 22.
Yhteensovittamisen
osa-alueet

käyttöä suunniteltaessa on otettava huomioon vastaavien palveluiden saatavuus myös puiston ympäristössä. Laskettelupalvelut voidaan hoitaa jo olevilla rinteillä naapurituntureilla ilman, että maisemaa kansallispuistossa tarvitsee rikkoa. Pelkkä hiihtohissi Laukukeron etelärinteessä tarvitsisi vain 3 - 5 m leveän uran ja voitaisiin ehkä huomaamattomammin sopeuttaa maisemaan. Alastulo tunturista voidaan järjestää viereistä suojuottia pitkin. Laukukeron itärinteen olemassaoleva laskettelurinne ei riko kauas näkyvää metsänrajametsää ja voi jatkaa toimintaansa.

Pallastunturin ainutlaatuisen maiseman parantaminen olisi mahdollista rakennuskannan tarkoituksenmukaistamisella sekä sähkölinjojen maahanupottamisella. Räjäytetyn hotellin rauniot tasattiin 1983. Uuden majoitusalueen rakentaminen muuttaisi sekin maisemaa. Jos lisärakentaminen tapahtuisi vanhan hotellin yhteyteen, muutokset eivät kuitenkaan olisi häiritseviä. Matkailun kannalta edullista olisi, jos roskaantumista ja tallautumista voitaisiin vähentää. Tämä on mahdollista polkujen kunnostamisella ja merkitsemisellä. Vaeltajien käyttöön alueelle tarvitaan telttailupaikka. Telttailualueen perustaminen hotellin läheisyyteen saattaisi lisätä roskaantumista ja tallaantumista. Jotta telttailualue pysyisi vain retkeilijöiden käytössä, telttailun tulisi olla luvanvaraista ja alue tulisi sijoittaa vähän matkan päähän tiestä. Vanha leirintäalue lienee sopiva tähän tarkoitukseen.

622. Kittilän ja Muonion puoleinen tunturialue

Tällä alueella, joka koostuu Pallastuntureista ja Keimiötunturin alueesta (2), törmäävät yhteen luonnonsuojelun ja porotalouden sekä toisaalta matkailun intressit, mutta eivät yhtä voimakkaasti kuin Pallastunturin matkailualueella. Tämä johtuu siitä, että alueella on vain retkeilyreittejä eikä rakennushankkeita. Retkeilyn voimakas lisääntyminen saattaa aiheuttaa häiriöitä poronhoidolle ja lisätä kasvillisuuden tallaantumista. Retkeilyreittien huolellisella merkinnällä voidaan ristiriitoja suuresti vähentää.

623. Enontekiön puoleinen tunturialue

Tämä alue (3), johon eivät kuulu Pyhäkeron pohjoisrinne (5) ja Saivokeron itärinne (4), on paljolti edellisen kaltainen. Porotalouden asema on kuitenkin vahvempi ja toisaalta alueelle on esitetty metsästysoikeuden palauttamista paikkakuntalaisille. Luvanvaraisesta kontrolloidusta riekon ansapyynnistä ei olisi kovin suurta haittaa luonnonsuojelulle tai porotaloudelle. Alueen riekkokanta kestää hyvin kohtalaista verotusta (P. Rajala). Esitettyjen hiihtolatujen aukipito moottorikelkalla keskittää hiihtäjiä reiteille ja on siksi porotalouden edun mukaista.

624. Vuontisjärven matkailutoimintojen tukialue

Tämä alue (4) on muuten samanlainen kuin edellinen, mutta sille on esitetty matkailuyrittäjien toimesta hiihtohissiä ja laskettelurinnettä läheisen hotellin tarpeisiin. Rakentaminen vaatisi ilmeisesti tien teon, hiihtomajan tms., ja olisi mahdotonta ilman rinteeseen tehtäviä hakkuita. Paikalla ei ole ennestään vastaavia laitoksia. Konfliktitilanne syntyisi myös Hetta-Pallas -reitillä kulkevien retkeilijöiden kanssa, sillä keskellä vaellusreittiä sijaitsevat matkailurakennelmat tuhoaisivat erämaan tunnun. Kun vastaavat rakennelmat jo sijaitsevat Pallastunturilla, olisi kansallispuiston kokonaisuuden kannalta epätarkoituksenmukaista sijoittaa puiston eri osiin matkailupalveluita, vaikka yksittäisen kunnan tai liikeyrityksen kannalta sellainen saattaisikin näyttää mielekkäältä. On nimenomaan huomattava, että ainoa lain säädös, jonka perusteella kansallispuistoon voidaan rakentaa matkailua edistäviä laitoksia, on asetuksen 1981/932 2 §:n 14. kohta, joka sallii "muut toimenpiteet, jotka ovat tarpeellisia kansallispuiston tarkoituksenmukaisen hoidon ja käytön kannalta, ja jotka maa- ja metsätalousministeriö on hyväksynyt". Edelleen, matkailupalveluiden rakentaminen kansallispuistoon on IUCN:n suositusten vastaista.

625. Pyhäkeron pohjoisrinne

Pyhäkeron pohjoisrinteelle (5), joka on muuten verrattavissa alueeseen 3, on myös esitetty laskettelurinteen ja hiihtohissin rakentamista. Jotta tämä olisi mahdollista, paikalle täytyisi vetää noin 5 km tietä, osin kansallispuiston halki, ja rakentaa mahdollisesti matkailumaja. Tällainen rakennelma ei puiston pohjoispäässä katkaisisi samalla tavalla vaellusreittiä kuin Vuontisjärvellä. Liioin eivät hakkuut rinteessä olisi tarpeellisia. Pyhäkeron pohjoisrinne ei kuitenkaan ole pohjoistuulille alttiina ja vähälumisena kovinkaan sovelias laskettelurinteen paikaksi. Alue on myös tärkeän porojen vasoma-alueen vieressä. Pyhäkeron pohjoisrinteen moreeniharjut ja kohosuot ovat biologisesti arvokkaita tutkimuksen tarpeisiin ja ne tulee varjella tallautumiselta.

Jos virkistystoimintaa alueella halutaan lisätä, nykyinen retkeilymalli kehitettynä tarjoaa parhaan vaihtoehdon, sillä se ei aiheuta mainittavia ristiriitoja eri käyttömuotojen välille.

626. Enontekiön puoleiset erämaavyöhykkeet

Nämä alueet (6) sijaitsevat tunturijonon kummallakin puolella. Alueet ovat retkeilyn puolesta huomattavasti tunturialuetta rauhallisempia. Ne ovat tärkeitä porojen laidunalueita. Muutoksena nykyiseen tilanteeseen näille alueille on esitetty metsästys- ja kalastusoikeuden palauttamista ja moottorikelkkareittejä. Alueen järvien nykyinen tuotos on vähäinen, n. 1 kg/ha/v eikä siialla viljeltynäkään ylittäisi 10 kg/ha/v. Kun järviä ei ole käytetty tutkimukseenkaan, paikallisten asukkaiden luvanvaraisesta ohjatusta kalastuksesta ei olisi suurta haittaa. Kuitenkin ne järvet, joissa on luonnontilainen nieriäkanta, tulee ehdottomasti säilyttää rauhoitettuna. Metsästykseen alueella pätee sama kuin mitä on esitetty kohdassa 623. Moottorikelkkareitti Hetasta Ketomellaan on parasta ohjata puiston rajalle. Yli-Kyrö - Keräs-Sieppi -reitti on selvästi tarpeellinen paikallisille asukkaille.

627. Onnasjoki ja Pahakuru

Onnasjoki (7) on hoito- ja käyttösuunnitelmassa määrätty suljetuksi vyöhykkeeksi, eikä tilanteeseen ole esitetty muutoksia. Pahakuru (8) on myös suljettu vyöhyke kyykäärmeen pohjoisimpana esiintymispaikkana. Suojelutavoitteen toteutuminen on kuitenkin kyseenalaista alueiden pienuuden takia. Erityisesti voisi Onnasvaaran suunniteltu autiotupa vaarantaa suojelutavoitteet, minkä vuoksi kämpän sijoitukseen on kiinnitettävä tarkkaa huomiota.

628. Kittilän ja Muonion puoleiset erämaa-alueet

Näille alueille (9), jotka sijaitsevat Pallastunturin kummallakin puolella, ei ole esitetty suuria vaatimuksia.
Tien oikaisujen jäljiltä alueella on vanhoja käyttämättömiä teitä, jotka tulisi vähitellen pyrkiä sulauttamaan metsään. Retkeilyreittien merkitseminen on avainasemassa retkeilyhaittojen minimoimisessa. Sarvijärven itäpuolella kansallispuiston ulkopuolella sijaitsevat metsäalueet (n. 150 ha) tulisi liittää kansallispuistoon.

629. Pallasjärven länsiranta

Tällä alueella, joka käsittää Lommoltunturin, Pallaskeron itä- ja eteläpuolen ja Pallasjärven länsirannan (10), tutkimustoiminta on luonnonsuojelun jälkeen tärkein käyttömuoto. Tämä johtuu Pallasjärven toimipaikan läheisyydestä ja luonnon monipuolisuudesta. Tutkimuksen ja luonnonsuojelun suhteet ovat pääosin ongelmattomat, varsinkin, kun vieressä on osoittaa luontoa muuttavalle tutkimukselle Pallasjärven kokeilualue. Tutkimuksen kannalta on tärkeää, että luonnon kuluminen matkailun ja retkeilyn vuoksi pysyy niin pienenä kuin mahdollista. Reittiverkoston hyvä suunnittelu on siksi tutkimuksellekin oleellista. Alueella sijaitsevat niityt ovat korvaamattomia. Niiden säilymisestä tienteon ja leirinnän jaloissa on pidettävä erityisesti huolta.

6210. Pallasjärvi

Pallasjärvelle (11) tapahtuvaan kalastukseen ei ole esitetty oleellisia muutoksia nykytilanteeseen. Metsäntutkimuslaitoksen ja Raattaman kalastuskunnan välisissä neuvotteluissa on pidetty tärkeänä verkon silmäkoon standardointia 45 mm:iin. Raattaman kalastuskunnan venepaikat on syytä keskittää Hirvasrantaan, Lompoloon ja Porviniemeen.

6211. Pallasjärven kokeilualueen pohjoinen osa

Tällä alueella (12) tärkein käyttömuoto on tutkimus ja sen jälkeen taloudelliseen tulokseen pyrkivä metsätalous. Ongelmia on esiintynyt lähinnä vain metsien riittävyyden suhteen kaikenlaiseen tutkimustoimintaan. Hakkuusuunnitteen pienentyminen viime vuosina on ollut paitsi kestävän metsätalouden vaatimaa, myös tutkimukselle eduksi.

6212. Pallasjärven kokeilualueen eteläinen osa

Tämä alue (13) on muuten samanlainen kuin 12, paitsi että siihen kohdistuu seutukaavan SU aluevaraus kansallispuiston mahdollista laajentamista silmälläpitäen. Alueella on myös enemmän vanhoja metsiä jäljellä tutkimustoimintaa varten kuin kokeilualueen pohjoisosassa. Luontoa muuttaviin toimenpiteisiin on haettava lääninhallituksen lausunto.

7. SUOSITUKSET

71. Luonnonsuojelutavoitteista huolehtiminen

Työryhmä näkee luonnonsuojelun Pallas-Ounastunturin kansallispuiston keskeisenä tehtävänä. Koska samalla on kyseessä kuitenkin lain tarkoittama yleinen nähtävyys ja luonnon suurpiirteisyys on sen hallitseva tekijä, maiseman säilyttäminen ja parantaminen on erittäin tärkeää. Maiseman säilyttämiseksi on luovuttava laskettelurinnehankkeista puiston sisällä ja keskitettävä tarpeellinen lisärakentaminen jo olemassa oleviin paikkoihin, mutta kuitenkin ensisijaisesti puiston ulkopuolelle.

Maiseman parantamiseksi on syytä saneerata rakennuskantaa hotellin ympäristössä, siirtyä maakaapelointiin sähkölinjojen osalta ja ohjata retkeilyä tehokkaammin poluille. Kasvillisuus ei Pallastunturin matkailuhotellin ympäristössä enää kestä enempää kulumista. Käytöstä poistetut tiet tulisi sulauttaa metsään muokkaamalla tienpinnat taimettumiselle otollisiksi ja peittämällä ojat.

72. Tutkimuksen edistäminen

Tutkimustoimintaa Pallasjärvellä on eniten haitannut laboratorio- ja työtilojen puute (ks. 526). Siksi työryhmä esittää, että toimipaikkaan rakennetaan nykyaikaisesti varustettu laboratoriorakennus. Siinä tulisi olla kaksi n. 20 m^2 laboratoriohuonetta ja näytteiden pakastustilat. Samalla olisi pidettävä huoli majoitustilojen riittävyydestä tutkimusaktiviteetin lisääntymisen vuoksi. Majoitustilojen tulisi mahdollistaa tutkijan koko kesän kestävä oleskelu ja tutkimusraporttien kirjoittaminen Pallasjärvellä. Työryhmä näkee nykyisten biologisten- ja tutkimusasemien Lapissa riittävän, mutta toimipaikasta olisi syytä kehittää pysyvän avustavan henkilökunnan varassa toimiva vierailevia tutkijoita ja kursseja palveleva metsäbiologinen koeasema.

Jos tutkimustoimintaa alueella elvytetään, olisi ensimmäisenä aloitettava pysyvä säähavainnointi sekä toimipaikassa että opastuskeskuksessa. Se palvelee kaikkia tutkimuksia. Tutkimustoiminnassa on nähtävissä neljä päälinjaa, joilla tehtävää työtä olisi erityisesti tuettava:

1) Kansallispuiston luonnon peruskartoitus, joka tulisi antaa jollekin tutkimusosastolle tai -asemalle tehtäväksi. Luonnon havaintotoimintaa voitaisiin lisätä Metsäntutkimuslaitoksen taholta informoimalla esim. hyönteisharrastajia keruuluvan saannista. Olisi myös tutkittava mahdollisuus saada esim. nuoria luontoharrastajia kartoittamaan alueen luontoa, esim. kustannusten korvauksen periaatteella kuten Ruotsissa tapahtuu. Opastuskeskukseen olisi sijoitettava kortisto kaikkien eliölajien esiintymisestä kansallispuistossa.

2) Luonnontilaisen metsän toiminta ja tuotos sekä sen vertailu metsänuudistamisalueisiin. Tällaisen tiedon tarve on suuri ja Pallastunturin alue tarjoaa erinomaiset puitteet asian tutkimiseen.

3) Alkuperäisen ja pohjoisen luonnon erityispiirteiden vaikutus metsäpuiden tuhonaiheuttajien (ilmasto, tuhosienet, -hyönteiset ja myyrät) esiintymiseen. Tämä tutkimusohjelma voidaan nähdä myös osana edellistä ekosysteemitutkimusta, mutta se vaatii erityistä huomiota, koska puut elävät alueella äärirajoillaan, missä stressitekijöillä on poikkeuksellisen suuri merkitys.

4) Matkailukeskusten ympäristövaikutukset sekä matkailun, suojelun ja luontaiselinkeinojen toisiinsa niveltäminen. Kasvillisuuden kulumista olisi seurattava pysyviltä koealoilta. Näitä tehtäviä varten Metsäntutkimuslaitokseen olisi perustettava puistotutkijan virka.

Kokeilualueen puolelle olisi, jos tilaisuus tulee, vedettävä sähkölinja mittauslaitteita varten. Tutkimuksen kannalta katsoen metsätalouden tavoitteena tulisi olla mahdollisimman monipuolisen puulaji- ja kehitysluokkajakauman ylläpitäminen, jotta joka tutkimustarpeeseen olisi metsiä tarjolla.

73. Poronhoidon edellytysten turvaaminen

Poronhoitotehtävissä kansallispuistossa liikkuvilla on tällä hetkellä tiettyjä etuoikeuksia muihin alueen käyttäjiin nähden. Näillä on pyritty mahdollistamaan poronhoito samanlaisessa laajuudessa kuin puiston ulkopuolellakin. Työryhmä näkee, että nämä oikeudet on syytä säilyttää vastaisuudessakin.

Matkailusta on etuakin porotaloudelle, mutta hallitsemattomasti puiston joka osaan levittäytyvä matkailu ja retkeily on koettu potentiaaliseksi uhkaksi poronhoidolle. Poronhoidon edut ovat tässä yhteneväiset luonnonsuojelun kanssa. Porotaloudenkin kannalta on suotavaa ohjata retkeilyä vain tietyille reiteille ja keskittää matkailun vaatimat rakennukset ja lasket-

telurinteet vain puiston yhteen osaan. Kun on kysymys kansallispuistosta, vanha luontaiselinkeino on ilman muuta asetettava matkailuun nähden etusijalle ja järjestettävä matkailu sekä porotalouteen että luonnonsuojeluun sopivaksi.

74. Metsästyksen ja kalastuksen salliminen

Tällä hetkellä alueen hirvikanta on verraten alhainen, n. 0,5 hirveä/1000 ha, mikä on n. 25 hirveä puiston alueella. Puistossa hirvet ovat metsästyksen aikana turvassa, mutta alhaisen kannan ja alueen kapeuden takia hirven pyyntiä kansallispuistossa ei tällä hetkellä voi suositella. Jos hirvikanta kasvaa huomattavasti nykyisestä, asiaa on syytä harkita uudelleen.

Alueen minkkikantaa säädellään Metsäntutkimuslaitoksen toimesta luonnonsuojelutarkoituksessa asetuksen 2 §:n 5. momentin mukaan.

Riekon ansapyynti voitaisiin sallia paikkakuntalaisille kansallispuiston Enontekiön puoleisessa osassa. Pyydyksiin tarvittavan puun (oksien) otto puistosta saattaisi aiheuttaa tunturikoivikoiden kulumista, joten sen tulisi olla luvanvaraista, jolloin ottopaikkoja ja -määriä voitaisiin valvoa. Samoin moottorikelkan käyttö pyynnissä tulisi sallia luvanvaraisena erittäin perustelluissa tapauksissa vain päätoimisesti luontaiselinkeinoilla eläville. Luvan myöntäisi aluemetsänhoitaja ja siinä tulisi tarkoin osoittaa pyyntialue, -aika ja -tapa. Lintukantojen heikentyessä metsästyksen kieltäminen tapahtuisi järjestyssäännön nojalla. Muun metsästyksen sallimista työryhmä ei näe mahdolliseksi.

Suurpedot kuuluvat alueen alkuperäiseen luontoon, mutta niiden tämänhetkiset kannat ovat olemattomat. Työryhmän mielestä kaikki suurpedot kansallispuistossa tulisi rauhoittaa ja vain erittäin haitallisten yksilöiden pyynti erityisluvalla sallia.

Pallasjärveä lukuunottamatta kansallispuiston järvet ovat siksi pieniä ja vähämerkityksisiä kalastukselle, että kalas-

tuksen yleisellä sallimisella ei saataisi kuin hetkellistä hyötyä. Sen sijaan niillä voi olla merkitystä tutkimuksen kannalta, sillä häiriytymättömiä vesiekosysteemejä on vesissämme vain niukasti.

Luonnonsuojelulain 8 §:ssä sanotaan, että tällä lailla älköön rajoitettako sellaista yksityisen oikeutta, joka on ennen lain voimaantuloa saatu. Näihin nk. ikimuistoisiin nautintoihin työryhmä ei pysty niiden juridisten vaikeuksien vuoksi ottamaan kantaa. Epätarkoituksenmukaista on jokaisen hakijan kohdalla ryhtyä oikeusteitse selvittämään mahdollista nautintaa. Tarvittaisiin laajaan tutkintaan perustuva ennakkopäätös, jonka selvityksissä olisi huomioitava sekä nykyinen todellisuus että lain soveltamismahdollisuudet. Valvonnan ja hoitovelvoitteiden järjestäminen olisi luultavasti ylivoimaista, jos päädyttäisiin laajaan oikeuksien rehabilitointiin.

75. Matkailun edistäminen

Kansallispuisto on määritelmänsä mukaisesti maamme alkuperäisen luonnon muistomerkki, yleinen nähtävyys. Tämän vuoksi ihmisille on järjestettävä tilaisuuksia alueen luontoon tutustumiseen ja luonnossa virkistäytymiseen. Matkailu ja muu virkistyskäyttö tulee sopeuttaa kansallispuiston luonteen mukaiseksi. Usein kuitenkin sekoitetaan keskenään sellaiset toiminnot, jotka todella vaativat kansallispuiston olemassaolon ja sellaiset, jotka voidaan yhtä hyvin suorittaa muualla. On selvää, että jälkimmäiset voivat olla kansallispuistossa vain sillä ehdolla, että niistä ei ole kansallispuiston perusajatuksen toteutumiselle haittaa.

Hotellitasoisen majoitusyksikön sijainti kansallispuiston keskellä on vastoin IUCN:n suosituksia. Pallas-Ounastunturin kansallispuisto on siksi kapea, että se on hyvin saavutettavissa puiston ulkopuolellekin majoittumalla. Toisaalta hotellin olemassaolo mahdollistaa vaativankin matkailijan puistoon tutustumisen ja on historiallisista syistä oikeutettua. Työryhmä katsoo kuitenkin, että lisämajoitustiloja ei matkailun tarpeisiin tule puistoon rakentaa, vaan ne on ohjattava lähi-

kyliin, koska arka tunturiluonto ei kestä Pallastunturilla enää lisäkulutusta. Tämän vaihtoehdon matkailupoliittisina etuina olisi ensinnäkin se, että matkailusta koituva tulo tulisi suoraan paikallisen väestön ja kuntien hyväksi. Toiseksi matkailun kehittäminen pysyisi paikallisen väestön ja kuntien otteessa. Kolmanneksi matkailun kerrannaisvaikutukset lisääntyisivät mm. paikallisten hankintojen muodossa. Neljänneksi matkailun sopeuttaminen ja ajoittaminen paikallisen väestön elinkeinokokonaisuuden ja työllisyystarpeiden mukaan helpottuisi.

Uusien laskettelurinteiden ja hiihtohissien avaamiseen kansallispuiston keski- ja pohjoisosiin työryhmä suhtautuu ehdottoman kielteisesti. Ne eivät ole asetuksen vaatimalla tavalla "tarpeellisia kansallispuiston tarkoituksenmukaisen hoidon ja käytön kannalta". Laskettelurinteen avaaminen metsänrajakuusikkoon Pallastunturin matkailuhotellin viereen on paremmin perusteltua, mutta maisemallisista syistä työryhmä katsoo, että siitä tulee pidättäytyä. Pelkän hiihtohissin rakentamiseen sen sijaan on mahdollisuuksia, jos se voidaan tehdä maisemaa rikkomatta.

Retkeilyreittien merkitsemiseen etenkin hotellin ja kämppien lähettyvillä tulisi kiinnittää erityistä huomiota, jotta tallautuminen ei leviä hallitsemattomasti ympäristöön. Pitkospuiden avulla retkeilijöitä saadaan tehokkaimmin ohjattua. Uudet retkeilyreitit ovat kuvassa 2.

Moottorikelkkojen käytön lisääntymisestä kansallispuistossa on tehty esityksiä. Työryhmän mielestä kelkkojen käyttö tulee rajoittaa valikoitujen latujen aukipitoon ja erityisryhmien, kuten vammaisten hinaukseen. Sen sijaan normaalikuntoisten matkailijoiden hinaukseen ei ole perusteita. Pyhäkeron tuvalle ulottuva moottorikelkkareitti voitaisiin työryhmän mielestä sallia, sillä puiston rajalla sijaitsevana liikenteestä ei aiheutuisi suurta haittaa. Kelkkojen pysäköintialue järjestettäisiin 200 - 300 m kämpästä pohjoiseen. Järjestely mahdollistaisi myös huonokuntoisille turisteille pääsyn puistoon.

Uusien kämppien rakentamistarvetta on lähinnä puiston pohjois-osissa. Pyhäkeron palvelutupa ja Onnasvaaran päiväkäyntiautio-tupa kuuluvat jo Metsäntutkimuslaitoksen lähivuosien ohjelmiin. Pyhäkeron laen tuvan tarpeellisuus on harkinnan alaisena. Olisi myös harkittava, voidaanko Pallastunturin ja Nammalakuru välille rakentaa autiotupa, sillä ensimmäinen väli Pallas-Nammalakuru on liian pitkä illalla saapuvalle vaeltajalle. Telttailupaikka on syytä sijoittaa entisen leirintäalueen paikalle.

76. Hallinto ja hoito

Valtion tulisi lunastaa yksityispalstat puiston sisältä tonttihinnoin. Puiston kokonaisuuden kannalta olisi tarpeen liittää kansallispuistoon Sarvijärven itäpuoliset hakkaamattomat metsäalueet (n. 150 ha). Muihin kansallispuiston laajennuksiin toimikunta ei ota kantaa, mutta toteaa, että kansallispuiston rajat eivät varsinkaan sen pohjoisosissa noudata luonnollisia vesistö- ja tunturialueiden rajoja.

Puiston hallinnan ja hoidon tehostamiseksi ja intressipiirien välisen yhteydenpidon parantamiseksi työryhmä esittää, että Pallas-Ounastunturin kansallispuistolle perustettaisiin neuvottelukunta. Neuvottelukunta huolehtisi jatkossa puiston käytön suunnittelusta ja antaisi suosituksia käytännön toimista ja se kokoontuisi tarpeen mukaan. Neuvottelukunnan puitteissa olisi myös mahdollista tehdä seurantaa esim. luonnon kulumisesta, mikä ei ole määräaikaiselle työryhmälle mahdollista. Neuvottelukunnan tulisi koostua Metsäntutkimuslaitoksen edustajista ja kutsua kuultaviksi tarpeellisia asiantuntijoita.

Puiston valvontaan ja hoitoon tulisi saada kansainvälisen (IUCN/YK) suosituksen mukainen henkilömäärä. Suosituksen mukaan tulisi Pallas-Ounastunturin kansallispuiston kokoisessa puistossa olla viisi kokopäivätoimista vartijaa.

Jokaisen vartijan henkilökohtaiseen varustukseen tulisi kuulua moottorikelkka ja maastopyötä, joissa olisi autoradiopuhelinvarustus. Myös moottorikelkan kuljetukseen sopivaa autokalustoa olisi saatava vartijoiden ja huoltohenkilökunnan käyttöön.

Vartijoiden tulisi olla virkasuhteisia. Huoltomiehet voidaan palkata edelleen työsopimussuhteisena, mutta heidänkin työsuhteensa tulisi olla vakinainen.

Alueen puu- ym. huoltoon tarvittaisiin 3 - 4 kpl raskasta työkelkkaa. Huoltotyö voidaan hoitaa edelleen Pallasjärven kokeilualueen metsureiden työnä ja palkata huoltomiehet myös Enontekiölle. Puiston työt varmistavat heille ympärivuotisen työllisyyden.

Opastuskeskusta voitaisiin käyttää nykyistä enemmän kurssien ja kokousten pitopaikkana. Rauhallinen ja kaunis ympäristö luo hyvät edellytykset onnistuneille kokouksille. Tähän liittyvä majoitus tulisi järjestää hotellissa. Opastuskeskukseen olisi saatava päätoiminen hoitaja. Opastuskeskuksen toimintaa voitaisiin kehittää kertomaan Metsäntutkimuslaitoksesta ja siellä tehtävästä työstä. Tämä olisi parhaiten toteutettavissa pysyvän posterinäyttelyn muodossa. Postereita voidaan vaihtaa sitä mukaa kun uusia tutkimuksia, jotka koskettelevat Lapin olosuhteita, ilmestyy. Työryhmä suosittelee opastuskeskuksen rakentamista Enontekiön kirkonkylään. Voitaisiin myös ajatella luontopolkutyyppistä opastusta pitkin koko Pallas-Hetta -reittiä, ts. koko reitistä tehtäisiin maamme suurin luontopolku.

8. KIRJALLISUUS

AARTOLAHTI, T. 1974. Ring ridge hummocky moraines in northern Finland. Fennia 134.

AHO, S. (toim.) 1982. Vaihtoehdon käsite ja metodi. Pallastunturin tutkijasymposiumin (4.-5.2.1982) raportti. Oulun Yliopisto, Pohjois-Suomen Tutkimuslaitos C44, 141 s.

BEEK, K.J. 1978. Land evaluation for agricultural development. ILRI publication no. 23, 333 pp. Wageningen.

BENNEMA, J., GELENS, H.F. and LABAN, P. 1981. Principles, basic concepts and procedure in land evaluation, considered from a forestry angle. In: Proc. of the workshop on land evaluation for forestry, pp. 181-202. ILRI publication no. 28. Wageningen.

BORG, P., HAVAS, P., PITKÄLÄ, M. & RATILAINEN, T. 1979. Pallas-Ounastunturin kansallispuisto ja sen suunniteltu laajennus. Luonto, käyttö ja kehittäminen; Tilanne 1975-76. 127 s. Maailman Luonnonsäätiön Suomen Rahasto, Helsinki.

BORG, P. & ORMIO, H. 1978. Perustiedot kansallispuistoista. 113 s. WSOY, Porvoo.

COPE, D.H. 1972. Pallas-Ounastunturi national park: the national perspective in planning for use. 61 s. Pro-gradu työ. Helsingin Yliopisto, kansantaloudellisen metsäekonomian laitos.

CORTNER, H.J. & RICHARDS, M.T. 1983. The political component of national forest planning. J. Soil and Water Conserv. 3-4/1983:79-81.

HACKMAN, V. 1927. Studien über den Gesteinaufbau der Kittilä-Lappmark. Bull. Comm. Geol. Finl. 79:1-105.

HELLE, T. 1983. Lumen vaikutus poron ruokailuun. III ekologipäivät. 5 s. (painossa).

HENTTONEN, H. 1978. Pohjois-Suomen pikkujyrsijöiden lajien välisistä suhteista. Kilpisjärvi Notes 2:1-6.

HENTTONEN, H. and HANSSON, L. 1983. Interspecific relations between small rodents in European boreal and subarctic environments. Acta Zool. Fennica (Proc. ITC III), painossa.

HENTTONEN, H., KAIKUSALO, A., TAST, J. and VIITALA, J. 1977. Interspecific competition between small rodents in subarctic and boreal ecosystems. Oikos 23:581-590.

HUSTICH, I. 1937, 1940. Pflanzengeographische Studien in Gebiet der niederen Fjelde im westlichen finnischen Lappland. I, II. Acta Bot. Fenn. 19:1-156; 27:1-80.

—— 1938. Pallas-Ounastunturin kansallispuisto. Metsätieteell. tutkimuslaitoksen luonnonsuojelualuekuvauksia 1, 60 s. Helsinki.

HÄMET-AHTI, L. 1963. Zonation of the mountain birch forests in northernmost Fennoskandia. Ann. Bot. Soc. Vanamo 34 (4):1-127.

JUUTINEN, P. 1955. Zur Biologie und forstlichen Bedeutung der Fichenböcke (Tetropium Kirby) in Finnland. Acta Entomol. Fenn. 11:1-112.

—— 1958. Tutkimuksia metsätuhojen, etenkin hyönteisvaurioiden merkityksestä Pohjois-Suomen kuusikoissa. Commun. Inst. For. Fenn. 50 (1):1-92.

KAASINEN, M. 1951. Pallastunturin kerot ja kurut. Terra 63 (4).

KALELA, A. 1961. Waldvegetationszonen Finnlands und ihre klimatischen Paralleltypen. Arch. 16 suppl. 65-83.

KALELA, O, & KOPONEN, T. 1971. Food consumption and movements of the Norwegian lemming in areas characterized by isolated fells. Ann. Zool. Fenn. 8:80-84.

KALELA, O., KOPONEN, T. & YLI-PIETILÄ, M. 1971. Übersicht über das Vorkommen von Kleinsäugern auf veschiedenen Wald- und Moortypen in Nordfinnland. Ann. Acad. Scient. Fenn. Ser. A IV Biol. 185:1-13.

KALLIOLA, R. 1939. Pflanzensoziologische Untersuchungen in der alpinen Stufe Finnisch-Lapplands. Ann. Bot. Soc. Vanamo 13 (2):1-328.

—— 1958. Suomen luonto mereltä tuntureille. 604 s. Porvoo.

—— 1961. Über die Fjeldvegetation. Arch. 16 suppl. 113-120.

Kansallispuistokomitean mietintö 1976. 199 s. Helsinki.

KORHONEN, K.-M. & TEIVAINEN, T. 1982. Damage caused by the root vole, Microtus oeconomus (Pallas), to Scots pine stands in Finnish Lapland, Acta Zool. Fenn. (painossa).

KOSKI, V. & TALLQVIST, R. 1978. Tuloksia monivuotisista kukinnan ja siemensadon määrän mittauksista metsäpuilla. Folia For. 364:1-60.

KUJANSUU, R. 1965. Maaperäkartta n:o 28, Enontekiö.

LAINE, K. and HENTTONEN, H. 1983. The role of plant production in microtine cycles in northern Fennoscandia. Oikos 40:407-418.

Lapin Seutukaava, 1. osa. 1978. 248 s. Lapin Seutukaavaliitto, Rovaniemi.

LINGONBLAD, B. 1936. Iakttagelser över finska Lepidoptera. II. Kilpisjärvi, Hetta (Le), Muonio (Lk). Not. Ent. 16:3-12.

——— 1944. Iakttagelser över finska Lepidoptera. III. Muonio, Enontekiö (Lkem, Le). Not. Ent. 24:44-71.

LINKOLA, K. 1926. Suunnitelma luonnonsuojelualueiden erottamiseksi Pohjois-Suomen valtionmailla. Silva Fenn. 1: 1-57, 32 kuv.

LINKOLA, M. 1966. Viimeiset erämaat. 215 s. Helsinki.

Luonnonsuojelualueiden hoitotoimikunnan mietintö. 1982. 136 s. Helsinki.

MALMIVAARA, E. 1971. Metsänrajakuusikoiden sukusiitoksesta. Metsäntutkimuslaitos, Kolarin tutkimusaseman tiedonantoja 2:1-11.

MIKKOLA, E. 1936. Suomen geologinen yleiskartta, kivilajikartta: Muonio, lehti B 7.

MONTELL, J. 1917. Fågelfaunan i Muonio socken och angränsande delar af Enontekis och Kittilä socknar. Acta Soc. Fauna et Flora Fennica 44 (7):1-260.

NUMMINEN, E. 1975. Männyn provenienssikokeen 232 taimien säilyminen elossa Pohjois-Suomen koealoilla. Metsäntutkimuslaitos, Kolarin tutkimusaseman tiedonantoja 7:1-11.

PENTTILÄ, S. & KUJANSUU, R. 1963. Maaperäkartta n:o 27: Kittilä.

POHTILA, E. & SAASTAMOINEN, O. 1974. Matkailu yrittää vallata Pallastunturin. Suomen Luonto 4/1974:184-186.

RAULO, J. ja LÄHDE, E. 1978. Rauduskoivun suojakylvö Lapissa. Metsäntutkimuslaitos, Rovaniemen tutkimusaseman tiedonantoja 17:1-17.

Review and evaluation of adaptive environmental assessment and management 1982. ESSA Environmental and Social Systems Analysts Ltd. Environment Canada. 116 p.

RITARI, A. 1982. Systemaattinen lähestymistapa maankäytön suunnittelussa. 97-105. Teos: Ks. AHO (1982).

RUUHIJÄRVI, R. 1960. Über die regionale Einteilung der nordfinnischen Moore. Ann. Bot. Soc. Vanamo 31 (1): 1-360.

SAALAS, U. 1917, 1923. Die Fichtenkäfer Finnlands. I-II. Ann. Acad. Scient. Fenn. A8:1-547; A22:1-746.

——— 1919. Kaarnakuoriaisista ja niiden aiheuttamista tuhoista Suomen metsissä. Acta For. Fenn. 10:1-254.

SAARENMAA, H. 1983. Tuntureiden perhoset. Moniste Pallastunturin opastuskeskuksessa. 7 s.

SAASTAMOINEN, O. 1975. Pallas-Ounastunturin kansallispuiston kantokyvystä. Moniste. 9 s. Ympäristönsuojeluneuvoston Pallas-työryhmä 15.1.1975.

TEIVAINEN, L. 1952. Pohjois-Suomen tuoreiden kangasmetsien kasvillisuudesta. Ann. Bot. Soc. Zool. Bot. Fenn. "Vanamo" 25 (2):1-147.

VILÉN, K. 1976. Pallas-Ounastunturin kansallispuisto. Hoito- ja käyttösuunnitelma. 98 s.

9. LAUSUNNOT

Enontekiön kunta
Enontekiön luonnonsuojeluyhdistys
Enontekiön riistanhoitoyhdistys
Eräoppaat ry. (suull.)
Geologinen tutkimuslaitos (suull.)
Helle Timo (suull.)
Henttonen Heikki
Hetan Erä-Kala ry.
Jerisjoen erä ry.
Keinuvaara Eeron kotona pidetyn kokouksen pöytäkirja
Keräs-Siepin kylätoimikunta
Kittilän kunta
Kittilän luonnonsuojeluyhdistys (suull.)
Kittilän riistanhoitoyhdistys (suull.)
Kyrö Tuomo, Tarmo, Taisto, Viljo, Jari ja Urpo
Kyrön paliskunta
Kätkäsuvannon metsästäjät ry.
Lapin lääninhallituksen kaavoitus- ja asuntotoimisto
Lapin lääninhallituksen ympäristötoimisto
Lapin Malmi Oy (suull.)
Lapin Seutukaavaliitto
Leppäjärven metsästys- ja kalastusseura
Metsähallinnon Kittilän hoitoalue (suull.)
Metsähallinnon Länsi-Lapin hoitoalue
Metsäntutkimuslaitoksen tutkimusyksiköt (16 lausuntoa)
Metsästys- ja ampumaseura maahiset ry.
Metsästysseura kerokaira
Metsästysseura Siepin Erästäjät ry.
Muonion kunta
Muonion Luonto
Muonion paliskunta (suull.)
Muonion riistanhoitoyhdistys
Muotkajärven metsästys- ja kalastusseura
Näkkälän paliskunta
Paliskuntain Yhdistys
Peltovuoman kalastuskunta
Peltovuoman metsäpojat ry.
Puhakka Esko
Raattaman kalastuskunta (suull.)
Raattaman kylätoimikunta
Rauhalan kylätoimikunta
Rauhalan riistamiehet ry.
Riista- ja Kalatalouden tutkimuslaitos (P. Rajala)
Salkio Veikko (suull.)
Saunavaara Toivo (suull.)
Suomen Luonnonsuojeluliitto
Suomen Matkailuliitto
Särkijärven kylätoimikunta (suull.)
Vuontisjärvi Kalle
Vuontisjärven Metsäveikot
Ylikyrön metsästys- ja kalastusseura

ISBN 951-40-0985-1
ISSN 0358-4283